

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Diplomová práce

2016

Veronika Jiříčková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Veronika Jiříčková

**Odpovědnost chránit (R2P) ve francouzské
zahraniční politice 2008 - 2013**

Diplomová práce

Praha 2016

Autor práce: **Veronika Jiříčková**

Vedoucí práce: **Mgr. Eliška Tomalová, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2016

Bibliografický záznam

JIRÍČKOVÁ, Veronika. *Odpovědnost chránit (R2P) ve francouzské zahraniční politice 2008 - 2013*. Praha, 2016. 89 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra evropských studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Eliška Tomalová, Ph.D.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá pojetím rodící se mezinárodní normy Odpovědnost chránit (*Responsibility to Protect*, R2P) ve francouzské zahraniční politice v období let 2008 - 2013. Odpovědnost chránit byla formulována v roce 2001 Mezinárodní komisí pro intervenci a státní suverenitu a schválena v pozměněném znění o čtyři roky později na Světovém summitu OSN. Zásadním způsobem proměnila chápání suverenity v mezinárodních vztazích tím, že klade důraz na odpovědnostní složku státní suverenity a nadřazuje bezpečnost jedinců nedotknutelnosti státní suverenity. Francie byla na poli propagace norem na ochranu jedinců aktivní již na přelomu 80. a 90. let dvacátého století a zaujala vstřícný postoj také k R2P. Předkládaná práce zkoumá, zda pojetí R2P v současné zahraniční politice může být koherentní s touto francouzskou tradicí. K výzkumu využívá konceptů etické zahraniční politiky a alternativního národního zájmu. Analýza koncepčních materiálů francouzské zahraniční politiky a tří vojenských intervencí postavených na rodící se normě Odpovědnost chránit (Libye, Pobřeží slonoviny a Středoafriická republika) ukázala, že v rovině norem má zahraniční politika Francie etický základ, v praktické rovině převažuje etická povaha zahraniční politiky nad realpolitikou.

Abstract

This Master's thesis deals with the emerging international norm *Responsibility to Protect* (R2P) in French Foreign Policy between 2008 and 2013. *Responsibility to Protect* was created in 2001 by the International Commission on Intervention and State Sovereignty and endorsed by the UN World Summit in 2005. It has changed the understanding of state sovereignty in international relations by emphasizing the responsibility component of sovereignty. It gives priority to the security of individuals. France has been an active agenda-setter in the field of human protection norms in the 1980s and 1990s and it has showed a supportive approach towards R2P. The thesis examines whether the conceptualization of R2P in current French foreign policy is coherent with this tradition. The research is based on the concepts of ethical foreign policy and alternative national interest. The analysis of strategic documents setting the priorities of French foreign policy between 2008 and 2013 as well as an examination of the three military interventions based on R2P (Libya, Côte d'Ivoire and Central African Republic) in which France played an active role have shown that in the France's foreign policy is based on moral principles which it upholds in strategic documents. In practice ethical foreign policy also prevails over *Realpolitik*.

Klíčová slova

Odpovědnost chránit, *droit d'ingérence*, etická zahraniční politika, alternativní národní zájem, Francie, vojenské intervence

Keywords

Responsibility to Protect, *droit d'ingérence*, ethical foreign policy, alternative national interest, France, military intervention

Rozsah práce: 149 137

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 12. 5. 2016

Veronika Jiříčková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce Mgr. Elišce Tomalové, Ph.D za její vstřícný a povzbudivý přístup při psaní této práce. Poděkování patří také mé rodině za obrovskou podporu během celého studia. Dále bych velmi ráda poděkovala Adéle Šebkové za podporu a vzájemné sdílení studijních radostí i starostí po celou dobu magisterského studia. Velký dík bych také touto cestou ráda vyjádřila Aïmadu Brahimi.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno:

Veronika Jiříčková

E-mail:

vero.jirickova@gmail.com

Semestr:

LS

Akademický rok:

2014/2015

Název práce:

Odpovědnost chránit (R2P) ve francouzské zahraniční politice 2008 - 2013

Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok):

LS 2015/2016

Vedoucí diplomového semináře:

Doc., PhDr., JUDr. Ivo Šlosarčík, LL.M., PhD.

Vedoucí práce:

Mgr. Eliška Tomalová, Ph.D.

V čem se oproti původními zadání změnil cíl práce?

Mým původním záměrem bylo zkoumat, jaký vliv měla Francie na přijetí principu odpovědnost chránit (Responsibility to Protect, R2P) prostřednictvím konceptu agenda-setting. Vliv Francie na samotné přijetí tohoto principu se ale ukázal jako nepříliš velký. Zato ale Francie patří mezi země, které se podílí na implementaci tohoto principu v praxi, zejména na vojenských operacích, které spadají do třetího pilíře tohoto principu. A proto jsem se rozhodla zkoumat, jak Francie pojímá tento princip ve své zahraniční politice. Francie byla na poli propagace norem na ochranu jedinců aktivní již na přelomu 80. a 90. let dvacátého století a pojetí R2P v současné zahraniční politice může být koherentní s touto francouzskou tradicí. Tento fakt dovoluje zasadit případ do dlouhotrvajícího procesu.

Jaké změny nastaly v časovém, teritoriálním a věcném vymezení tématu?

Zkoumanou zemí zůstává Francie. Časové období je ohraničeno roky 2008 a 2013. V roce 2008 Francie vydala dva strategické dokumenty, ve kterých se k principu přihlásila v rámci své zahraniční a obranné politiky. V roce 2011 se poté účastnila první vojenské intervence postavené na R2P. Zkoumané období je uzavřeno rokem 2013, kdy proběhly doposud poslední dvě vojenské operace postavené na R2P a kterých se Francie účastnila. Součástí práce je i kapitola o aktivitách Francie na přelomu 80. a 90. let, kdy se ve Francii objevil pojem droit d'ingérence (právo na vměšování) a jehož pozměněnou verzi Francie úspěšně prosadila na poli OSN v roce 1988. Droit d'ingérence je některými politickými činiteli spojován s R2P. Práce hledá odpověď na následující výzkumnou otázku: Lze povahu zahraniční politiky Francie v případě aplikace R2P popsat jako etickou (tedy jako politiku, v níž národní zájmy většinou odpovídají etickým principům) než jako politiku, kde se národní zájmy s etickými principy rozcházejí?

Jak se proměnila struktura práce (vyjádřete stručným obsahem)?

Práce bude rozdělena do čtyř kapitol:

1. Teoreticko-metodologické ukotvení
2. Koncepty: suverenity versus lidská práva

3. Role Francie: od droit d'ingérence k právu na humanitární asistenci 1987 - 1991

4. Koncepce R2P ve francouzské zahraniční politice 2008 - 2013

4.1 R2P v koncepčních materiálech

4.2 R2P v praxi

Jakým vývojem prošla metodologická koncepce práce?

Metodou nebude agenda-setting. Práce bude koncipována jako jednopřípadová kvalitativní studie založená na analýze primárních a sekundárních zdrojů. Bude analýzou zahraniční politiky opírající se o teorie z disciplíny mezinárodních vztahů a vycházející z konceptů alternativního národního zájmu a etické zahraniční politiky, skrze něž nahlíží na jednání Francie.

Které nové prameny a sekundární literatura byly zpracovány a jak tato skutečnost ovlivnila celek práce?

Bílková, Veronika. *Odpovědnost za ochranu (R2P). Nová naděje nebo staré pokrytectví?* (Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010).

Staunton , Eglantine. „France and the Responsibility to Protect”, *Asia Pacific Centre for the Responsibility to Protect Brief* 5, č. 4 (2015).

Seyedfarshi, Amir. „French Interventionism in the Age of R2P: A Critical Examination of the Case of Mali“, *Creighton International and Comparative Law Journal* 6, č. 2 (2015).

Siad, Arnaud, „La "responsabilité de protéger" et le recours à la force : leçons libyennes“, In: *Regards des doctorants IHEDN sur le Livre blanc défense et sécurité nationale*, (Paris: IHEDN, 2014).

Jeangène Vilmer, Jean-Baptiste. „De la mythologie française du droit d'ingérence à la responsabilité de protéger : une clarification terminologique“, *Annuaire Français de Relations Internationales* 13 (2012), <http://www.jbjv.com/De-la-mythologie-francaise-du.html> (staženo 11. 4. 2015)

Charakterizujte základní proměny práce v době od zadání projektu do odevzdání tezí a pokuste se vyhodnotit, jaký pokrok na práci jste během semestru zaznamenali (v bodech):

- lepší orientace v problematice
- zpřesnění tématu
- definice výzkumného teoretického rámce
- zpracování nových zdrojů

Podpis studenta a datum:

Schváleno:	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		

Obsah

ÚVOD	2
1 TEORETICKÝ RÁMEC	11
2 KONCEPTY: SUVERENITA VERSUS LIDSKÁ PRÁVA	15
3 FRANCIE: OD <i>DROIT D'INGÉRENCE</i> K PRÁVU NA HUMANITÁRNÍ ASISTENCI 1987 - 1991	28
3.1 VÝVOJ PŘED ROKEM 1987	28
3.2 OBDOBÍ 1987-1991	32
4 KONCEPCE R2P VE FRANCOUZSKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE 2008 - 2013	43
4.1 R2P V KONCEPČNÍCH MATERIÁLECH ZAHRANIČNÍ POLITIKY	43
4.2 R2P V PRAXI	54
4.2.1 <i>Libye 2011</i>	55
4.2.2 <i>Pobřeží Slonoviny 2011</i>	61
4.2.3 <i>Středoafriická republika 2013</i>	65
ZÁVĚR	74
SUMMARY	78
POUŽITÁ LITERATURA	79

Úvod

Současná zahraniční politika států se neomezuje pouze na zajištění vnější bezpečnosti a ekonomických zájmů. Proměna podmínek panujících v mezinárodním prostředí po skončení studené války se promítla i do povahy zahraniční politiky a zapříčinila transformaci cílů a koncepce úkolů zahraniční politiky. Vnější politickou činnost již nepohání pouze úzce vymezený národní zájem. Do popředí se dostaly morální principy a ochrana práv a zájmů ostatních. Po skončení studené války se v lidskoprávní oblasti a mezinárodním humanitárním právu objevila řada nových konceptů posilujících ochranu jedinců. Patří mezi ně i princip Odpovědnost chránit (*Responsibility to Protect*). V českém překladu existují dvě verze anglického termínu *Responsibility to Protect*, a to Odpovědnost za ochranu a Odpovědnost chránit. Tato práce bude používat termín Odpovědnost chránit, který podle mínění autorky přesněji vystihuje anglický ekvivalent. Na princip se bude práce rovněž odkazovat zkratkou R2P, která je v českém vědeckém prostředí rozšířená a běžně používaná.¹ Objevuje se rovněž v oficiálních materiálech Ministerstva zahraničních věcí ČR.²

Formulace tohoto principu Mezinárodní komisí pro intervenci a státní suverenitu (*International Commission on Intervention and State Sovereignty, ICISS*) v roce 2001 se stala přelomovým okamžikem. Princip Odpovědnost chránit totiž zásadním způsobem proměnil chápání suverenity v mezinárodních vztazích tím, že opouští absolutní výklad státní suverenity a klade důraz na odpovědnostní složku státní svrchovanosti. Nadřazuje tak bezpečnost jedinců nedotknutelnosti státní suverenity. Odpovědnost chránit byla v pozměněném znění schválena o čtyři roky později na Světovém summitu OSN a stala se tak univerzálně přijatým principem. Tento princip ukládá všem státům odpovědnost chránit své obyvatelstvo, mezinárodnímu společenství poté přisuzuje za úkol pomáhat státům při výkonu této odpovědnosti. V případě selhání státu této odpovědnosti dostát pak připouští možnost použít sílu na ochranu ohroženého obyvatelstva.

Francie se nepodílela na vytvoření R2P, zato se ale stala horlivým zastáncem tohoto principu jak v rétorické, tak praktické rovině. Francie byla na poli propagace

¹ Svaček, Ondřej. „Dárfúr - přes humanitární intervenci k odpovědnosti chránit a mírovým operacím“, *Časopis pro právní vědu a praxi* č. 3 (2008); Bílková, Veronika. *Odpovědnost za ochranu (R2P). Nová naděje nebo staré pokrytectví?* (Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010); Waisová, Šárka. *Tíha volby: Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011).

norem na ochranu jedinců aktivní již na přelomu 80. a 90. let dvacátého století. Z francouzského humanitárního sektoru vzešla myšlenka konceptu práva na vměšování (*droit d'ingérence*), který do centra pozornosti přesouvá ohrožené obyvatelstvo na úkor státní suverenity, kterou nepojímá absolutně. Pojetí Odpovědnosti chránit v současné zahraniční politice může být koherentní s touto francouzskou tradicí. Tento fakt dovoluje zasadit případ do dlouhotrvajícího procesu.

Dosavadní výzkum R2P se zaměřuje na princip samotný a zkoumá jej z hlediska přínosu pro mezinárodní právo. Opomíjí přitom druhý směr analýzy, který nestaví do centra bádání samotný princip R2P ale využívá jej pouze jako prostředek k analýze jiných fenoménů. Právě to je cílem této práce, a to na příkladu Francie. Předkládaná práce zkoumá R2P opačným směrem. Zabývá se tím, co Odpovědnost chránit vypovídá o povaze francouzských zahraničně-politických aktivit. A to ze způsobu, jakým se k němu Francie hlásí a jak jej operacionalizuje. R2P tudíž v této práci slouží jako nástroj pro hodnocení povahy zahraniční politiky Francie, a to pro určení, zda se jedná spíše o etickou zahraniční politiku, nebo realpolitiku tak jak jsou definovány v teoretické části této práce (1. kapitola). Za tímto účelem se do jisté míry zabývá motivy, které Francii vedly k tomu, že se účastnila vojenských operací a zda převažoval národní zájem nebo alternativní národní zájem.³ A také sleduje historické kořeny, ale nikoli v právní rovině, nýbrž jsou nahlíženy z hlediska tradice zahraniční politiky zkoumaného státu. Cílem je zjistit, do jaké míry se Francie ve své současné zahraniční politice řídí morálními principy a hodnotami, což je v práci testováno na příkladu R2P.

Hlavní otázka předkládané práce tedy zní: *Lze povahu zahraniční politiky Francie v případě aplikace R2P lépe popsat jako etickou (tedy jako politiku, v níž národní zájmy většinou odpovídají etickým principům) nebo jako politiku, kde se národní zájmy s etickými principy rozcházejí?*⁴ A dále je cílem výzkumu zjistit, zda je možné najít kontinuitu mezi konceptem práva na vměšování (*droit d'ingérence*) formulovaným a propagovaným francouzskými politickými představiteli na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století a R2P ve způsobu, jakým ji Francie chápe a aplikuje ve své současné zahraniční politice. Práce vychází z hypotézy, že koncept *droit d'ingérence* našel ve francouzské zahraniční politice pokračování v rodící se mezinárodní normě R2P a to ve způsobu, jakým ji Francie pojímá ve svých zahraničně-

² „Informační materiál o pojmu a obsahu koncepcie Odpovědnosti za ochranu“, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Praha, březen 2014, http://www.cervenykriz.eu/cz/nsmph_r2p/R2P.pdf (staženo 4. 5. 2016).

³ Pojmy národní zájem a alternativní národní zájem jsou definovány v 1. kapitole této práce.

politických koncepčních dokumentech a aplikuje ji na mezinárodní scéně při řešení krizových situací. Předkládaná práce je tedy analýzou francouzské zahraniční politiky zabývající se jedním konkrétním příkladem, kterým je pojetí a aplikace principu R2P v období vymezeném roky 2008 a 2013.

Kritéria výběru předmětu

Francie princip R2P od počátku podporovala diplomaticky a spolusponzorovala většinu rezolucí Rady bezpečnosti OSN (RB OSN) od roku 2006 odvolávajících se na R2P. Byla také klíčovým aktérem při implementaci třetího pilíře tohoto principu, tedy nasazení vojenské síly. Vojenské intervence postavené na principu R2P byly do roku 2016 provedeny celkem tři. Jednalo se o vojenské intervence v Libyi, na Pobřeží slonoviny a ve Středoafričské republice.⁵ Někteří autoři řadí mezi intervence postavené na bázi R2P i francouzskou vojenskou intervenci v Mali v roce 2013.⁶ Shoda ve vědeckém prostředí v tomto směru nepanuje.⁷ Francouzská intervence v Mali je považována za akt kolektivní sebeobrany v souladu s článkem 51 Charty OSN.⁸ Francie intervenci provedla bez mandátu Rady bezpečnosti OSN na požádání a se souhlasem malijského prozatímního prezidenta Dioncoundra Traoré. Rezoluce 2085 reagující na situaci v Mali a odvolávající se na R2P povolovala pouze nasazení mise afrických států AFISMA nikoli nasazení francouzských vojáků.⁹ V rezoluci Rady bezpečnosti 2085 vztahující se k Mali navíc není explicitně zmíněno, že by v Mali docházelo k jednomu ze čtyř zločinů podle mezinárodního práva, které zakládají možnost aplikace R2P. Z těchto důvodů nebyla francouzská intervence v Mali do výzkumu zahrnuta.

První dvě proběhly v roce 2011, poslední v roce 2013. Francie se jako jediná země účastnila všech tří operací, respektive intervenci ve Středoafričské republice sama iniciovala a k jejímu provedení získala mandát Rady bezpečnosti OSN. Francouzské

⁴ Pojmy etická zahraniční politika a realpolitika jsou definovány v 1. kapitole této práce.

⁵ Caroni a Seiberth in *The Responsibility to Protect (R2P): A new Paradigm of International Law?*, ed. Hilpold, Peter (Brill - Nijhoff, 2014): 257.

⁶ Staunton, Eglantine. „France and the Responsibility to Protect”, Asia Pacific Centre for the Responsibility to Protect Brief 5, č. 4 (2015).; McMahon, Joseph A. „The responsibility to Protect- Questions and Answers?“, SSRN, 2 September 2013, <http://ssrn.com/abstract=2344942> (staženo 25. 4. 2016).

⁷ Právní analýzu neexistence R2P v případě Mali poskytuje Amir Seyedfarshi ve studii „French Interventionism in the Age of R2P: A Critical Examination of the Case of Mali“, *Creighton International and Comparative Law Journal* 6, č. 2 (2015).

⁸ *Rapport d' information fait au nom de la commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées par le groupe de travail "Sahel," n° 513 (2012-2013)*, Chevènement et al., Sénat, 16 avril 2013, str. 9.

angažmá probíhalo různými způsoby. Francie tak zasahovala v koalici s jinými státy pod hlavičkou NATO (Libye), na podporu již probíhající mise OSN na udržení míru (Pobřeží slonoviny) či sama s mandátem Rady bezpečnosti OSN (Středoafriická republika).

Zkoumané období je ohraničeno roky 2008 a 2013. Princip Odpovědnost chránit byl přijat v roce 2005, když se k němu státy světa zavázaly v Závěrečném dokumentu Světového summitu OSN. Francie vydala poprvé v roce 2008 dva strategické dokumenty, ve kterých se k principu přihlásila v rámci své zahraniční a obranné politiky. Jedná se o Bílou knihu o zahraniční a evropské politice a Bílou knihu o národní obraně a bezpečnosti. Rok 2008 je proto výchozím bodem analýzy. Časové vymezení je uzavřeno rokem 2013, kdy proběhly doposud poslední dvě vojenské operace postavené na R2P a kterých se Francie účastnila. Zkoumané období pokrývá vládu dvou francouzských prezidentů, a to Nicolase Sarkozyho (2007 - 2012) a François Hollande (od roku 2012), kteří jsou ve francouzském politickém systému hlavními aktéry zahraniční a obranné politiky.

Metodologie

Předkládaná práce je koncipována jako jednopřípadová kvalitativní studie. Spadá do okruhu disciplinovaných interpretativních případových studií.¹⁰ Věnuje se totiž především obsahu zkoumaného případu, aniž by se snažila vyvozovat obecnější teoretické závěry, ať již v podobě testování existujících teorií, nebo vyvíjením teorií nových. S existujícími teoriemi přesto pracuje, neboť ji využívá jako vodítko pro identifikování hlavních procesů a proměnných v rámci případu. Práce je tedy empirická analýzou zkoumaného případu bez snahy vyvozovat teoretické závěry. Čtvrtá kapitola této práce poté obsahuje tři vnitřní případové studie věnující se jednotlivým francouzským vojenským intervencím na bázi R2P.

Tento přístup byl zvolen z důvodu výjimečnosti jak principu R2P, tak role Francie v jeho pojetí a aplikaci. Přijetí R2P je považováno za zlom v chápání suverenity po skončení Studené války. Francie byla vybrána proto, že patří mezi země ochotné angažovat se vojensky v rámci třetího pilíře tohoto principu. Francie se účastnila všech čtyř vojenských intervencí na bázi R2P uskutečněných v letech 2011 a 2013. Ale také

⁹ Rada bezpečnosti francouzskou intervenci posvětila *ex post* v rezoluci 2100 přijaté tři měsíce po zahájení intervence v dubnu 2013.

proto, že Francie byla na poli propagace norem na ochranu jedinců aktivní již na přelomu 80. a 90. let dvacátého století a pojetí R2P v současné zahraniční politice může být koherentní s francouzskou tradicí *droit d'ingérence*. Tento fakt dovoluje zasadit případ do dlouhotrvajícího procesu.

Jako vhodná metoda byla zvolena kvalitativní analýza primárních a sekundárních zdrojů. Z primárních zdrojů byly v práci použity rezoluce obou orgánů OSN, tedy Valného shromáždění a Rady bezpečnosti, které vymezují mandát tří zkoumaných vojenských intervencí. Analyzovány byly rovněž koncepční materiály francouzské zahraniční politiky. Jednalo se o Bílé knihy z této oblasti a o projevy činitelů zahraniční politiky, zejména prezidenta republiky a ministra zahraničních věcí. Koncepční materiály zahraniční politiky můžeme rozdělit do několika kategorií. Celkovou strategií zahraniční politiky se zabývá Bílá kniha o zahraniční a evropské politice¹¹ vydaná v roce 2008 na podnět francouzského prezidenta Nicolase Sarkozyho. Prezident je hlavním aktérem zahraniční politiky Francie. Ústava páté republiky svěřila výlučně do jeho rukou dvě oblasti, a to národní obranu a zahraniční politiku. Tyto dva okruhy spadají do takzvané rezervované domény (*domaine réservé*) prezidenta.¹²

Kromě toho bylo třeba nahlédnout i do dokumentů tematických, které se zabývají dílčími součástmi vnější činnosti. A to proto, že princip Odpovědnost chránit je vzhledem k šíři svého záběru na pomezí několika disciplín, a může být součástí jak obranné politiky, tak humanitární pomoci. Ve francouzské zahraniční politice najdeme strategické dokumenty z obou těchto domén, které princip R2P zmiňují. Jsou jimi dvě Bílé knihy o národní obraně a bezpečnosti z let 2008¹³ a 2013¹⁴ a Humanitární strategie Francouzské republiky¹⁵ z roku 2012.

Další zdroj představují projevy prezidenta republiky. Zejména projevy přednesené na každoroční konferenci velvyslanců. Tyto projevy jsou dostupné na

¹⁰ Kořan, Michal. „Jednopřípadová studie“ in *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*, ed. Drulák, Petr a kol (Praha: Portál, 2008), 34.

¹¹ *La France et l'Europe dans le monde. Livre blanc sur la politique étrangère et européenne de la France 2008-2020* (La Documentation française, 2008), <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/084000459.pdf> (staženo 1. 2. 2016).

¹² Kessler, Marie-Christine. *La politique étrangère de la France: acteurs et processus* (Paris: Presses de Sciences Po, 1999), 24.

¹³ *Défense et la sécurité nationale. Le Livre blanc* (Paris: Odile Jacob/La Documentation Française, 2008), <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/084000341.pdf> (staženo 12. 2. 2016).

¹⁴ *Défense et la sécurité nationale. Le Livre blanc* (Paris: Direction de l'information légale et administrative, 2013), <http://fr.calameo.com/read/000331627d6f04ea4fe0e> (staženo 3. 5. 2016).

oficiálních webových stránkách Elysejského paláce (<http://www.elysee.fr>), Stálého zastoupení Francie při OSN (<http://www.franceonu.org>) a na informačním serveru francouzské vlády (<http://www.vie-publique.fr>). Práce také čerpala z webových stránek francouzského Ministerstva obrany (www.defense.gouv.fr), kde je možné najít údaje o provedených vojenských operacích. Zdrojem byla rovněž webová stránka Ministerstva zahraničních věcí a mezinárodního rozvoje (www.diplomatie.gouv.fr) k získání informací o ekonomických vazbách se zeměmi, kde Francie vojensky zasahovala.¹⁶ Práce také čerpá z předních světových médií, jako jsou *BBC* a z francouzských deníků *Le Monde* a *Le Figaro* a rovněž z deníku *The New York Times*.

Přehled literatury

Dosavadní výzkum se principem R2P zabývá v několika rovinách. Zaprvé z hlediska mezinárodního práva, kde autoři zkoumají, zda přijetí R2P znamenalo vývoj mezinárodního práva v oblasti ochrany civilního obyvatelstva. Tomuto tématu se věnují samotní tvůrci principu Gareth Evans a Ramesh Thakur¹⁷, kteří byli členy Mezinárodní komise pro intervenci a státní suverenitu, jež definovala princip Odpovědnost chránit. Tématu se rovněž hojně věnuje akademická obec¹⁸. Díla z tohoto okruhu nalezneme i v české odborné literatuře.¹⁹

Druhým okruhem zájmu je dopad uskutečněných vojenských intervencí postavených na R2P na budoucí vývoj tohoto principu. Zde jsou v centru analýzy zejména úskalí spojená s těmito intervencemi, zejména otázka jejich legality a dodržení mandátu stanoveného Radou bezpečnosti OSN. Jedná se povětšinou o právní analýzy legality intervence v Libyi, která byla vůbec první vojenskou intervencí ospravedlněnou principem R2P.²⁰

¹⁵ *Stratégie humanitaire de la République française* (Paris, 2012), http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/Strategie_Humanitaire_2012_cle421273.pdf (staženo 12. 2. 2016).

¹⁶ Současný název *Ministère des Affaires étrangères et du Développement international*.

¹⁷ Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect: Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All* (Washington: Brookings Institution Press, 2009); Ramesh, Thakur. *The Responsibility to Protect: Norms, Laws and the Use of Force in International Politics*, (Routledge, 2001).

¹⁸ Bellamy, Alex J. *Responsibility to Protect. The Global Effort to End Mass Atrocities* (Polity, 2009); Bellamy, Alex J. *Responsibility to Protect – Five Years On*, *Ethics & International Affairs* 24, č. 2 (2010); Bellamy, Alex J. a Williams, P. "The new politics of protection? Côte d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect" *International Affairs* 87 (2011); Hajjami, Nabil. *La responsabilité de protéger* (Bruxelles: Bruylant, 2013).

¹⁹ Bílková, Veronika. *Odpovědnost za ochranu (R2P). Nová naděje nebo staré pokrytectví?* (Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010).

²⁰ Siad, Arnaud, „La "responsabilité de protéger" et le recours à la force : leçons libyennes“, In: *Regards des doctorants IHEDN sur le Livre blanc défense et sécurité nationale*, (Paris: IHEDN, 2014); van

S tím souvisí další okruh badatelského zájmu, kterým jsou motivy států podílejících se na vojenských intervencích postavených na R2P. V tomto směru je ojedinělým počinem stať zkoumající motivy Francie a Velké Británie vedoucí k rozhodnutí o provedení vojenské intervence v Libyi.²¹ Tato práce

Dalším námětem výzkumu je dopad pojetí R2P určitým státem (zejména co se týče sféry aplikace a podpory tohoto principu v rétorické i praktické rovině) na budoucí vývoj R2P. Zde nalezneme i stať analyzující postoj Francie.²²

Analyzován je rovněž vliv postoje vybraných členských zemí EU na postoj EU jako celku k R2P. V tomto směru vznikla jediná studie komparace přístupu tří největších členských zemí EU - Německa, Francie a Velké Británie - k R2P v historické perspektivě, kterou poskytuje kolektiv autorů Sarah Brockmeier, Gerrit Kurtz a Julian Junk.²³ Přínos této studie pro účely předkládané práce je omezený, protože analýza postojů jednotlivých zemí je pouze prostředkem pro analýzu postoje EU jako celku k R2P, což je jejím hlavním cílem. Jednotlivým zemím, a tedy i Francii, je proto věnován poměrně malý prostor. Autoři zkoumají postoj samotných států a také dopad jednotlivých pojetí na pozici EU jakožto celku k této normě, a to v období 2005 až 2013. Analyzují též historické kořeny postojů jednotlivých států k R2P a to, jakým způsobem tyto historické souvislosti ovlivňují jejich přístup ke konceptu Odpovědnost chránit. Rozdílný přístup Velké Británie a Francie na jedné straně a Německa na straně druhé podle nich znemožňuje Evropské unii zaujmout společné stanovisko.

V anglofonním prostředí není francouzským intervencím věnován přílišný prostor. Samotný koncept *droit d'ingérence* je zmiňován pouze okrajově například v práci Garetha Evanse²⁴ či ve stati autorů Allen a Styan²⁵. Tento koncept je zmiňován v historickém přehledu konceptů reagujících na dilema suverenity a lidských práv a v analýzách humanitární intervence. V anglofonním prostředí je v drtivě většině používán

Landingham, R. "The Stars Aligned: The Legality, Legitimacy and Legacy of 2011's Humanitarian Intervention in Libya" *Valpariso University Law Review* 46 (2012).

Bellamy A and P Williams "The new politics of protection? Côte d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect" *International Affairs* 87 (2011).

²¹ Davidson, Jason W. „France, Britain and the intervention in Libya: an integrated analysis“, *Cambridge Review of International Affairs* 26, č. 2. (2013).

²² Staunton, Eglantine. „France and the Responsibility to Protect“, *Asia Pacific Centre for the Responsibility to Protect Brief* 5, č. 4 (2015).

²³ Brockmeier, Sarah, Kurtz, Gerrit a Junk, Julian. „Emerging norm and rhetorical tool: Europe and a responsibility to protect“, *Conflict, Security & Development* 14, č. 4 (2014), <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14678802.2014.930587> (staženo 19. 1. 2016).

²⁴ Evans, *The Responsibility to Protect: Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All*, 2009.

²⁵ Allen, Tim a Styan, David. „A Right to Interfere? Bernard Kouchner and the New Humanitarianism“, *Journal of International Development* 12, č. 6 (2000).

výraz humanitární intervence (*humanitarian intervention*), anglický ekvivalent pojmu *droit d'ingérence* (*duty to interfere*) se zde neuchytil.

Větší prostor je *droit d'ingérence* věnován ve frankofonním prostředí. Právě zde nalezneme i díla zkoumající možný vztah mezi konceptem *droit d'ingérence* a R2P.²⁶ Největší autoritou v této oblasti výzkumu je francouzský filozof, politolog a právník Jean-Baptiste Jeangène Vilmer působící též na francouzském Ministerstvu zahraničních věcí. Na zkoumanou problematiku vzhledem ke svému akademickému zázemí nahlíží multidisciplinárně, a to z historického, právního a politického hlediska. Jeho hlavní tezí je, že neexistuje spojení mezi konceptem práva na vměšování (*droit d'ingérence*) a R2P. Poukazuje na fakt, že členem Mezinárodní komise pro intervenci a státní suverenitu, která R2P formulovala, nebyl žádný zástupce Francie. A dále na to, že autoři závěrečné zprávy ICISS se ve své definici R2P explicitně vymezovali vůči francouzskému *droit d'ingérence*.²⁷ Jeangène Vilmer proto hovoří o mytologii francouzského širokého pojetí historických kořenů R2P. V této souvislosti hovoří dokonce o storytellingu ze strany médií a některých francouzských politických aktérů, kteří oba koncepty slučují. Na možnou spojitost mezi oběma koncepty nahlíží z právního hlediska, což ovlivňuje závěr, k němuž dochází. S autorem lze souhlasit, že právně vzato, oba koncepty jsou odlišné. Nicméně, je možné zkoumat, zda způsob, jakým Francie R2P aplikuje ve své současné zahraniční politice je ovlivněn starším konceptem *droit d'ingérence*.

Dosavadní výzkum ovšem opomíná druhý směr analýzy, který nestaví do centra bádání samotný princip R2P ale využívá jej pouze jako prostředek k analýze. V případě této práce k analýze povahy zahraniční politiky státu. A právě to je cílem této práce na příkladu Francie. V předkládané práci se tak nevěnuji R2P ve smyslu žádného z výše vymezených okruhů. Nezabývám se principem R2P z pohledu vývoje mezinárodního práva v oblasti ochrany civilního obyvatelstva. Nezkoumám ani vliv francouzských zahraničněpolitických aktivit souvisejících s R2P (zejména vojenských intervencí v rámci třetího pilíře tohoto principu) na budoucí vývoj principu jako takového a jeho konsolidaci ani to, jaký dopad má francouzské pojetí R2P na budoucí vývoj této rodící se normy. Rovněž v práci nesleduji dopad uskutečněných vojenských intervencí na bázi

²⁶ Jeangène Vilmer, Jean-Baptiste. „De la mythologie française du droit d'ingérence à la responsabilité de protéger : une clarification terminologique“, *Annuaire Français de Relations Internationales* 13 (2012), <http://www.jbjv.com/De-la-mythologie-francaise-du.html> (staženo 11. 2. 2016); Jean-Baptiste Jeangène Vilmer, *La guerre au nom de l'humanité : tuer ou laisser mourir* (Paris: Presses universitaires de France, 2012).

R2P a jejich legality na budoucí vývoj R2P. A konečně neprovádím analýzu postoje Francie k R2P za účelem zkoumání jejího vlivu na postoj Evropské unie k R2P.

Předkládaná práce zkoumá R2P opačným směrem. Zabývá se tím, co R2P vypovídá o povaze francouzských zahraničně-politických aktivit. A to ze způsobu, jakým se k němu Francie hlásí a jak jej operacionalizuje. R2P tudíž v této práci slouží jako nástroj pro hodnocení povahy zahraniční politiky Francie, a to o určení, zda se jedná spíše o etickou zahraniční politiku nebo realpolitiku tak jak jsou definovány v první kapitole této práce věnované teoretickému ukotvení. Za tímto účelem se práce zabývá motivy, které Francii vedly k tomu, že se účastnila vojenských operací a zda zde převažoval národní zájem nebo alternativní národní zájem. A také sleduje historické kořeny, ale nikoli v právní rovině, nýbrž nahlíží je z hlediska tradice zahraniční politiky zkoumaného státu. Cílem je zjistit, do jaké míry se Francie ve své současné zahraniční politice řídí morálními principy a hodnotami, což je v práci testováno na příkladu R2P.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole jsou definována teoretická východiska práce a definovány pojmy národní zájem, alternativní národní zájem, etická zahraniční politika a realpolitika. Druhá kapitola se zabývá koncepty, které se snažily vypořádat s dilematem ochrany lidských práv a suverenitou států. Třetí kapitola charakterizuje aktivity Francie na poli iniciování a propagace norem na ochranu jedinců na přelomu 80. a 90. let dvacátého století z hlediska aktérů. Čtvrtá kapitola je případovou studií, která je rozčleněna do dvou podkapitol. První kapitola analyzuje pojetí principu Odpovědnost chránit v koncepčních materiálech zahraniční politiky Francouzské republiky. Druhá podkapitola pak analyzuje, jakým způsobem Francie princip Odpovědnost chránit aplikuje v praktické rovině. Tato podkapitola obsahuje tři vnitřní případy. Jedná se o tři vojenské intervence, a to v Libyi, na Pobřeží slonoviny a ve Středoafričské republice.

1 Teoretický rámec

Práce je analýzou zahraniční politiky opírající se o teorie z disciplíny mezinárodních vztahů (MV) a vycházející z konceptů alternativního národního zájmu a etické zahraniční politiky, skrze něž nahlíží na jednání Francie. Výzkum zahraniční politiky není v současné akademické obci chápán jako svébytná disciplína, ale jako podobor MV.²⁸ Kořeny zahraniční politiky tak lze nalézt v tomto oboru a analýzu zahraniční politiky a MV považují autoři zabývající se tímto tématem za dvě strany jedné mince. Obor MV totiž zkoumá strukturu a vývoj mezinárodního společenství, analýza zahraniční politiky poté aktivity jednotlivých států coby klíčových aktérů MV, prostředky a metody, které používají v mezinárodním prostředí, a cíle, které sledují.²⁹ Teorie MV jsou tak považovány za relevantní i pro zkoumání zahraniční politiky. V této práci vycházíme z teorie konstruktivismu v pojetí Marty Finnemore uznávajícího význam norem v mezinárodní politice.³⁰ A dále z pojetí národního zájmu prizmatem konstruktivismu. Podle této teorie normy ovlivňují chování států pomocí změny jejich motivů a přesvědčení a v důsledku toho chápání vlastního zájmu. V tomto pojetí státy opouští racionální kalkulaci stavící proti sobě náklady a zisky určitého jednání ve prospěch sociálních rolí získaných v procesu socializace.³¹ Tyto role předepisují, jak se má stát chovat. Motivací aktérova jednání není případný důsledek různých způsobů jednání, tedy ztráta či zisk. Motivací je snaha jednat v souladu s intersubjektivně sdílenými očekáváními vhodného chování vycházejícího z aktérova sociálního prostředí. Tato očekávání jsou založena na sdílených hodnotách.

Konceptuální rámec pro analýzu zahraniční politiky v této práci tvoří pojmy alternativní národní zájem a etická zahraniční politika. Transformace mezinárodních vztahů po skončení studené války vyvolala proměnu pojetí úkolů a cílů zahraniční politiky.³² Upozadění realpolitiky a nárůst internacionalizace způsobené globalizací a rostoucí provázaností států vedly k očekávání, že zahraniční politika nyní bude

²⁸ Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne, *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases* (Oxford: OUP, 2012), 3; Petrič, Ernest. *Foreign policy: from conception to diplomatic practice* (Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2013); Beneš, Vít. „Teorie rolí. Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky“, *Mezinárodní vztahy* 4 (2010).

²⁹ Petrič, Ernest. *Foreign policy: from conception to diplomatic practice*, 13.

³⁰ Finnemore, Martha. *National Interests in International Society* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1996).

³¹ Rittberger, Volker. „Approaches to the Study of Foreign Policy Derived from International Relations Theories“, *Tübinger Arbeitspapiere zur Internationalen Politik und Friedensforschung* 46 (2004).

³² Waisová, Šárka. *Tíha volby: Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011), 9.

rozšířena o etický úmysl při současné ochraně národního zájmu.³³ Pro tuto práci je stěžejní konstatování, že státy jsou čím dál tím ochotnější chopit se akce a vyčlenit zdroje na pomoc ohroženým obyvatelům *jiných* států.³⁴ Podle konstruktivismu národním zájmem není pouze zajištění vlastní bezpečnosti a bohatství, jak jej pojímá realismus, ale tento koncept byl rozšířen o další kategorie, kterými jsou principy, hodnoty a normy. Osvojené normy se stávají součástí identity aktéra, čímž dochází k posunu oproti stavu bez norem, kdy „je identita aktérů dána pouze jejich vnitřními potřebami“.³⁵ Nyní je tedy nutné objasnit pojmy alternativní národní zájem a etická zahraniční politika.

Alternativní národní zájem

Ke vzniku alternativního národního zájmu dochází upuštěním od úzkého pojetí národního zájmu, který hlavní cíl spatřuje v ochraně suverénního státu vůči aktérům, kteří jej zpochybňují. Pro alternativní národní zájem je charakteristické, že bere v potaz i ostatní aktéry.³⁶ Zahrnuje nejen zajištění fyzické existence a bezpečnosti státu a jeho občanů, ale obrací se ke všem jedincům, respektive lidstvu jako celku.³⁷ Vztahuje se tak k právům jedinců. Waisová nabízí pět kritérií, která poukazují na vytvoření alternativního národního zájmu státu.³⁸ Prvním z nich je upuštění od absolutního pojetí suverenity ve prospěch chápání suverenity jako odpovědnosti. Dalším je přijetí existence povinnosti vůči všem lidským bytostem, nikoli pouze vlastním občanům. S tím souvisí třetí kritérium, které spočívá v potřebě respektovat subjektivní práva všech členů mezinárodního společenství. Čtvrtým faktorem je předpoklad, že cílem zahraniční politiky není výhradně posilování ekonomické či politické moci. A posledním je teze, že zájmy státu nemohou být prosazovány na úkor ostatních. Pokud politické elity a společnost přijmou výše zmíněná kritéria, můžeme říci, že došlo k ustanovení alternativního národního zájmu.

³³ Barnett, Michael. „Duties beyond Borders“, in *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, ed Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne (Oxford: OUP, 2012), 237.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Drulák, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál, 2003), 154.

³⁶ Kratochvíl, Petr. „Návrat k normativitě: Národní zájem jako teoretická kategorie“, *Politologický časopis* XVI č. 1 (2009): 12.

³⁷ Waisová. *Tíha volby*, 25.

³⁸ Ibidem, 25 - 26.

Obdobnou alternativu k pojetí národního zájmu teorií realismu nabízí Anglická škola, která přichází s konceptem osvíceného sebe-zájmu (*enlightened self-interest*).³⁹ Anglická škola se vypořádává s realismem, podle nějž neexistuje společný zájem a ani mezinárodní pořádek. Státy tudíž operují v anarchickém uspořádání a jejich cílem je vlastní přežití. Oproti tomu národní zájem v pojetí Anglické školy není definován pouze egoisticky, ale je rozšířen o existenci společného zájmu všech států.

V linii tohoto smýšlení je koncept dobrého mezinárodního občanství (*good international citizenship*) formulovaný Garethem Evansem.⁴⁰ Podle něj je za stabilní mezinárodní řád pokládán principiální mezinárodní řád. Podle Evanse prosazování národního zájmu nejvíce ovlivňují společné hodnoty. Stát dokáže upřednostnit zájmy mezinárodního společenství před vlastními. To však neznamená, že obětuje svou nezávislost či ohroží své klíčové zájmy. Spíše tím, že vezme v potaz i zájmy ostatních států, snižuje riziko konfliktu a zvyšuje šance na dosažení vlastních cílů.

Podle toho, zda převažuje národní zájem či alternativní národní zájem pak povaha zahraniční politiky může nabývat dvou různých podob. Tato práce vychází z pojetí zahraniční politiky, které nabízí Šárka Waisová. Ta za dvě extrémní polohy zahraniční politiky považuje na jedné straně realpolitiku, na druhé straně etickou zahraniční politiku.⁴¹ Toto pojetí se objevuje i u jiných autorů, kteří zkoumají, zda je zahraniční politika založena spíše na zájmech či na hodnotách.⁴²

Etická zahraniční politika

Etická zahraniční politika je opakem realpolitiky. Zájmem realpolitiky je zajištění národní bezpečnosti, fyzické existence státu a posilování moci na úkor druhých států. Je založena na státocentrickém uvažování a vojenské bezpečnosti. Usiluje o minimalizaci ozbrojeného konfliktu a za tímto účelem buduje aliance a je ochotna činit ústupky. Zahraničněpolitická rozhodnutí jsou v realpolitickém pojetí přijímána na základě kalkulace národního zájmu a moci. Státníci jednají pragmaticky a přizpůsobují své jednání měnícímu se rozložení moci. Etická zahraniční politika oproti tomu bere v úvahu nejen vlastní zájmy, ale také zájmy ostatních aktérů. Do tohoto jednání se

³⁹ Burchill, Scott, *The National Interest in International Relations Theory* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005), 8.

⁴⁰ Evans, Gareth. „Foreign policy and good international citizenship“, Address by the Minister for Foreign Affairs, Senator Gareth Evans, Canberra, 6 March 1990.

⁴¹ Waisová, *Tiha volby*, 26 - 31.

⁴² Chandler, David. „Hollow Hegemony: Theorising the Shift from Interest-Based to Value-Based International Policy-Making“, *Millennium* 35 č. 3 (2007).

promítají principiální normy a kosmopolitní hodnoty.⁴³ V rámci etické zahraniční politiky státy zasahují na ochranu zájmů ostatních a toto jednání je založeno na mezinárodní spolupráci, mezinárodním právu, mezinárodní morálce a multilateralismu. Není přitom vyloučeno použití síly, pokud má být jejím prostřednictvím dosaženo bezpečnosti jedinců.⁴⁴ Aktéři jednají podle logiky vhodnosti, tedy tak, aby jejich jednání bylo v souladu s uznávanými sociálními normami. Nikoli podle logiky výhodnosti, která má přinést nejvyšší užitek a nejnižší náklady. Je nutné poznamenat, že racionálně kalkulující aktér i aktér ohlížející se na sociální normy mohou v určitém případě jednat stejně. Odlišné jsou pouze pohnutky, které je vedou k takovému jednání. Rozdíly mezi oběma verzemi zahraniční politiky jsou shrnuty v následující tabulce:

	Realpolitika	Etická zahraniční politika
Cíle	Vlastní zájmy (národní bezpečnost, posilování moci)	Vlastní zájmy, ale i zájmy ostatních
Prostředky	Posilování moci Budování aliancí Ústupky Flexibilita, pragmatismus	Mezinárodní spolupráce Mezinárodní právo Multilateralismus Zásadovost
Motivace jednání	Posilování moci, síla Racionální kalkulace nákladů a zisků	Sdílená očekávání vhodného chování založená na hodnotách
Logika jednání	Výhodnost	Vhodnost
Zdůvodnění jednání	Racionalizace	Morální hodnocení

Tabulka č. 1: Srovnání realpolitiky a etické zahraniční politiky
(Waisová, Šárka, *Tíha volby: Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy*
(Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011), 29).

⁴³ Waisová, *Tíha volby*, 27.

⁴⁴ *Ibidem*, 27 - 28.

Mezi porovnatelné a měřitelné indikátory etické zahraniční politiky můžeme zařadit podíl na vytváření norem a účast na nich, neprosazování výjimek z norem, soulad mezi přijatou normou a jednáním státu, podpora implementace normy, rozšiřování povědomí o normě, prosazování univerzální aplikace normy, konzistentní chování vzhledem k normě, ochota nést materiální náklady členství v normě a také dodržování normy, protože je správná, ne z donucení nebo pro výhody z ní plynoucí.⁴⁵

Závěrem dodejme, že etická politika se nevyklučuje se zájmy a naopak ani realpolitika se nevyklučuje s principy, normami a hodnotami. Tato práce tyto kategorie nechápe jako dichotomické. Otázkou zde spíše je, do jaké míry je jednání států etické, tedy která z obou poloh v daném zkoumaném případě *převažuje*.

2 Koncepty: suverenita versus lidská práva

V této kapitole budou vymezeny koncepty, které reagují na problém vztahu suverenity a lidských práv. Na základě studia sekundární literatury byla vybrána čtveřice konceptů, které jsou autory nejčastěji zmiňovány v souvislosti s principem odpovědnost chránit jako koncepty příbuzné či vývojově předcházející nebo jako ty, na které autoři R2P reagovali a vůči nimž se vymezovali. Nejdříve bude objasněn pojem humanitární intervence, na nějž především princip Odpovědnost chránit reaguje a který se snaží překonat. Následně bude R2P konfrontován se třemi dalšími koncepty, abychom ukázali, v čem je specifický a které nové prvky přináší. Mezi zmiňované koncepty se řadí právo na vměšování, právo na humanitární asistenci a *peacekeeping*.

2.1 Humanitární intervence

Humanitární intervence je nejrozšířenějším pojmem užívaným pro označení vojenské intervence obhajované humanitárními důvody. Je zároveň konceptem kontroverzním a historicky zatíženým. Kontroverzním proto, že je humanitární intervence chápána jako zpochybnění principu suverenity. Historicky zatíženým z toho důvodu, že byl tento koncept v minulosti evokován koloniálními mocnostmi při jejich zásazích v zemích třetího světa. Jeangène Vilmer definuje humanitární intervenci jako „použití síly státem, skupinou států či mezinárodní organizací intervenující vojensky na

⁴⁵ Ibidem, 28 - 30.

území jiného státu s cílem předejít hrozícím závažným porušením základních lidských práv páchaných na obyvatelstvu cizího státu a bez souhlasu místních autorit anebo s cílem ukončit takovato porušení již probíhající“.⁴⁶ Humanitární intervence může být uskutečněna jako odpověď na humanitární krize různého charakteru a vykonána i v případě chybějícího povolení ze strany Rady bezpečnosti OSN.⁴⁷

Adjektivum „humanitární“ zde nevyovídá o charakteru intervence, ale pouze o její deklarované motivaci. Máme znalost pouze o způsobu, jakým je intervence obhajována politickými aktéry, tedy o jimi řečených motivech. O skutečných motivech intervenujícího státu nevíme nic.⁴⁸ Jeangène Vilmer z tohoto důvodu navrhuje jako nejpřesnější termín používat „intervence obhajovaná humanitárními důvody“.⁴⁹ Intervenujícím aktérem je v případě obecně pojaté humanitární intervence stát, nikoli modré přílby, tedy vojenské jednotky zasahující pod záštitou Organizace spojených národů. Jediným prostředkem řešení, které humanitární intervence nabízí, je vojenská síla.

2.2 Odpovědnost chránit (R2P)

S limity spojenými s humanitární intervencí se pokouší vyrovnat koncept odpovědnost chránit. Jedním z podnětů pro obnovení debaty o možnostech a podmínkách provedení humanitární intervence byl konec studené války. Ten do středu zájmu přenesl do té doby na mezinárodní agendě upozaděné problémy systematického porušování základních lidských práv a páčání zločinů v rámci vnitrostátních ozbrojených konfliktů. Humanitární krize v průběhu devadesátých let 20. století jasně ukázaly nutnost vyvinout mechanismus, který by zabránil situacím dvojího druhu. Jednalo se v první řadě o nečinnost mezinárodního společenství v situacích, kdy dochází k páčání závažných porušení lidských práv v zemích ležících mimo oblast strategického zájmu některého ze států schopného a ochotného zakročit, jako tomu bylo ve Rwandě a Srebrenici. Druhým zdrojem byla snaha najít klíč pro situace, kdy v případě humanitární krize existuje skupina států ochotných zasáhnout, ale nepodaří se jí získat mandát RB OSN k zásahu. R2P tak ve druhém případě hledá odpověď na to,

⁴⁶ Jeangène Vilmer, Jean-Baptiste. *La guerre au nom de l'humanité : tuer ou laisser mourir* (Paris: Presses universitaires de France, 2012), 163.

⁴⁷ Pattison, James. *Humanitarian intervention and the responsibility to protect: who should intervene?* (New York: Oxford University Press, 2010): 13.

⁴⁸ Jeangène Vilmer, *La guerre au nom de l'humanité : tuer ou laisser mourir*, 200.

⁴⁹ Jeangène Vilmer, „De la mythologie française du droit d'ingérence à la responsabilité de protéger : une clarification terminologique“, 99.

jak se vyhnout vojenským intervencím provedeným bez mandátu OSN, jak se stalo v Kosovu v roce 1999. Základní dilema související se suverenitou vystihuje následující úvaha: suverenita má chránit stát před nežádoucími zásahy zvnějšku, nesmí ale zároveň sloužit jako zástěrka pro páchání zločinů proti vlastnímu obyvatelstvu.

Nositeli těchto myšlenek se stali nejprve dva generální tajemníci OSN. Butrus Butrus-Ghálí vydal v roce 1992 zprávu *Agenda pro mír*, ve které zavrhl koncept „absolutní suverenity“ a vyzval k pokusu o nalezení rovnováhy mezi „potřebami dobré vnitrostátní správy“ na jedné straně a „požadavky stále propojenějšího světa“ na straně druhé.⁵⁰ Na něj navázal jeho nástupce Kofi Annan ve dvou projevech z let 1998 až 1999, kterými byly *Úvahy o intervenci*⁵¹ a *Dvojí pojetí suverenity*⁵². V obou projevech se Annan zamýšlí nad dvěma výše zmíněnými problémy. Zaprvé, zda je legitimní, aby regionální organizace použila vůči některému státu sílu bez povolení Rady bezpečnosti OSN. A zadruhé, zda je přípustné ponechat závažné a systematické porušování lidských práv s vážnými humanitárními dopady probíhat bez zásahu. V Miléniové zprávě⁵³ předložené VS OSN v roce 2000 poté Kofi Annan mezinárodní společenství přímo vyzval k reflexi na toto téma. Příležitosti se chopila kanadská vláda a v roce 2000 ohlásila vytvoření Mezinárodní komise pro intervenci a státní suverenitu. Princip odpovědnost chránit byl poprvé pojmenován a definován v závěrečné zprávě, kterou tato komise vydala v prosinci 2001.

Tato zpráva přinesla do debaty o humanitární intervenci čtyři nové koncepční prvky.⁵⁴ Prvním z nich byl samotný název konceptu, kterým autoři zamýšleli změnit diskurz o humanitární intervenci.⁵⁵ Upustit od terminologie, která rozděluje.⁵⁶ Cílem autorů bylo změnit paradigma týkající se práva intervenovat. Snahou bylo obrátit debatu od zaměření na právo státu určitým způsobem jednat směrem k odpovědnosti, kterou má stát naplňovat/keré má dostát vůči svému obyvatelstvu. V tomto případě se jedná o odpovědnost chránit obyvatelstvo před újmou. Změna perspektivy se týká objektu

⁵⁰ UN Doc. A/47/277-S/24111, *An Agenda for Peace Preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping*, Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, 17 June 1992, par. 17.

⁵¹ Annan, K. A. *Reflections on Intervention*, The 35th annual Ditchley Foundation Lecture, 26 June 1998.

⁵² Annan, K. A. *Two Concepts of Sovereignty*, Address to the 54th session of the UN General Assembly, New York, 18 September 1999. Vyšlo nejdříve jako článek v *The Economist*: K. A. Annan, „Two Concepts of Sovereignty“, *The Economist*, 16 September 1999.

⁵³ Annan, K. A. *We The Peoples: The Role of the United Nations in the 21st Century*, United Nations, New York, 2000.

⁵⁴ Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect: Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All* (Washington: Brookings Institution Press, 2008), 39.

⁵⁵ *Ibidem*.

stojícího ve středu zájmu a dochází přenesení pozornosti směrem od intervenujícího státu na strádající obyvatelstvo. Právo zde je zmiňováno ve vztahu k jedinci, který má právo být chráněn. Samotný výběr názvu vycházel se snahy vyhnout se politicky kontroverznímu označení humanitární intervence a měl tak sloužit pro získání podpory co nejvíce států.⁵⁷

S tím souvisí i druhý prvek, kterým byla snaha zavést nové chápání suverenity, respektive přenesení důrazu na odpovědnost. Suverenita má být pojímána přednostně jako odpovědnost za bezpečnost vlastního obyvatelstva a bezpečnost jednotlivce je nadřazena bezpečnosti státu.

Třetím elementem byla formulace tří pilířů strategie implementace, kterými jsou postupně prevence, intervence a rekonstrukce.⁵⁸ Intervence se přitom neomezuje na použití vojenské síly, ale nabízí širokou škálu nástrojů rozličné povahy. Jmenovitě diplomatické, ekonomické, ústavně-právní a bezpečnostní.

Čtvrtou koncepční složku představuje vymezení pěti kritérií jejichž splnění je vyžadováno pro použití ozbrojené síly. Jsou jimi spravedlivý důvod, správný úmysl, vyčerpání jiných prostředků, přiměřenost prostředků a rozumné vyhlídky na úspěch.⁵⁹ Dalším prvkem je zde rozšíření aktérů oprávněných vydat rozhodnutí o intervenci v případě zablokování RB OSN. Zpráva také předvídá možnost sebeomezení práva veta stálých členů RB OSN.

Takto formulovaná R2P byla návrhem podporovaným malou skupinou stejně smýšlejících států.⁶⁰ Významným předělem v normotvorném procesu R2P se stal Světový summit OSN, 60. výroční zasedání Valného shromáždění OSN, konaný v roce 2005. V Závěrečném dokumentu přijatém na tomto summitu byl princip R2P formálně potvrzen mezinárodním společenstvím států. Principu se věnují dva články tohoto dokumentu, což představuje v porovnání s více než stostránkovou závěrečnou zprávou ICISS velmi stručné vymezení.⁶¹

⁵⁶ Evans, Gareth. předmluva ke knize Thomas Weisse *Humanitarian intervention*.

⁵⁷ Bellamy, Alex J. *Responsibility to Protect. The Global Effort to End Mass Atrocities* (Polity, 2009): 36.

⁵⁸ *The Responsibility to Protect*. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, December 2001.

⁵⁹ Ibidem, 35 - 37.

⁶⁰ Bílková. *Odpovědnost za ochranu (R2P)*, 45.

⁶¹ Prosazení R2P v letech 2001 až 2005 nebylo hladkým procesem a stěžejní a aktivní roli v něm sehrála Kanada. Viz Pollentine, Marc. „Constructing the Responsibility to Protect“ (doktorská dizertace, Cardiff University, 2012).

Oproti pojetí R2P tak, jak jej formulovala ICISS, se liší v pěti oblastech.⁶² První odlišností je třípilířová struktura, kterou má R2P vykazovat. Jedná se o odstupňování míry odpovědnosti. Primární složkou suverenity pojímané jako odpovědnost je v tomto pojetí odpovědnost každého státu za ochranu svých obyvatel (1. pilíř). V tomto úsilí má mezinárodní společenství každému státu pomáhat a asistovat mu při uskutečňování této ochrany (2. pilíř). Pokud stát ve své odpovědnosti zjevně selže, přechází odpovědnost chránit na mezinárodní společenství a zpráva tak předvídá možnost zásahu mezinárodního společenství (3. pilíř).⁶³

Omezena byla i sféra aplikace R2P, která byla limitována pouze na čtyři kategorie zločinů podle mezinárodního práva, kterými jsou genocida, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny, etnické čistky. Pouze v těchto případech lze evokovat R2P. Dalším omezením bylo ošetření povolení vojenské intervence, kdy byla jako opravňující autorita stanovena Rada bezpečnosti. Zpráva nezmiňuje možnost sebeomezení práva veta v Radě bezpečnosti. Upuštěno bylo rovněž od vymezení kritérií pro legitimní použití síly. Takto pojatý R2P byl okleštěnou verzí návrhu ICISS a výsledkem kompromisu. Jedná se o politický text bez právní závaznosti. Jeho přijetí bylo završením dlouholetého procesu vedeného snahou smířit dva protichůdné koncepty suverenity a intervence, který započal již v devadesátých letech 20. století. Rozdíly v pojetí R2P shrnuje následující tabulka.

⁶² Pattison, James. *Humanitarian intervention and the responsibility to protect: who should intervene?*, 14-15.

⁶³ UN Doc. A/60/L.1, *2005 World Summit Outcome*, 20 September 2005.

	R2P podle ICISS (2001)	R2P podle Světového summitu (2005)
<i>Sféra aplikace</i>	Rozsáhlé ztráty na životě Etnické čistky	Genocida Zločiny proti lidskosti Válečné zločiny Etnické čistky
<i>Kdy</i>	Automaticky v každém případě rozsáhlých ztrát na životě či etnických čistek	Posouzení každého případu zvlášť
<i>Důvod pro intervenci</i>	Neochota nebo neschopnost odpovědného státu odvrátit nebo zastavit závažné zločiny	Zjevné selhání státu
<i>Použití síly</i>	RB OSN VS OSN (Sub)regionální organizace Skupina států Stát	RB OSN
<i>Kritéria intervence</i>	Spravedlivý důvod Správný úmysl Vyčerpání jiných prostředků Přiměřenost prostředků Rozumné vyhlídky na úspěch	Nezmíněno

Tabulka č. 2: Dvě pojetí R2P: ICISS 2001 a Světový summit 2005

(Zdroj: Pattison, James. *Humanitarian intervention and the responsibility to protect: who should intervene?* (New York: Oxford University Press, 2010): 14)

Rozdíly mezi humanitární intervencí a principem odpovědnost chránit závěrem shrnuje následující tabulka. Všimáme si pěti prvků, které poukazují na odlišnosti obou konceptů s ohledem na centrální objekt jejich zájmu, základní hodnoty, zainteresované aktéry, prostředky a použití síly. Humanitární intervence je konceptem v R2P obsaženým, i když ne explicitně takto nazvaným. Tvoří však pouze jeden z nástrojů tohoto principu.⁶⁴

⁶⁴ Pattison, *Humanitarian intervention and the responsibility to protect: who should intervene?*, 13.

	Humanitární intervence	Odpovědnost chránit
<i>V centru pozornosti</i>	intervenující stát	strádající obyvatelstvo
<i>Hodnoty</i>	suverenita	suverenita, lidská práva, zákaz použití síly
<i>Zainteresovaní aktéři</i>	stát	strádající obyvatelstvo, mezinárodní společenství
<i>Prostředky</i>	použití síly	prevence, reakce (diplomatické řešení sporů, ekonomické sankce, trestní postih, použití síly), rekonstrukce
<i>Rozhodnutí o použití síly</i>	stát	RB OSN, VS OSN, (sub)regionální organizace, stát, skupina států

Tabulka č. 3: Humanitární intervence versus Odpovědnost chránit.

(Zdroj: Bílková, Veronika. *Odpovědnost za ochranu (R2P). Nová naděje nebo staré pokrytectví?* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010, str. 35-38.)

Závěrem je třeba zmínit, že v akademické obci panuje debata o povaze R2P, tedy o tom, zda je R2P již mezinárodní právní normou či zda zůstává morálním závazkem nebo politickým principem. Tato práce se přiklání k proudu, který reprezentuje většina autorů zabývajících se touto problematikou, a to že se v případě R2P jedná o *rodící se* mezinárodní normu, která doposud není plně součástí platného mezinárodního práva, jemuž ale není cizí. Kombinuje prvky mezinárodního práva s politickými a morálními závazky. Dalším argumentem je fakt, že její vymezení není konečné, protože se objevují státy, které zpochybňují obsah této normy, tak jak byla přijata na Světovém summitu v roce 2005. Závěrem můžeme uvést definici Veroniky Bílkové, která R2P pojímá jako „sociální konstrukt preskriptivního zaměření, který má hybridní povahu a za pomoci nástrojů z oblasti mezinárodního práva, praktické politiky i morálky se pokouší přetvořit mezinárodní realitu, tak aby zajišťovala lepší ochranu před nejzávažnějšími porušeními lidských práv.“⁶⁵

2.3 Právo / povinnost vměšování (*Droit / devoir d'ingérence*)

S debatou o humanitární intervenci a o redefinici suverenity souvisí i úvahy o právu či povinnosti zasahovat. Koncepty právo na vměšování (*droit d'ingérence*) či povinnost vměšování (*devoir d'ingérence*) se objevily v rámci debaty o humanitární intervenci ve Francii na konci 80. let 20. století. Jsou francouzským, potažmo frankofonním specifíkem. V anglofonním prostředí se v akademických i politických

⁶⁵ Bílková, *Odpovědnost za ochranu*, 99.

debatách častěji používá pojem „humanitarian intervention“, anglický ekvivalent francouzského konceptu „duty to interfere“ se neuchytil.⁶⁶

O *droit d'ingérence* se v obecném smyslu se mluvílo o již od roku 1835, v technickém slova smyslu od r. 1885.⁶⁷ Samotný termín *devoir d'ingérence* použil poprvé v roce 1979 Jean-François Revel.⁶⁸ Do obecného povědomí se myšlenka dostala až na konci 80. let 20. století. Hlavním zastáncem a propagátorem této myšlenky se stal francouzský lékař, spoluzakladatel organizace Lékaři bez hranic a později organizace Lékaři světa a také pozdější ministr zahraničních věcí Bernard Kouchner. Ten spolu s vysokoškolským profesorem a právníkem Mario Bettatim uspořádal roku 1987 mezinárodní kolokvium *Droit et morale humanitaire* (Humanitární právo a morálka). Základní myšlenkou jimi obhajovaného konceptu je teze, že v případě humanitární krize existuje právo či dokonce povinnost států či nevládních organizací poskytnout ohroženému obyvatelstvu zasaženého státu pomoc a tento stát, jehož jsou zachraňováni jedinci obyvatelstvem, jim v tom nesmí bránit. V případě, že by stát poskytnutí pomoci bránil, je možné poskytnutí pomoci vynutit všemi prostředky včetně použití síly.

Oba termíny, právo a povinnost, byly aktéry volně zaměňovány.⁶⁹ Právo přitom poukazuje na možnost, něco činit. Povinnost je morálním imperativem. Ze způsobu používání obou pojmů oběma aktéry přitom není jasné, zda se podle nich jedná o již existující právní povinnost, kterou lze vyvodit z existujícího mezinárodního práva, anebo o morální povinnost v mezinárodním právu nezakotvenou.

Ani jeden z konceptů, tak jak byly francouzskými aktéry navrhovány, nedoznal kodifikace v mezinárodním právu. V určitém smyslu ale z těchto konceptů vychází právo na humanitární asistenci, potvrzené Organizací spojených národů na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století.

⁶⁶ Allen, Tim a Styan, David. „A Right to Interfere? Bernard Kouchner and the New Humanitarianism”, *Journal of International Development* 12, č. 6 (2000): 828.

⁶⁷ Jeangène Vilmer. *La guerre au nom de l'humanité : tuer ou laisser mourir*, 155.

⁶⁸ Jean-François Revel, francouzský filozof a člen Académie française publikoval 16. června 1979 v týdeníku *L'Express* článek „Le devoir d'ingérence“. Postavil se na stranu obětí dvou afrických tyranských politických vůdců Jean-Bédel Bokassy ze Středoafrické republiky a Idi Amina z Ugandy. Obhajoval výjimku z principu nevměšování se do vnitřních záležitostí, kterou označil za platnou pouze pro demokratické režimy.

⁶⁹ Jeangène Vilmer, „De la mythologie française du droit d'ingérence à la responsabilité de protéger : une clarification terminologique“, 84.

2.4 Právo na humanitární asistenci (*Droit d'assistance humanitaire*)

Prvním projevem toho, že OSN přestává považovat za výlučnou oblast státu to, jak zachází se svými obyvateli, bylo potvrzení existence práva na humanitární asistenci na přelomu 80. a 90 let dvacátého století ve dvou rezolucích Valného shromáždění z let 1988 a 1990 a jedné rezoluci Rady bezpečnosti OSN z roku 1991.

Již v roce 1986 uznal Mezinárodní soudní dvůr (*International Court of Justice*, ICJ) v případě *Nikaragua*, že poskytování striktně humanitární pomoci civilním osobám nebo vojenským silám v jiné zemi nelze považovat za protiprávní intervenci anebo za porušení mezinárodního práva jakýmkoli způsobem.⁷⁰ Jako humanitární pomoc kvalifikuje ICJ takovou činnost, která je v souladu se Základními principy⁷¹ přijatými na dvacáté Mezinárodní konferenci Červeného kříže, která se konala ve Vídni v roce 1965. ICJ v článku 242 rozsudku v případě *Nikaragua* explicitně zmínil první dva z celkových sedmi principů, kterými jsou princip humanity a nestrannosti.

K obecnému uznání toho, že oběti přírodních katastrof mají právo na to, aby jim byla poskytnuta humanitární pomoc, došlo o dva roky později v rezoluci Valného shromáždění OSN v roce 1988.⁷² Toto ustanovení bylo dále potvrzeno v rezoluci 45/100 Valného shromáždění.⁷³ Tyto dvě rezoluce jsou označovány za základ nového humanitárního pořádku.⁷⁴ Potvrdily jednak obecné právo obětí přírodních katastrof na humanitární asistenci. A poskytly dva nástroje, jak tuto asistenci zefektivnit. Těmito dvěma nástroji jsou garance volného přístupu k obětem přírodních katastrof, které nesmí být státem bráněno. Druhým nástrojem je možnost vytvoření dočasných humanitárních koridorů pro vykonání záchranných prací.

Stvrzením tohoto závazku byla konkrétní aplikace principu, ke kterému se mezinárodní společenství přihlásilo v nezávazných rezolucích VS, rezolucí 688⁷⁵ Rady bezpečnosti OSN v dubnu 1991 a zejména při výkladu této rezoluce, která vedla k zahájení operace *Provide Comfort* na ochranu Kurdů prchajících před represemi

⁷⁰ *Nicaragua v. United States of America*, Judgment of 27 June 1986, International Court of Justice, <http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6503.pdf> (staženo 7. 4. 2016).

⁷¹ „The Fundamental Principles of the Red Cross and Red Crescent“, https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0513.pdf (staženo 7. 4. 2016).

⁷² UN Doc. A/RES/43/131, *Humanitarian assistance to victims of natural disasters and similar emergency situations*, 8 December 1988.

⁷³ UN Doc. A/RES/45/100, *Humanitarian assistance to victims of natural disasters and similar emergency situations*, 14 December 1990.

⁷⁴ V pozitivním právu existovalo toto právo již od roku 1977, a to v Dodatkovém protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949. Jeho ustanovení umožňovala humanitární asistenci provést pouze v případě získání souhlasu státu.

⁷⁵ UN Doc. S/RES/688, 5 April 1991.

z Iráku. Během této operace byly vytvořeny bezpečná zóna, která byla humanitárním koridorem podle rezoluce 45/100, a rovněž bezletová zóna, které měly zajistit bezpečný návrat uprchlíků zpět do Iráku.

Přijetí těchto tří rezolucí bylo zásluhou diplomatické činnosti Francie a právo na humanitární asistenci navazovalo na koncept *droit d'ingérence*, jehož bylo modifikovanou verzí.⁷⁶ Neuznávalo sice právo ani povinnost států či mezinárodního společenství vměšovat se do vnitřních záležitostí státu za účelem poskytnutí humanitární pomoci. Potvrdilo ale právo ohroženého obyvatelstva tuto pomoc obdržet. Došlo tím také k rozšíření situací, které jsou státy ochotny kvalifikovat jako ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti, protože do sféry aplikace byla poprvé zahrnuta vnitrostátní situace.⁷⁷

2.5 Peacekeeping

Posledním pojmem, který je nutné vymezit, jsou operace OSN na udržení míru neboli *peacekeeping*. OSN není jediným aktérem provádějícím operace na udržení míru, v této doméně se prosazují rovněž Evropská unie a NATO. Vycházíme ale z definice a činnosti OSN, protože se jedná o aktéra, který se v této oblasti angažuje nejdelší dobu. Jak vyplývá z názvu, probíhají tyto operace pod patronátem OSN a jsou tak vykonávány tzv. modrými přílbami, tedy vojáky poskytnutými členskými státy do služeb Organizace spojených národů. Aktérem, který zasahuje je v tomto případě sama OSN. Organizace spojených národů nikdy neměla a doposud nemá k dispozici žádné vlastní vojenské síly a realizace každé mise je odkázána na dobrovolné poskytnutí vojáků členskými státy.⁷⁸

Cílem mírových operací je udržení či obnovení míru a bezpečnosti.⁷⁹ Peacekeeping je postaven na třech zásadách.⁸⁰ První z nich představuje souhlas zúčastněných stran konfliktu s nasazením operace. Druhou zásadou je nestrannost. A poslední zásadou je neuzítí síly, respektive povolení použít sílu pouze k sebeobraně nebo obraně mandátu mise.

Rozlišujeme tři typy neboli generace těchto operací, tak jak se vyvinuly v čase. První generaci tvoří tradiční peacekeeping, který probíhal během studené války.

⁷⁶ Viz kapitola 3.

⁷⁷ Peters, Anne „Le droit d'ingérence et le devoir d'ingérence: vers une responsabilité de protéger“, *Revue de droit international et de droit comparé* 79 (2002): 298.

⁷⁸ Bureš, Oldřich a Dušková, Lenka. „Čeští vojáci a operace na udržení míru OSN“, *Obrana a strategie* 2 (2007): 55.

⁷⁹ Charta OSN.

Tradiční peacekeepingové operace měly úzce vymezený mandát a jejich hlavním úkolem bylo dohlížet na dodržování příměří. S postupem času a zejména v reakci na systémové změny související s koncem studené války se proměnily a získaly robustnější mandát. Tváří v tvář komplexním vnitrostátním konfliktům se tradiční peacekeeping ukázal jako nedostačující řešení. Objevila se tak druhá a třetí generace operací na udržení míru, které se vyznačují multidimenzionálním charakterem. Nově pojaté operace mají širší mandát a jsou oprávněny vykonávat i civilní a humanitární úkoly. Třetí generace mírových operací se vztahuje na situace, kdy jsou stranami konfliktu nestátní aktéři. Kromě vojenské složky obsahují operace na udržení míru i složku civilní.

Oproti intervencím realizovaným vojenskými silami jednoho státu či skupiny států s povolením OSN je v případě peacekeepingu OSN samotným aktérem provádějícím operaci, a nikoliv pouze kádrem povolujícím použití síly. Peacekeeping nicméně s principem R2P do jisté míry souvisí. Může totiž být jedním z vojenských prostředků použitelným ve dvou stádiích implementace R2P, a to coby nástroj prevence či rekonstrukce.⁸¹

Závěrem můžeme říci, že humanitární intervence je více než kterýkoli jiný koncept politickou záležitostí a není nikterak zakotvena v mezinárodním právu. Odpovědnost za ochranu je rodící se normou vymezující se vůči humanitární intervenci zejména odlišným chápáním suverenity a širší škálou použitelných reakčních nástrojů. Byla definována a přijata v Závěrečném dokumentu Světového summitu OSN a potvrzena v pozdějších rezolucích Rady bezpečnosti OSN.

Právo na vměšování či povinnost vměšování jsou návrhy vzešlymi z nevládního humanitárního sektoru. V mezinárodním právu uznání nedoznaly. Hlavním důvodem je fakt, že jsou v rozporu se zákazem použití síly zakotveným v Chartě OSN, která stanovuje princip nevměšování do vnitřních záležitostí s výjimkou ohrožení světového míru a bezpečnosti nebo v případě sebeobrany.

Právo na humanitární asistenci existuje jako pozitivní právo uznané ve dvou rezolucích Valného shromáždění OSN, v jehož centru se nachází oběti přírodních katastrof a podobných situací. Jedná se o právo obětí obdržet pomoc v podobě potravin,

⁸⁰ Oficiální webová stránka OSN, <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peacekeeping.shtml> (staženo 26. 3. 2016).

⁸¹ Bílková. *Odpovědnost za ochranu*, 124.

léků a zdravotní péče. Určitým omezením je sféra aplikace, z níž jsou vyjmuty humanitární krize vzniklé v důsledku politických konfliktů či vojenských intervencí. Výše zmíněné rezoluce garantují volný přístup k obětem přírodních katastrof a možnost vytvoření dočasných humanitárních koridorů pro dodání potravin, léků a zdravotní péče. O tom, jestli bude zajištění volného přístupu v případě obstrukcí ze strany státu vynuceno silou, může rozhodnout Rada bezpečnosti OSN. Rezoluce VS OSN to nepředvídají. V praxi se ukázalo, že RB OSN je ochotna kvalifikovat vnitrostátní záležitost jako ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti a tím umožnit použití ozbrojené síly k vynucení práva na humanitární asistenci, poprvé v roce 1991 v rezoluci 688 Rady bezpečnosti.

Právo na humanitární asistenci je třeba odlišit od povinnosti humanitární asistence, která na rozdíl od práva na tuto pomoc v mezinárodním právu zakotvena není. I když státy mají právo poskytnout pomoc obyvatelům třetích zemí zasažených přírodní katastrofou, nemají povinnost to učinit. Jinými slovy řečeno, neposkytnutí pomoci není žádným způsobem sankcionováno.

Konečně, operace OSN na udržení míru nepřispívají řešení probíhajícího konfliktu, ale mají dohlížet na dodržování příměří po ukončení konfliktu. V okamžiku jejich nasazení je konflikt již ukončen a úkolem vojáků působících pod hlavičkou OSN je dohlížet na dodržování mírových podmínek a tím zabránění znovuvypuknutí konfliktu mezi nepřátelými stranami. OSN v tomto případě vystupuje jako aktér, nikoli jako těleso autorizující použití síly. Nejedná se o čistě vojenské operace, protože mnohdy obsahují také civilní komponentu.

Koncept	Povaha	Aktér	Souhlas dotčeného státu
<i>Humanitární intervence</i>	politický koncept	stát	ne
<i>Odpovědnost chránit</i>	rodící se mezinárodní norma	stát s mandátem RB OSN	ne
<i>Droit d'ingérence</i>	návrh	stát	ne
<i>Právo na humanitární asistenci</i>	existující právo	stát	ne
<i>Peacekeeping</i>	nástroj postkonfliktní obnovy	OSN	ano

Tabulka č. 4: Srovnání pěti konceptů reagujících na dilema suverenity a lidských

práv

(Zdroj: autorka)

3 Francie: od *droit d'ingérence* k právu na humanitární asistenci 1987 - 1991

Následující část přináší pohled na formování *droit d'ingérence* z hlediska aktérů a klíčových událostí, které vedly k zaujetí jednotné francouzské pozice k tomuto konceptu. Předělový moment v tomto vývoji představuje rok 1987, nastíněn bude krátce i vývoj před rokem 1987. Kapitola se poté zaměří v první fázi na genezi francouzské pozice na domácí politické scéně a následně na strategii získat uznání konceptu na mezinárodní půdě. Bude popsána transformace *droit d'ingérence* v právo na humanitární asistenci a role Francie v uznání práva na humanitární asistenci. Za tímto účelem budou zkoumány tři rezoluce přijaté na půdě OSN, které měly pro vývoj zásadní význam. Vzhledem ke klíčovému postavení francouzského prezidenta při tvorbě zahraniční politiky bude těžiště výzkumu spočívat na jeho roli.

3.1 Vývoj před rokem 1987

Hybatelem procesu směřujícího k formulaci konceptu *droit d'ingérence* byl neziskový sektor, přesněji řečeno odvětví francouzských humanitárních organizací. Od samého počátku byl tento vývoj spjat s francouzským lékařem Bernardem Kouchnerem, který se účastnil všech významných etap jeho formulace a propagace. Počátky tohoto procesu spadají do období studené války a spouštěcím mechanismem se staly záchranné akce mezinárodních humanitárních organizací během války v Nigérii na konci 60. let 20. století během občanské. Těchto záchranných akcí se účastnili jako dobrovolníci také francouzští lékaři. Válka probíhala v letech 1967 až 1970 a podnětem pro její zahájení bylo vyhlášení nezávislého útvaru Biafra, který se oddělil od Nigérie. Pomoc obětem války zajišťovaly mezinárodní humanitární organizace, mezi nimiž nechyběl Mezinárodní výbor Červeného kříže (MVČK). Jako dobrovolník působil v Nigérii v rámci MVČK i Kouchner. Humanitární pomoc byla podle stanovených pravidel prováděna se souhlasem státu, čímž bylo poskytování pomoci výrazně omezeno. Nigérie totiž omezovala dodávky do odtrhnuvší se Biafry, kterou považovala za součást

státu. Kromě omezeného přístupu k obětem v Biafře se humanitární organizace musely zavázat ke striktní neutralitě a příslibu zachování mlčenlivosti.⁸²

Politikou Mezinárodního výboru Červeného kříže bylo zachraňovat oběti, ale nezasahovat jakýmkoli způsobem do politického řešení konfliktu. V tomto bodě se ukázalo odlišné pojetí zásad humanitární pomoci, kterými jsou nezávislost, nestrannost a neutralita. Postoj MVČK kritizoval Kouchner, který požadoval politickou angažovanost, odmítal neutralitu humanitárních pracovníků a stavěl se za zveřejňování informací o porušování lidských práv v médiích. Poslání humanitárních neziskových organizací by se podle něj nemělo omezovat na záchranu životů, ale mělo by sloužit i k šíření povědomí o krutostech páchaných na obětech v důsledku ozbrojeného konfliktu či diktátorského režimu. (Proti tomuto pojetí vystupoval například Rony Brauman, od roku 1982 předseda MSF.⁸³)

Přímou odpovědí na rozkol v rámci Mezinárodního výboru Červeného kříže v otázce neutrality a role humanitárních pracovníků bylo založení organizace Lékaři bez hranic (*Médecins Sans Frontières*, MSF) krátce po ukončení války v Nigérii v roce 1971.⁸⁴ K rozkolu došlo v roce 1979 i v rámci MSF ve spojitosti s kampaní *Un bateau pour le Viêt Nam*. Skupina kolem Kouchnera požadovala vyslání lodi s lékařským personálem ale také novináři na pomoc vietnamským uprchlíkům, takzvaným „boat-people“. Loď nazvaná *L'Île de lumière* nakonec vyslána byla. Koncepti této akce považovala většina členů MSF za příliš mediálně orientovanou. O rok později proto Kouchner spolu s podobně smýšlejícími členy MSF organizaci opustil a založili si vlastní organizaci, kterou nazvali Lékaři světa (*Médecins du Monde*, MDM).⁸⁵ Kouchner hovořil o *la loi du tapage* („právo na povyk“) coby základu partnerství mezi humanitárními organizacemi a médii.

Úvahy o roli humanitárních organizací při záchraně obětí spadají do obecné debaty o vztahu mezi etikou a politikou. V centru této debaty stojí triáda již zmíněných zásad humanitárních organizací, kterými jsou nezávislost, nestrannost a neutralita.⁸⁶ Nezávislost vychází zejména z vlastního posouzení krizových situací coby základu pro

⁸² Allen a Styan, “A Right to Interfere?”, 829.

⁸³ Henrik Østergaard Breitenbauch, “Exploring Bernard Kouchner's “Media Fit and Brutal Concept of Ingérence”“, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, 2003.

⁸⁴ Allen a Styan. “A Right to Interfere?”, 830.

⁸⁵ Oficiální webová stránka *Médecins du Monde*, <http://www.medecinsdumonde.org/qui-sommes-nous/notre-histoire> (staženo 1. 4. 2016).

⁸⁶ Pierre Dabiez, předmluva ke knize *Politique extérieure et diplomatie morale : le droit d'ingérence humanitaire en question*, Delpal, Marie-Christine ((Paris : Fondation pour les études de défense nationale, 1993).

rozhodnutí o vyslání pomoci. S tím je spojena i otázka financování, které pochází z darů soukromých dárců a jen v zanedbatelné míře od vládních orgánů či mezivládních organizací. Nestrannost spočívá v závazku poskytnout pomoc všem obětem bez ohledu na rasu, náboženskou a politickou příslušnost a pohlaví.⁸⁷

Podle pojetí role, kterou by měly humanitární organizace plnit, se v odborné literatuře hovoří o dvou typech humanitarianismů, a to o autonomním a novém.⁸⁸ V pojetí autonomního humanitarianismu, k němuž se hlásí MVČK má být humanitární činnost neutrální a zabývat se striktně záchranou života ohrožených osob. Nový humanitarianismus, jež reprezentuje MSF a MDM, oproti tomu pojímá humanitární činnost šířeji a usiluje o přispění k vyřešení konfliktu zvýšením povědomí veřejnosti a politických činitelů prostřednictvím podání výpovědi o páchaných krutostech.⁸⁹ V pojetí MSF není neutralita a nestrannost synonymem pro mlčení.⁹⁰

Ve Francii se postupně vyvinuly dva idealistické a revoluční koncepty, které se vypořádávají s reakcí na utrpení druhých.⁹¹ Jedná se o *tiers-mondisme* (z fr. tiers monde = třetí svět) a *sans-frontiérisme* (z fr. *sans frontières* = bez hranic). *Tiers-mondisme* je hnutím vývojově starším a ideově širším. Objevil se v průběhu šedesátých let 20. století a jeho hlavními znaky jsou sympatie vůči zemím třetího světa a touha po jejich politickém a ekonomickém vývoji. Myšlenkový proud *sans-frontiérisme* z něj do určité míry vychází, ale je zaměřen specifitěji. Přišel s alternativním modelem poskytování mezinárodní pomoci.⁹² Reaguje na dva typy zdrojů omezujících poskytování humanitární pomoci. Prvním z nich je suverenita coby řídicí princip mezinárodních vztahů, která komplikuje poskytování pomoci v době, kdy dochází k proměně povahy ozbrojených konfliktů. Stále častěji se namísto mezinárodních objevují konflikty vnitrostátní. S tím souvisí zákaz poskytování pomoci bez souhlasu dotčeného státu. To v případě vnitrostátního konfliktu znamená, že nedojde-li k získání tohoto souhlasu státem, který je v mnoha případech samotným porušovatelem lidských práv,

⁸⁷ „The Fundamental Principles of the Red Cross and Red Crescent“, https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0513.pdf (staženo 7. 4. 2016).

⁸⁸ Weissman, Fabrice. „L'éthique de l'action humanitaire“ in *Ethiques des relations internationales*, ed. Jean-Baptiste Jeangène Vilmer a Ryoa Chung (Paris: PUF, 2013), 239.

⁸⁹ Ibidem, 239.

⁹⁰ Oficiální webová stránka *Médecins sans frontières*, <http://www.msf.org/about-msf/msf-charter-and-principles> (staženo 2. 4. 2016).

⁹¹ O vztahu mezi oběma viz Davey, Eleanor. *Idealism beyond Borders: The French Revolutionary Left and the Rise of Humanitarianism, 1954–1988* (Cambridge: CUP, 2015).

⁹² Jonathan Benthall, „Le sans-frontiérisme,“ *Anthropology Today* 7, č. 6 (1991): 1, http://www.jstor.org/stable/pdf/3033043.pdf?_=1459586805415 (staženo 2. 4. 2016).

humanitární organizace nemohou obětem legálně pomoci. S tím souvisí též závazek mlčení humanitárních organizací poskytujících pomoc. MVČR nedokáže na tento problém reagovat. Zastánci *sans-frontiérismu* na něj ale odmítli rezignovat. Průkopníky tohoto směru se stali Lékaři bez hranic. Propagovali praktiky výpovědí svědectví (*témoignage*) prostřednictvím médií.⁹³

Z nevládního humanitárního sektoru tak postupně vychází myšlenka na právo na zasahování, která přichází s tezí, že princip státní suverenity je v rozporu s možností vykonávat přeshraniční, dobrovolnou a nezaujatou humanitární činnost. Legitimní ochrana státních výsad není vždy slučitelná a legitimní ochranou života obyvatelstva, které by mohlo obdržet pomoc zvnějšku.⁹⁴

Tento vývoj byl umocněn nástupem socialistů v čele s François Mitterandem k moci v roce 1981 dochází k propojení požadavků nevládního humanitárního sektoru s hodnotami politické reprezentace.⁹⁵ Ideály solidarity a rovnosti obhajované socialisty byly blízké humanistické filozofii *sans-frontiérismu*.⁹⁶ Pro hnutí *sans-frontiérismu* to znamenalo kvalitativní posun a novou etapu. Debata tak byla přenesena do politické sféry. Zde se nejprve projevila v rovině politických deklarácí a přihlášení vlády k principům, které obhajoval *sans-frontiérisme*. Důležitou roli sehrálo i osobní přesvědčení prezidenta Mitteranda, který byl otázkám humanitární pomoci příznivě nakloněn a kladl důraz na ochranu lidských práv a dodržování mezinárodního práva obecně.⁹⁷ Přihlášení se ke konceptu v politických deklarácích se později promítlo i do činnosti v normotvorné rovině, a to na mezinárodní úrovni. Pro Francii bylo zdrojem příklonu k tomuto boji rovněž chápání identity coby vlasti lidských práv. Tato identita byla formována dlouhou historickou tradicí, která započala Velkou francouzskou revolucí.⁹⁸

V první polovině 80. let se prezident Mitterand při několika příležitostech přihlásil k důležitosti ochrany lidských práv. Již v roce 1981 pronesl při návštěvě Mexika projev, ve kterém uznal že „v mezinárodním právu sice není

⁹³ Davey, Eleanor. „Famine, Aid, and Ideology: The Political Activism of Médecins sans Frontières in the 1980s“, *French Historical Studies* 34, č. 3 (2011): 531.

⁹⁴ Mario Bettati, „L'ONU, promoteur de l'assistance humanitaire“, in *La France et l'ONU depuis 1945*, ed. André Lewin (Charles Corlet Eds, 1995), 269.

⁹⁵ Delpal, *Politique extérieure et diplomatie morale : le droit d'ingérence humanitaire en question*, str. 38.

⁹⁶ *Ibidem*, str 41.

⁹⁷ Laurent Lombart, „François Mitterrand et le droit international. Un tropisme personnel conjugué à une nécessité géopolitique“, 6 juin 2007, <http://www.mitterrand.org/Francois-Mitterrand-et-le-droit.html> (staženo 13. 2. 2016).

⁹⁸ Delpal, *Politique extérieure et diplomatie morale : le droit d'ingérence humanitaire en question*, 41.

neposkytnutí pomoci ohroženému obyvatelstvu zločinem, je ale morální a politickou chybou“.⁹⁹ Ke konkrétní činnosti ve prospěch uznání práva na humanitární intervenci ze strany francouzské vlády došlo ovšem až od roku 1987. Francie poté za koncept lobbovala na mezinárodním poli, zejména v rámci Organizace spojených národů.

3.2 Období 1987-1991

3.2.1 Kolokvium *Droit et morale humanitaire*

Událostí, která spustila proces, který vyústil v uznání práva na humanitární asistenci, se stalo mezinárodní kolokvium *Droit et morale humanitaire* (Humanitární právo a morálka) pořádané v Paříži pod záštitou Právnické fakulty Université Paris-Sud ve dnech 26. až 28. ledna 1987 Mario Bettatim a Bernardem Kouchnerem, tehdejším předsedou MDM. Byli na něj pozváni také vládní činitelé Jacques Chirac a François Mitterand.

Kolokvium se zabývalo otázkou práva na pomoc obětem. Prezident Mitterand během kolokvia přednesl projev, ve kterém podotkl, že „nejpřednějším ze všech lidských práv (...) je právo na život a nejpodstatnější povinností je asistence ohroženým osobám, obyvatelstvu, kterému hrozí nebezpečí. Naší první povinností je pomoci jakékoli osobě, které hrozí smrt“.¹⁰⁰

Výstupem kolokvia se stala knižní publikace *Le Devoir d'ingérence*, jejímiž autory jsou Bettati a Kouchner¹⁰¹ a rovněž návrh rezoluce nazvané *Résolution sur la reconnaissance du devoir d'assistance humanitaire et du droit à cette assistance* (Rezoluce o uznání povinnosti humanitární asistence a práva na tuto asistenci). Účastníci kolokvia, kteří rezoluci sepsali, vycházeli z konstatování, že tehdejší mezinárodní humanitární právo dostatečně nechránilo určité skupiny jedinců a že v určitých situacích zapříčiněných přírodními či průmyslovými katastrofami není uznáno a v mezinárodním právu kodifikováno právo obětí na pomoc ani povinnost států, respektive mezinárodního společenství jim tuto pomoc zajistit.¹⁰² Přežití obětí a jejich zdraví závisí na rychlé a efektivní pomoci, kterou při absenci formálního ošetření poskytují rozličné veřejné a soukromé organizace a jednotliví dobrovolníci,

⁹⁹ El Moustauoui, Fatima. *Mitterand et le Moyen-Orient* (Paris: L'Harmattan, 2011), 290.

¹⁰⁰ *Allocution du Président de la République à l'occasion du colloque « Droit et morale humanitaire*, Paris, 26 janvier 1987, <http://discours.vie-publique.fr/notices/877002300.html> (staženo 3. 4. 2016).

¹⁰¹ Bettati, Mario a Kouchner, Bernard. *Le Devoir d'ingérence* (Paris: Denoël, 1987).

kteří tak suplují státy. Rezoluce tak požadovala, aby bylo všemi státy mezinárodního společenství v jednom mezinárodním dokumentu uznáno jak právo oběti na humanitární asistenci, tak povinnost států ji poskytnout.¹⁰³

Prezident Mitterand přislíbil, že tuto rezoluci s podporou francouzské vlády předloží Valnému shromáždění OSN. Tím se debata, která vzešla ze soukromé a akademické sféry přenesena do sféry veřejné, politické. V této fázi zůstala v rovině politické debaty, ne ještě v rovině legislativní činnosti.

Významnou roli v propagaci konceptu sehrál prezident Mitterand. V rozhovoru v květnu 1991 prohlásil, že již od ledna 1987 se rozhodl „jednat ve prospěch toho, aby právo jedinců nebylo popíráno právem států“.¹⁰⁴ Během roku 1987 prezident Mitterand neváhal využít symbolických příležitostí, aby dal opakovaně najevo svou přízeň tomuto projektu. Příležitostí se tak stal například převoz ostatků René Cassina do Panthéonu v říjnu 1987. René Cassin byl francouzský právník, politik, diplomat a nositel Nobelovy ceny za mír, kterou obdržel roku 1968. Byl významným obhájcem lidských práv, podílel se na přípravě textu Všeobecné deklarace lidských práv. Zastával významné funkce v mezinárodních institucích, mezi něž patřily Komise lidských práv OSN, Mezinárodní smírčí soud v Haagu a Evropský soud pro lidská práva.

Mitterand při ceremonii prohlásil, že „potřeba humanitární asistence překračuje hranice ideologie, jazyka, cenzury a často i státní suverenity. Není pochyb o tom, že právo obětí být zachráněny, když žádají o pomoc a když jsou zachraňovány dobrovolníky, kteří se vydávají za neutrální, v souladu s principem, který je označován jako *dévoir d'ingérence humanitaire*, v situacích nejvyšší naléhavosti, se jednou stane součástí Všeobecné deklarace lidských práv. Protože je pravdou, že žádný stát nemůže být pánem utrpení, jež vytváří či skrývá.“¹⁰⁵ Z projevu lze vyvodit, že francouzský prezident byl přesvědčen o existenci morální povinnosti humanitárního vměšování, považoval za nutné uznat existenci práva na humanitární pomoc a v proslovu použil také termín *dévoir d'ingérence*.¹⁰⁶

Přestože se Mitterand stavěl k principu, který Bettati a Kouchner předložili, příznivě, jako právník si byl vědom toho, že v mezinárodním právu neexistuje právo na

¹⁰² Bettati, Mario. *Le droit d'ingérence. Mutation de l'ordre international* (Paris: O. Jacob éd., 1996), 90.

¹⁰³ Ibidem, 91.

¹⁰⁴ Mitterand, François, rozhovor v deníku *Vendredi*, 10. května 1991, <http://discours.vie-publique.fr/notices/917006000.html> (staženo 3. 4. 2016).

¹⁰⁵ Bettati. *Le droit d'ingérence*, 96.

¹⁰⁶ V přepisu prezidentova projevu, který byl poskytnut tisku, byl výraz *devoir d'ingérence* opatřen uvozovkami.

vměšování a důrazně od sebe odlišoval vměšování a asistenci.¹⁰⁷ Francouzský prezident od počátku hovořil o právu na humanitární intervenci a nikoli o právu na vměšování. Použití termínu *devoir d'ingérence* v oficiálním prezidentově projevu se nicméně stalo významným mezníkem, neboť se jednalo o první případ, kdy se představitel Francie veřejně přihlásil k této myšlence.

3.2.2 Rezoluce Valného shromáždění 43/131 a 45/100

Znovuzvolení Mitteranda v květnu 1988 do úřadu prezidenta se stalo příležitostí pro reorganizaci státního aparátu a vytvoření nových institucí v něm.¹⁰⁸ Mitterand dal najevo přání, aby se vláda více otevřela občanské společnosti. Toto přání se konkrétně projevilo v nominaci zhruba patnácti osobností vzešlých z různých odvětví občanské společnosti do vládních funkcí. Mezi nimi byl i Bernard Kouchner, který se chopil vedení nově vytvořeného Státního sekretariátu pro humanitární činnost, který byl přiřčen k úřadu premiéra. Francie byla první zemí, která zřídila podobný orgán ve státní správě. V roce 1991 byl tento Sekretariát začleněn pod Ministerstvo zahraničních věcí a humanitární činnost se tak stala svébytnou součástí vnější činnosti Francie.¹⁰⁹ Sekretariát byl při svém ustanovení v roce 1988 pověřen dvěma typy misí. První směřovala dovnitř státu a spočívala v návrhu řešení sociálních problémů, jako je boj proti chudobě, sociálnímu vyloučení, zlepšení životních podmínek nezaměstnaných a usnadnění integrace uprchlíků. Druhý úkol měl vnější povahu. Jednak bylo posláním Sekretariátu řídit a koordinovat humanitární činnost Francie v krizových situacích a dále propagovat právo na humanitární asistenci. Posledně zmíněný úkol byl snahou přenést na mezinárodní úroveň ustanovení vnitrostátního práva francouzského trestního zákoníku.

Podle článku 223-6 tohoto zákoníku je neposkytnutí pomoci osobě v ohrožení trestným činem.¹¹⁰ Použití termínu právo na humanitární asistenci ve francouzském právním textu znamenalo jeho povýšení na oficiální vládní cíl.¹¹¹

¹⁰⁷ Jeangène Vilmer, „De la mythologie française du droit d'ingérence à la responsabilité de protéger : une clarification terminologique“, 85.

¹⁰⁸ Delpal, *Politique extérieure et diplomatie morale*, 43.

¹⁰⁹ *Ibidem*, 104.

¹¹⁰ „Quiconque pouvant empêcher par son action immédiate, sans risque pour lui ou pour les tiers, soit un crime, soit un délit contre l'intégrité corporelle de la personne s'abstient volontairement de le faire est puni de cinq ans d'emprisonnement et de 75 000 euros d'amende“, Le Code pénal, <http://codes.droit.org/cod/penal.pdf> (staženo 4. 4. 2016).

¹¹¹ Bettati, *Le droit d'ingérence*. 98.

Francie usilovala o obecné a univerzální uznání specifického postavení a legality humanitární pomoci, která by doplnila již existující fragmentované uznání. Od roku 1945 byly v Chartě OSN zakotveny obecné principy humanitárního poslání této univerzální mezinárodní organizace.¹¹² Mimo to byla v řadě mezinárodních právních úmluv zakotvena sektorová opatření na ochranu specifických skupin jedinců a vytvořeny příslušné mezinárodní agentury k naplňování této ochrany (v následujícím odstavci jsou odpovědné organizace, příslušné úmluvy či obojí vždy uvedeny v závorce).

Chráněnými subjekty v mezinárodním právu tak byly děti (UNICEF), uprchlíci (UNHCR), trestníci (pětice Londýnských úmluv), oběti ozbrojených konfliktů (MVČK, Ženevské úmluvy z roku 1949 a Dodatkové protokoly z roku 1977), oběti epidemií (WHO), oběti hladomoru (FAO) a oběti jaderného záření (IAEA). Žádný orgán ovšem nebyl univerzálním garantem poskytování humanitární pomoci.

Francie zde v určitém smyslu navázala na historickou tradici. Již v roce 1945 navrhovali francouzští zástupci při vytváření Charty OSN, aby bylo do výčtu situací, které představují hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost, začleněno též zjevné porušení základních svobod a lidských práv.¹¹³ Tento návrh se v roce 1945 Francii prosadit nepodařilo.

První etapou celého procesu bylo úsilí o nalezení konsensu napříč francouzskými politickými institucemi a vytvoření jednotného postoje Francie navenek. Mezi tři hlavní instituce, které byly do procesu zapojeny, patřily Stálá mise Francie při OSN, Ministerstvo zahraničních věcí a vláda. Příprava iniciativy byla spuštěna na počátku září 1988.

Jako institucionální platformu zvolila Francie Valné shromáždění OSN. Nabízely se přitom i dvě jiné instituce, a to Mezinárodní konference Červeného kříže či Komise OSN pro lidská práva. Mezinárodní konference Červeného kříže je tradičním místem pro řešení humanitárních otázek.¹¹⁴ Je nejvyšším orgánem Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce a koná se vždy jednou za čtyři roky. Představuje setkání všech tří složek Hnutí, kterými jsou jednotlivé národní společnosti, Mezinárodní výbor Červeného kříže a Mezinárodní federace Červeného kříže

¹¹² Charta OSN, čl. 55, 56, 62.

¹¹³ Franck, Thomas M. „Interpretation and change in the law of humanitarian intervention” in *Humanitarian Intervention. Ethical, Legal and Political Dilemmas*, ed. Holzgrefe a Keohane (Cambridge: CUP, 2003), 207.

¹¹⁴ Mario Bettati, „L'ONU, promoteur de l'assistance humanitaire“, 273-4.

a Červeného půlměsíce. Kromě toho jsou přítomni také zástupci vlád signatářských států Ženevských úmluv. Nevýhodou je zde nízká četnost konání této konference a rovněž mnohostranná komplexní struktura vycházející z množství zúčastněných stran a jejich různorodosti. Právě tyto okolnosti se staly důvodem pro zavržení tohoto fóra jako místa vhodného pro propagaci práva na humanitární zasahování.¹¹⁵

Druhou zamýšlenou institucí byla Komise OSN pro lidská práva,¹¹⁶ která je hlavním mezivládním orgánem OSN v lidskoprávní oblasti. Jejím posláním je posilování a podpora lidských práv a základních svobod. Jedním z jí svěřených úkolů je vydávání doporučení pro rozvoj mezinárodního práva. Jevila se tak jako instituce kompetentní. Při předběžných konzultacích s ostatními státy v rámci této komise se ovšem ukázala jejich nevěle vůči přijetí konceptu. Poukazovali jednak na nutnost nejprve definovat pojem humanitární asistence, pro niž v té době neexistovala právní definice. A dále upozorňovali na to, že humanitární pomoc je morální či náboženskou povinností, kterou by měla zůstat a neměla by se stát předmětem právní kodifikace.¹¹⁷

Kromě odporu, na nějž Francie narazila ze strany jiných států v případě Komise OSN pro lidská práva, a který vedl k zavržení této platformy, byl výběr fóra ovlivněn také strategií, kterou chtěla Francie zajistit přijetí práva na humanitární asistenci mezinárodním společenstvím. Francie si vytyčila za cíl zajistit přijetí konceptu konsensuálně, nikoliv pouze prostou většinou, kterou shledávala jako nedostatečně reprezentativní.¹¹⁸ Sledovaným záměrem bylo také zajistit projektu podporu dostatečně rozmanitou skupinou zemí, která by rovnoměrně reprezentovala všechny kontinenty. Francie také usilovala o to, aby mezi podporovateli nechyběli zástupci zemí globálního Jihu. V důsledku toho usilovala Francie o přenesení rozhodování mimo VS, tak aby se vyhnula volební proceduře v rámci Valného shromáždění. Nástrojem, jak to zajistit, bylo přenesení rozhodování o této otázce na půdu jednoho ze šesti výborů VS. Tím byl Třetí výbor Valného shromáždění odpovědný za sociální, humanitární a kulturní záležitosti. Jednotlivé výbory přijímají návrhy rezolucí spadajících tematicky do sféry jejich kompetence a následně jsou tyto návrhy rezolucí postoupeny k finálnímu schválení VS OSN. Mario Bettati, jeden z přímých účastníků vyjednávacího procesu,

¹¹⁵ Ibidem.

¹¹⁶ Od r. 2006 nese tato instituce název Rada OSN pro lidská práva.

¹¹⁷ Bettati, *Le droit d'ingérence*, 93.

¹¹⁸ Ibidem, 99.

napsal, že Francouzi „věděli, že rezoluce schválená ve výboru, má automaticky zajištěno rovněž schválení v pozdějším hlasování ve Valném shromáždění“.¹¹⁹

Vzhledem k citlivosti tématu, ohrožujícího princip suverenity, bylo nutné předložit takový návrh, který by byl přijatelný pro dostatečně reprezentativní vzorek států, tak aby byli ochotni jej zaštitit. Zároveň bylo snahou, aby návrh Francie doznal co nejmenších změn a byl zachován sledovaný cíl.

Následovaly dva měsíce vyjednávání se zástupci členských států OSN v New Yorku. Půdu těmto snahám připravil francouzský prezident, který na konci září roku 1988 předstoupil před Valné shromáždění a bojoval za právo na humanitární asistenci. Valné shromáždění je pro státníky vlivným fórem, kde mohou učinit významná politická prohlášení. Mitterand více než kterýkoli jiný francouzský prezident před ním si toho byl vědom a využíval OSN k přednesu zásadních politických prohlášení, aby ukázal, jaký význam přikládá Francie této organizaci.¹²⁰ Mitterand ve Valném shromáždění prohlásil že „dnes, kdy jsme postaveni před některé naléhavé situace, nouzi a extrémní nespravedlnosti, je patřičné potvrdit právo na humanitární asistenci“.

121

Francouzskou vyjednávací delegaci vedl Bettati a Kouchner. Kouchner oslovil při založení Státního sekretariátu pro humanitární činnost Mario Battatiho, a povolal jej, aby se stal *chargé de mission* v rámci Sekretariátu. Bettati měl též vyjednat s *Matignonem* atribuční dekret. V polovině září 1988 předložila Francie ostatním státům návrh rezoluce nazvané „Humanitární pomoc obětem katastrof a naléhavých situací“ (*Assistance humanitaire aux victimes des catastrophes et des situations d'urgence*). V reakci na tento návrh se rozpoutala debata, v jejímž středu se nacházel výklad pojmu „naléhavé situace“. Zdrojem polemiky bylo to, zda jej vykládat široce, což by umožnilo zahrnout sem též situace politického charakteru zejména humanitární krize, které vznikly v důsledku ozbrojeného konfliktu. Anebo zda omezit naléhavé situace pouze na případy přírodních katastrof, epidemií a hladomorů. Země globálního Jihu potom usilovaly o vyjasnění toho, zda mají být do těchto situací zahrnuty také situace zapříčiněné průmyslovými znečištěními, která vykazují spíše politickou dimenzi.

¹¹⁹ Ibidem, 100.

¹²⁰ Smouts, Marie-Claude. „France and the United Nations System“, in *The United Nations System: The Policies of Member States*, ed. C. F. Alger et al. (Tokyo: United Nations University Press, 1995), 204.

¹²¹ Mitterand, François. *Discours du Président de la République devant l'Assemblée générale des Nations Unies*, New York, 29 septembre 1988.

Francie bojovala za zachování blíže nespécifikovaného pojmu „naléhavé situace“, který nechává prostor pro širší výklad oproti „naléhavé situace podobného charakteru“ (fr. *situations d'urgence du même ordre*; aj. *simile emergency situations*), který sféru aplikace limituje. Nakonec zvítězil pojem naléhavé situace podobného charakteru a rezoluce byla konsensuálně přijata v rámci Třetího výboru 22. listopadu 1988. Podpořilo ji celkem 32 zemí.

Dne 8. prosince 1988 byla oficiálně ve Valném shromáždění přijata jako rezoluce 43/131¹²² nazvaná *Humanitarian assistance to victims of natural disasters and similar emergency situations*. Tato rezoluce přinesla dva revoluční prvky. Prvním z nich bylo uznání práva obětí přírodních katastrof a podobných situací na humanitární asistenci, druhým garance volného přístupu k těmto obětem za účelem poskytnutí této asistence.¹²³ Jinými slovy rezoluce měla ulehčit přístup nevládních organizací k obětem. Podle této rezoluce představuje ponechání obětí bez pomoci ohrožení na životě a poškození lidské důstojnosti. Výchozí tezí je konstatování, že zabezpečení rychlého poskytnutí pomoci přispěje ke snížení počtu obětí. A urychlení organizace pomoci má umožnit garance volného přístupu k obětem.

Opatření předvídaná rezolucí byla krátce nato aplikována v Sovětském svazu po krizi vyvolané ničivým zemětřesením, které zasáhlo Arménii 7. prosince 1988. Sovětský svaz umožnil přístup na své území humanitárním pracovníkům ze západních zemí bez nutnosti získání víza.¹²⁴ Toto opatření mělo být projevem garance volného přístupu k obětem.

Mitterrand zopakoval v květnu 1989 při zahájení zasedání Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, které se konalo v Paříži, že „povinnost nevměšování končí přesně tam, kde se rodí riziko neposkytnutí pomoci“.¹²⁵

Francie se o rok později znovu chopila iniciativy ve snaze posílit ustanovení přijatá v předchozí rezoluci a předložila návrh rezoluce, která byla přijata v prosinci 1990 jako rezoluce 45/100. Ta se přímo odkazuje na rezoluci 43/131, ve které státy vyzvaly generálního tajemníka OSN, aby od států, mezivládních a vládních i nevládních organizací získal jejich názor na možnosti zlepšení efektivity mezinárodních mechanismů, které by přispěly k rychlejšímu poskytování humanitární pomoci.

¹²² UN Doc. A/RES/43/131, *Humanitarian assistance to victims of natural disasters and similar emergency situations*, 8 December 1988.

¹²³ Spiry, Emmanuel. „Interventions humanitaires et intervention d'humanité la pratique française face au droit international“, *Revue générale de droit international public* 102, č. 2 (1998): 423.

¹²⁴ Delpal, *Politique extérieure et diplomatie morale*, 72.

Generální tajemník v říjnu 1990 vydal Zprávu o implementaci rezoluce 43/131¹²⁶, která mimo jiné pojednává o tzv. humanitárních koridorech. Ty se staly novým prvkem, který přináší rezoluce 45/100. Mario Bettati podotýká, že generální tajemník při definici humanitárních koridorů vychází z podnětů francouzského návrhu.¹²⁷

Rezoluce 45/100 předvídá možnost vytvoření humanitárních koridorů pro distribuci naléhavé zdravotní a potravinové pomoci a stanovuje obecné podmínky, které musí takový koridor splňovat.¹²⁸ Humanitární koridor je omezen pěti aspekty. Časové vymezení klasifikuje humanitární koridor jako prostý tranzit, jehož délka nemůže překročit dobu potřebnou k záchraně. Prostorově je vymezen jako přístupová cesta. Z funkčního hlediska lze humanitární koridor vytvořit pouze za účelem dodání potravin, léků, lékařského materiálu a zdravotní péče. Vyloučena je jakákoli jiná forma asistence. Z hlediska výkonu jsou zakázány všechny aktivity nesouvisející přímo se záchranou. A konečně preambule rezoluce vymezuje humanitární koridor i z deontologického hlediska, když stanovuje etické povinnosti, které musí být splněny. Jsou jimi principy humanity, neutrality a nestrannosti při poskytování humanitární pomoci. Další podmínkou je získání souhlasu státu, na jehož území má být humanitární koridor vytvořen.

3.2.3 Rezoluce Rady bezpečnosti 688

Příležitost dát formu obecným prohlášením obsaženým ve dvou předcházejících nezávazných rezolucích VS OSN a konkretizovat ustanovení v nich obsažená poskytla situace vzniklá v souvislosti s válkou v Perském zálivu, která probíhala v letech 1990 až 1991. Konflikt vypukl v srpnu roku 1990, kdy Irák pod vedením Saddáma Husajna podnikl invazi do Kuvajtu, který následně anektoval. V reakci na to provedla pod záštitou OSN koalice třiceti čtyř států vojenskou operaci *Pouštní bouře*, jejímž cílem bylo osvobození Kuvajtu. Operace probíhala od 16. ledna do 28. února 1991. Po vítězství této koalice nad Irákem a obnovení nezávislosti Kuvajtu byl irácký režim oslaben. Tohoto oslabení využily dvě menšiny žijící na území Iráku a proti režimu se počínaje březnem roku 1991 začaly bouřit. Jednalo se o Kurdy žijící na severu a šíity

¹²⁵ Spiry, „Interventions humanitaires et intervention d'humanité“, 416.

¹²⁶ UN Doc. A/45/587, *Report of the Secretary-General on the implementation of resolution 43/131*, 24 October 1990, <http://www.ifrc.org/docs/idrl/I400EN.pdf> (staženo 8. 4. 2016).

¹²⁷ Bettati, *Le droit d'ingérence*, 123.

¹²⁸ UN Doc. A/RES/45/100, *Humanitarian assistance to victims of natural disasters and similar emergency situations*, 14 December 1990.

žijící na jihu země. Jejich povstání byla ovšem iráckými vojsky tvrdě potlačena, což zapříčinilo masový exodus menšin do sousedních zemí. Více než jeden milion iráckých Kurdů prchal před represí do Turecka a stovky tisíc šíitů se vydaly nalézt útočiště do Íránu.

Spojené státy se k situaci postavily zpočátku váhavě, protože se chtěly vyhnout opakované vojenské intervenci v regionu.¹²⁹ V počáteční fázi této krize tak zaujali Američané k otázce pasivní a vyčkávací přístup. Problematiku na půdu OSN přenesly tři jiné státy. Na situaci upozornily OSN postupně Turecko, Írán a Francie. Každá země nahlížela na problém z jiné perspektivy a zdůrazňovala jiný problémový aspekt dané situace. Turecko, do něž směřovalo největší množství uprchlíků z Iráku, bylo zemí, která upoutala pozornost Rady bezpečnosti k situaci jako první. Přestože prchající obyvatelstvo tvořili civilisté, Turecko je považovalo za problematické rebely, kteří se vzbouřili proti legitimní vládě.¹³⁰ Turecká vláda se rovněž obávala toho, že by iráckí Kurdové početně posílili kurdskou menšinu žijící v Turecku, což by mohlo vést k vyhocení již tak napjatých vztahů mezi Turky a touto menšinou.¹³¹

Írán poukazoval na problém rovněž z uprchlické perspektivy a upozorňoval na nebezpečí spojené s velkým množstvím běženců, kteří překročili hranice a vstoupili na jeho území. Írán varoval před dopady, jež by tato uprchlická vlna mohla mít na mír a bezpečnost v regionu. Turecko stejně jako Írán byly zeměmi, kterých se situace bezprostředně týkala coby zemí sousedících s Irákem a které v důsledku geografické polohy čelily přívalu obrovského množství uprchlíků.

Kromě zemí regionu se k situaci vyjádřila i Francie, která požádala o svolání naléhavého zasedání Rady bezpečnosti a předložila návrh rezoluce. Francie na problém pohlížela z odlišného hlediska než Turecko a Írán a byla primárně zaměřena na humanitární aspekty krize. Francie odsuzovala „násilí páchané na iráckých obyvatelích“.¹³²

Západní mocnosti, ale i Turecko a Írán se z počátku obávaly, že na severu Iráku budou chtít Kurdové vytvořit nezávislý Kurdistan, což by vedlo k podobným snahám jiných menšin a tím k destabilizaci regionu. Tyto strategické úvahy tak zpočátku bránily akceschopnosti. Humanitární ohledy nakonec převážily nad strategicko-politickým

¹²⁹ Delpal, *Politique extérieure et diplomatie morale*, 77.

¹³⁰ *Ibidem*, 78.

¹³¹ *Ibidem*.

¹³² Pellet, Alain. „688(1991) : Iraq“ in *Les Grandes Résolutions du Conseil de sécurité des Nations unies* (Daloz, 2012), 140.

uvažováním a Rada bezpečnosti přijala o tři dny později rezoluci 688.¹³³ Ta je poměrně krátkým textem složeným z osmi článků. Ty lze při bližším zkoumání rozdělit na dva pilíře, které odkazují na dvě hlavní roviny problému reflektující výše zmíněná stanoviska jednotlivých států v otázce toho, co v této krizi představuje ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti. Zda je touto hrozbou represe menšin v Iráku, tedy vnitrostátní problém, anebo masový tok uprchlíků, kteří v důsledku represe na území Iráku překročili mezistátní hranice, tedy mezinárodní problém. V prvním případě se jednalo o problém humanitární povahy, ve druhém o problém politický.

Tento druhý pilíř obsahu rezoluce 688 navazuje na obě rezoluce Valného shromáždění 43/131 a 45/100. Rada bezpečnosti v prvním článku odsoudila (*condamne*) represí iráckých civilistů v mnoha částech Iráku včetně zón obydlených Kurdy, která měla za následek ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti v regionu.¹³⁴ Dále žádala (*exige*), aby Irák bezodkladně ukončil tuto represí a tím přispěl k eliminaci zmíněné hrozby. A ve třetím článku trvala (*insiste*) na tom, aby Irák povolil mezinárodním humanitárním organizacím okamžitý přístup ke všem, kteří potřebují pomoc, a to ve všech částech země. A rovněž aby těmto organizacím poskytl všechny prostředky potřebné pro jejich činnost. Preambule rezoluce hovoří v tomto směru jasně a za hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost pokládá masivní proud uprchlíků, který byl vyvolán represí.

Po přijetí rezoluce zástupci jednotlivých zemí v Radě bezpečnosti vysvětlovali své rozhodnutí volit pro či proti této rezoluci. Francouzský zástupce Jean-Marc de La Sablière, prohlásil, že „porušení lidských práv jakých jsme v současné době svědky, se stávají mezinárodním zájmem v okamžiku, kdy nabývají takové míry, že dosahují dimenze zločinu proti lidskosti“.¹³⁵ Dále se vyjádřil v tom směru, že pro Francii představovala hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost samotná represe určitých segmentů irácké populace.

Rezoluce 688 nekvalifikovala vnitrostátní humanitární krizi zahrnující závažná porušení lidských práv jako ohrožení mezinárodního míru podle článku 39 Charty OSN, což by umožnilo použít ozbrojenou sílu. Přijetí donucovacích opatření umožnil následný výklad této rezoluce některými státy. Tento výklad vedl Francii, Velkou Británii a USA, k nimž se připojilo deset dalších států, k rozhodnutí o provedení

¹³³ UN Doc. S/RES/688, 5 April 1991.

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ UN Doc. S/PV/2982.

operace *Provide Comfort*, která byla vojenskou operací s humanitárním cílem.¹³⁶ V jejím rámci bylo vytvořeno chráněné pásmo označené jako bezpečná zóna a dále též bezletová zóna severně od 36. rovnoběžky.¹³⁷ Obě opatření měla sloužit k ochraně iráckých Kurdů. Bezpečná zóna byla humanitárním koridorem, který předvídala rezoluce 45/100. Sloužila jako bezpečná cesta pro návrat uprchlíků zpět do Iráku. Během operace došlo ke konfrontaci s iráckým vojskem, neboť Irák odmítl uznat legálnost těchto opatření.

Tento postup při výkladu rezoluce 688 se setkal s kritikou dvojího druhu. Zpochybňována byla samotná legalita této operace, která podle některých neměla základ v rezoluci 688, která explicitně ani implicitně nevyzvala k použití všech prostředků, a tím k použití síly. Druhým zdrojem kritiky byla nedůsledná aplikace práva na humanitární pomoc, protože operace byla realizována ve prospěch pouze jedné z obou pronásledovaných skupin. Na pomoc šíitům, tedy druhé skupině přechající z Iráku, nebyla zorganizována žádná operace.

Francie iniciovala proces vedoucí k přijetí práva na humanitární asistenci mezinárodním společenstvím. Implementaci tohoto principu podporovala jak rétoricky, tak finančně. Prosazení práva na humanitární asistenci prezentovala Francie jako velký diplomatický úspěch. V červenci 1991 Mitterand připomenul, že to byla právě Francie, kdo se chopil iniciativy evoluce mezinárodního práva a „kdo inicioval toto nové a ve světové historii mimořádné právo, které je určitým způsobem právem na vměšování se do vnitřních záležitostí státu v situaci, kdy je část jeho obyvatelstva obětí pronásledování“.¹³⁸ Francie také byla ochotna jednat v souladu s přijatým principem, když po boku dalších zemí neváhala vojensky zasáhnout na podporu tohoto práva na ochranu Kurdů. Francie se tak ve své zahraniční politice chovala v souladu s tímto právem. Určitým oslabením zahraniční politiky Francie, která v tomto směru jinak vykazuje prvky etické zahraniční politiky, bylo neprosazení univerzální aplikace tohoto práva, když byla pomoc poskytnuta pouze jedné z obou pronásledovaných iráckých menšin.

¹³⁶ Fatima El Moustouei, *Mitterand et le Moyen-Orient* (Paris: L'Harmattan, 2011), 291.

¹³⁷ Pellet, Alain. „688(1991) : Iraq“, 145.

¹³⁸ Mitterand, François, *Interview du Président de la République accordée à T.F.1, Antenne 2, F.R.3 et La Cinq*, 14 juillet 1991.

4 Koncepce R2P ve francouzské zahraniční politice 2008 - 2013

Následující empirická část naváže na předchozí kapitulu tím, že je zaměřena na pojetí dalšího etického principu zaměřeného na ochranu jedinců, který se objevil v roce 2005. Jak jsme již zmínili, Francie nepatřila mezi iniciátory ani hybatele procesu vedoucího k přijetí R2P. Stala se nicméně aktivní při jeho naplňování. Kapitola je rozdělena na dvě části. V první části bude sledováno, jak Francie R2P vymezuje v koncepčních materiálech zahraniční politiky. Podíváme se jak na materiály zabývající se zahraniční politikou obecně, tak na ty, které se zabývají specifickými oblastmi, které do zahraniční politiky zasahují. Patří mezi ně obrana či humanitární pomoc. V obou těchto oblastech Francie ve zmiňovaném období vydala strategický dokument, ve kterém vymezila své priority a zahrnuje sem i princip R2P. Ve druhé části bude potom toto pojetí konfrontováno s praxí a bude sledováno, jestli se Francie drží etických principů, které si vymezila. Tato analýza má dvojí cíl. Jednak zjistit, jestli lze pojetí a aplikaci popsat spíše jako etickou zahraniční politiku, nebo realpolitiku, tak jak byly definovány v první kapitole. A také, zda lze v tomto pojetí najít paralelu s *droit d'ingérence*.

4.1 R2P v koncepčních materiálech zahraniční politiky

Koncepční materiály zahraniční politiky můžeme rozdělit do několika kategorií. Celkovou strategií zahraniční politiky poskytuje Bílá kniha o zahraniční a evropské politice¹³⁹ vydaná v roce 2008 na podnět francouzského prezidenta Nicolase Sarkozyho. Ústava páté republiky svěřila výlučně do rukou prezidenta dvě oblasti vnější činnosti, a to národní obranu a zahraniční politiku. Tyto dva okruhy spadají do takzvané rezervované domény (*domaine réservé*) prezidenta, který je hlavním aktérem zahraniční politiky Francie a udává tak tón směřování vnější činnosti země.¹⁴⁰ Důležitý zdroj

¹³⁹ *La France et l'Europe dans le monde. Livre blanc sur la politique étrangère et européenne de la France 2008-2020* (La Documentation française, 2008), <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/084000459.pdf> (staženo 1. 2. 2016).

¹⁴⁰ Kessler, *La politique étrangère de la France. Acteurs et processus*, 24.

výzkumu francouzské zahraniční politiky proto představují projevy prezidenta republiky.

Kromě toho bylo třeba nahlédnout i do dokumentů tematických, které se zabývají dílčími součástmi vnější činnosti. A to proto, že princip Odpovědnost chránit je vzhledem k šíři svého záběru na pomezí několika disciplín, a může být součástí jak obranné politiky, tak humanitární pomoci. Ve francouzské zahraniční politice najdeme strategické dokumenty z obou těchto domén, které princip R2P zmiňují. Jsou jimi dvě Bílé knihy o národní obraně a bezpečnosti z let 2008¹⁴¹ a 2013¹⁴² a Humanitární strategie Francouzské republiky¹⁴³ z roku 2012.

4.1.1 Bílá kniha o zahraniční a evropské politice Francie z roku 2008

Základním dokumentem vztahujícím se k vnější politice Francie je Bílá kniha o zahraniční a evropské politice Francie, která vyšla v roce 2008, tedy na samém začátku námi sledovaného období.¹⁴⁴ Tato kniha vytyčila základní principy francouzské zahraniční politiky a definovala tematické a geografické priority vnějších vztahů v časovém horizontu roku 2020. Je rozdělena do tří částí, ve kterých jsou postupně identifikovány současné výzvy, stanoveny budoucí priority a představeno dvanáct konkrétních návrhů na reformu francouzské zahraniční politiky.

V první části definují autoři šest výzev, se kterými je konfrontována francouzská zahraniční politika. Řadí mezi ně novou světovou mocenskou rovnováhu, změny v evropské integraci, nové bezpečnostní výzvy, světovou ekonomickou propojenost, globální konkurenci myšlenek a výzvy pro demokracii. V okruhu bezpečnostních výzev nalezneme odkaz na princip Odpovědnost chránit, který je charakterizován jako „historický pokrok“, který je nutné hájit v podobě přijaté Světovým summitem v roce

¹⁴¹ *Défense et la sécurité nationale. Le Livre blanc* (Paris: Odile Jacob/La Documentation Française, 2008), <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/084000341.pdf> (staženo 12. 2. 2016).

¹⁴² *Défense et la sécurité nationale. Le Livre blanc* (Paris: Direction de l'information légale et administrative, 2013), <http://fr.calameo.com/read/000331627d6f04ea4fe0e> (staženo 3. 5. 2016).

¹⁴³ *Stratégie humanitaire de la République française* (Paris, 2012), http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/Strategie_Humanitaire_2012_cle421273.pdf (staženo 12. 2. 2016).

¹⁴⁴ *La France et l'Europe dans le monde. Livre blanc sur la politique étrangère et européenne de la France 2008-2020* (La Documentation française, 2008).

2005.¹⁴⁵ Výzvu zde představují hluboké ideologické a politické rozpory, které podle autorů způsobují nesnáze při implementaci principu.

Druhá část rozčleňuje budoucí priority francouzské zahraniční politiky do pěti okruhů. Francie si tak vytyčila za cíl zajistit bezpečnost Francie a Francouzů (1), vytvořit spolu s dalšími partnery silnou, demokratickou a efektivní Evropu (2), zajistit mír, bezpečnost a respektování lidských práv ve světě (3), přispět k takovému směřování globalizace, která zajistí udržitelný a vyvážený rozvoj planety (4) a podpořit přítomnost francouzských myšlenek, jazyka a kultury ve světě v souladu s principem kulturní rozmanitosti (5). Otázka světového míru a bezpečnosti je propojena s otázkou lidských práv ve třetím prioritním okruhu nazvaném „Zajistit mír, bezpečnost a respektování lidských práv ve světě“. V rámci tohoto okruhu autoři dále identifikují pětici následujících tematických okruhů a k nim přiřazených priorit Francie, které jsou prezentovány v následující tabulce.

¹⁴⁵ Ibidem, 21.

	Tematický okruh	Priority
1	Vzít na vědomí nová témata mezinárodního míru a bezpečnosti	Zabývat se hlubokými příčinami konfliktu Usilovat o politické řešení, nejen ukončení ozbrojeného konfliktu Hájit nezaujatou a politicky nezávislou humanitární pomoc Věnovat pozornost přeshraničním fenoménům
2	Konsolidovat mezinárodní řád jeho rozšiřováním a učinit jej spravedlivějším a efektivnějším	Posílit OSN Reformovat Radu bezpečnosti OSN Modernizovat a doplnit nástroje OSN Rozšířit G8 Postavit mezinárodní bezpečnostní systém na mezinárodním právu Omezovat zbrojení Prosazovat nešíření jaderných zbraní
3	Předcházet krizím a lépe vést a legitimizovat mezinárodní intervence	Upřednostňovat prevenci a politické nástroje před vojenskými Použití vojenské síly jako poslední prostředek
4	Upevnit a rozšířit naše partnerství	Posílit „efektivní multilateralismus“ v rámci centrálního partnerství s EU
5	Klást lidská práva do centra naší činnosti	Předcházet masivním porušováním lidských práv a potlačovat je, zejména v rámci Odpovědnosti chránit

Tabulka č. 3: Prioritní okruhy pilíře „Zajistit mír, bezpečnost a respektování lidských práv ve světě“

(Zdroj: *La France et l'Europe dans le monde. Livre blanc sur la politique étrangère et européenne de la France 2008-2020*, 44-49.)

Pátý tematický okruh „Klást lidská práva do centra naší bezpečnosti“ se zabývá vztahem lidských práv, respektive jejich porušováním, a bezpečností.¹⁴⁶ Právě zde nalezneme nejzevrubnější definici R2P. Výchozí tezí je konstatování, že humanitární otázky a lidská práva jsou neoddělitelná od bezpečnosti. Masové zločiny páchané vůči civilnímu obyvatelstvu představují hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost, protože lidská práva přesahují hranice. Propagace lidských práv je chápána jako dlouhodobý

¹⁴⁶ Ibidem, 48.

zájem, protože zajišťují rozvoj, stabilitu a bezpečnost. Lidskoprávní rozměr tak podle autorů musí být součástí celkové strategie a promítat se do bilaterálních vztahů, bezpečnostní politiky, rozvojové pomoci ale rovněž do azylové politiky či kulturní a vědecké spolupráce.

Lidskoprávní politika vychází ze dvou vývojových tendencí. Jednak z rozmachu demokracie po skončení Studené války a také ze sociální mobilizace. Bezpečnost a rozvoj už tak nejsou otázkou pouze států, které zde přestávají být centrálními aktéry, ale stávají se zájmem obyvatelstva, které se ozývá a požaduje spravedlnost. Tyto dynamiky má odrážet diplomacie Francie v otázce lidských práv. Francie má být aktivní obzvláště ve dvou oblastech. První z nich je tvorba politických a právních norem, kde má navázat na normotvornou tradici, ve které se vždy angažovala. Druhou je potom mobilizace multilaterálních platform v lidskoprávních záležitostech. Tato aktivita má pokrýt široké spektrum činností, kde se „Odpovědnost chránit neomezuje pouze na vojenskou intervenci, ale má trojí dimenzi, a to odpovědnost prevence, (v poslední instanci vojenská) intervence a rekonstrukce.“¹⁴⁷

Následně autoři formulují deset řídicích principů, které mají tvořit základní linie zvolené strategie a které mají tvořit doktrínu lidských práv. V souvislosti s propagací principu R2P lze vyzdvihnout dva z nich. Prvním je nutnost přispívat k vývoji mezinárodního práva lidských práv a mezinárodního humanitárního práva. A ke zvýšení účasti všech států na stěžejních úmluvách upravujících tyto oblasti mezinárodního práva. Druhým je nutnost předcházet masivním porušováním lidských práv a potlačovat je, zejména v rámci Odpovědnosti chránit.

Na základě analýzy prioritních oblastí a konkrétních návrhů Bílé knihy pro oblast míru, bezpečnosti a lidských práv, můžeme identifikovat základní principy, na které je v Bílé knize kladen důraz. Jedná se v první řadě o široké pojetí bezpečnosti, kde referenčním objektem nejsou pouze státy, ale i jednotlivci. Princip Odpovědnost chránit je v knize několikrát zmíněn. Z dokumentu je patrné, že Francie R2P přijímá jako jeden z řídicích principů své vnější činnosti v oblasti ochrany lidských práv, že se hlásí k podobě třípilířové struktury R2P a že apeluje na propagaci R2P v podobě přijaté Summitem OSN v roce 2005.

¹⁴⁷ Ibidem, 48.

4.1.2. Bílá kniha o obraně a národní bezpečnosti z roku 2008

Oproti Bílé knize v oblasti zahraniční politiky, jejíž vydání v roce 2008 bylo prvním počinem v této doméně, má Bílá kniha o obraně ve francouzském prostředí již dlouho tradici a celkem byly tyto knihy vydány čtyři.¹⁴⁸ První z nich byla vydána ještě v období Studené války v roce 1972. Na nové mezinárodní uspořádání po skončení Studené války pak reagovala kniha vydaná v roce 1994. Oproti dvěma předchozím knihám se ta z roku 2008 nevěnuje pouze obraně, ale také národní bezpečnosti, což se odráží i v názvu tohoto strategického dokumentu.¹⁴⁹ V rámci této Bílé knihy nalezneme na mnoha místech odkaz na princip Odpovědnost chránit.

Knihy začíná úvodní předmluvou prezidenta republiky a následují čtyři části věnované postupně definici strategie národní bezpečnosti (1), evropské a mezinárodní ambici Francie (2), nové strategii implementace (3) a reformě (4). Bílá kniha klade velký důraz na fenomén globalizace, který prostupuje celým dokumentem. Stěžejním bodem Bílé knihy vzhledem k možnosti nasazení vojenských sil v zahraničí je první část, kde autoři vymezují sedm předběžných principů, kterými se má Francie řídit.¹⁵⁰ Jsou jimi:

- 1) závažný charakter hrozby
- 2) použití síly jako poslední instance
- 3) mezinárodní legalita
- 4) nezávislé rozhodnutí Francie
- 5) legitimita
- 6) dostatečné vojenské kapacity
- 7) přesné časové a územní vymezení

První řídicí princip omezuje použití síly pouze na případy, kdy je hrozba dostatečně závažná. Tuto poněkud vágní definici poté autoři upřesňují tak, že se jedná o přímé ohrožení národních zájmů. To ale nepředstavuje jediný důvod k intervenci, protože hrozba má být posuzována nejen s ohledem na přímé národní zájmy, ale široce, z pohledu udržení mezinárodního míru a bezpečnosti ve smyslu Charty OSN. Francie vzhledem ke svým mezinárodním povinnostem a na základě kolektivní vize svých

¹⁴⁸ <http://www.vie-publique.fr/focus/defense-securite-quatre-livres-blancs-1972-2013.html> (staženo 18. 4. 2016).

¹⁴⁹ *Défense et la sécurité nationale. Le Livre blanc* (Odile Jacob/La Documentation Française, 2008).

¹⁵⁰ *Ibidem*, 73 - 74.

vlastních bezpečnostních zájmů předvídá možnost intervence, aniž by byly ohroženy její „přímé zájmy“.¹⁵¹ Z této definice lze vyčíst, že hrozba je pojímána ve smyslu alternativního národního zájmu, protože zájmem není jen přežití státu a občanů země, ale rovněž bezpečnost celého mezinárodního společenství. Ve třetí části poté autoři rozlišují dva typy možného vojenského angažmá Francie, ve kterých by došlo k aplikaci těchto sedmi principů. Bílá kniha tak předvídá stabilizační operace (*opérations de stabilisation*) a masivní operace (*opérations de force de grande ampleur*).¹⁵² Mezi stabilizační operace jsou řazeny též intervence založené na bázi R2P. Autoři zde předvídají, že Francie zůstane vyhledávaným přispěvatelem pro tento typ vojenských operací.

O důležitosti, kterou Francie R2P přikládá, hovoří i zmínka ve druhé části věnované evropské a mezinárodní ambici. Francie zde vkládá naději do Evropské unie, která je slovy autorů „schopna zajistit pokrok důležitých projektů jako jsou mezinárodní trestní spravedlnost nebo Odpovědnost chránit“.

4.1.3 Bílá kniha o obraně a národní bezpečnosti z roku 2013

Čtvrtá a zatím poslední Bílá kniha o obraně a národní bezpečnosti z roku 2013 stanovuje strategický rámec v horizontu roku 2025. Jestliže v roce 2008 byla hlavním námětem Bílé knihy globalizace, v roce 2013 dominovala tomuto strategickému dokumentu ekonomická krize. Ta podle autorů redefinovala kontext popsany v předchozí Bílé knize a vyvstala nutnost přizpůsobit bezpečnostní strategii novému kontextu.¹⁵³ Kniha je členěna do sedmi kapitol. První kapitola se věnuje postavení Francie v novém strategickém prostředí.

Druhá kapitola Bílé knihy stanovuje dva cíle, které mají tvořit základ strategie národní obrany a bezpečnosti. Prvním z nich je zachování nezávislosti a suverenity při rozhodování o budoucnosti země. Druhým má být zajištění legitimacy vnitrostátní i mezinárodní činnosti. Francie považuje za základní podmínku mezinárodní bezpečnosti mezinárodní pořádek založený na mezinárodním právu spíše než na použití síly. Zde autoři zmiňují vznik nových mezinárodních principů a jako příklad uvádí právě Odpovědnost chránit. Tu považují za „etický pokrok a strategickou evoluci“.¹⁵⁴ A

¹⁵¹ Ibidem.

¹⁵² Ibidem, 129 - 130.

¹⁵³ *Défense et la sécurité nationale. Le Livre blanc*, 9.

¹⁵⁴ *Défense et la sécurité nationale. Le Livre blanc*, 24.

dodávají, že „konsensus v otázce Odpovědnosti chránit v podobě schválené Světovým summitem OSN v roce 2005 zůstává křehký, ale Francie činí z konsolidace tohoto principu prioritu své zahraniční politiky.“¹⁵⁵

Třetí kapitola se věnuje analýze stavu současného světa. Autoři se zde věnují spíše jednotlivým krizovým situacím zvláště a neposkytují „globální, systematický a strategický přístup“ k vývoji mezinárodního systému.¹⁵⁶ Čtvrtá kapitola se zabývá strategickými prioritami. Pokud obě knihy srovnáme, lze si povšimnout, že ta z roku 2013 explicitně nepřebírá řídicí principy obsažené v Bílé knize z roku 2008. Formuluje namísto toho cíle a prioritní oblasti vojenského angažmá Francie. Priorit je zde uvedeno pět, autoři je řadí podle stupně důležitosti. Na první místo řadí ochranu státního území a francouzských občanů. Dalšími prioritami jsou postupně zajištění bezpečnosti Evropy a evropského sousedství, pomoc při stabilizaci Blízkého východu a oblasti Perského zálivu a přispění k zajištění světového míru. Poslední tři kapitoly jsou potom zaměřeny na postavení Francie v NATO a EU, naplňování vytyčené strategie a na prostředky, jejichž pomocí má být strategie dosaženo.

4.1.4 Projevy francouzských prezidentů na Konferenci velvyslanců

Jedním ze zdrojů poskytujících vizi francouzské zahraniční politiky je projev přednesený francouzským prezidentem na Konferenci velvyslanců, která se koná pravidelně od roku od roku 1993.¹⁵⁷ Probíhá každoročně na konci srpna a stala se tradičním setkáním francouzských velvyslanců s vládními činiteli, poslanci a senátory. Pro vládní činitele, zejména prezidenta, je příležitostí k tomu, aby se vyjádřili k aktuálním zahraničně-politickým tématům a vytyčili tematické a geografické cíle a priority na následující rok. Záměrem tohoto setkání je zajistit koherenci činnosti diplomatickému aparátu a tím vnější činnosti Francie.¹⁵⁸ Ve zkoumaném období nalezneme odkaz na princip Odpovědnost chránit, celkem ve třech ze šesti projevů. Byly jimi jeden projev Nicolase Sarkozyho (2011) a dva projevy François Hollande (2012 a 2013).

¹⁵⁵ Ibidem, 24.

¹⁵⁶ Siad, Arnaud. „La "responsabilité de protéger" et le recours à la force : leçons libyennes“, 44.

¹⁵⁷ Oficiální webová stránka francouzského Ministerstva zahraničních věcí a mezinárodního rozvoje, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/le-ministere-et-son-reseau/evenements-et-actualites-du-ministere/conference-des-ambassadeurs/> (staženo 10. 3. 2016).

¹⁵⁸ Francie disponuje po Spojených státech amerických druhou největší sítí diplomatů, a tím i přítomností ve světě.

Projev Nicolase Sarkozyho byl přednesen v roce 2011, kdy byly poprvé uskutečněny dvě vojenské operace postavené na principu R2P, a to v Libyi a na Pobřeží slonoviny. Obou vojenských intervencí se Francie účastnila. Nicolas Sarkozy v této souvislosti vyzdvihl tento posun „od frází k činům“.¹⁵⁹ Prezident zde hovořil také o roli Rady bezpečnosti OSN, která umožnila v těchto dvou krizových situacích poprvé konkretizovat princip Odpovědnosti chránit. Sarkozy zde zmiňuje, že „Francii se podařilo zajistit přijetí tohoto principu v OSN v roce 2005“. Zde se prezident dopouští *storytellingu*, o kterém hovoří Jeangène Vilmer, neboť Francie neměla na přijetí R2P zásadní vliv.¹⁶⁰ Jestliže prezident nadhodnotil roli, kterou Francie sehrála při samotném přijetí principu R2P, nelze mu vytknout tvrzení, že na „základě iniciativy naší země, poprvé v historii a ve dvou případech, povolila Rada bezpečnosti použití síly na ochranu civilního obyvatelstva.“¹⁶¹

Sarkozyho nástupce Hollande v roce 2012 na konferenci nehovoří explicitně o Odpovědnosti chránit, používá ale jazyk, který k tomuto principu jasně odkazuje. V té části projevu, kde se prezident představuje svou vizi OSN, připomenul, že Francie dbá na to, aby její činnost byla založena na právu. Vyslovil ambici pokračovat ve jménu Francie v úsilí vedoucím k tomu, aby se z Organizace spojených národů stal centrální orgán světového řádu pro zachování míru stejně jako pro garanci ochrany civilního obyvatelstva (*protéger les populations*). Na tomto místě potvrdil závazek toho, že Francie se nehodlá účastnit operací na udržení míru a operací v zájmu ochrany osob, pokud k tomu nezíská mandát Rady bezpečnosti OSN.¹⁶²

O rok později již Hollande hovořil explicitně o Odpovědnosti chránit. Prezident svůj projev přednášel šest dní po zveřejnění zpráv o tom, že syrský režim použil chemické zbraně. Právě téma syrské občanské války jeho projevu dominovalo a v souvislosti se Sýrií prezident vyzdvihl princip Odpovědnost chránit. Hollande hned na začátku projevu připomenul, že smyslem a ctí zahraniční politiky, kterou od svého zvolení vede spolu s ministrem zahraničních věcí Laurentem Fabiusem, je zodpovědnost Francie. Tato politika podle něj spočívá na třech principech, kterými jsou nezávislost, respektování mezinárodního práva a požadavek politického dialogu.

¹⁵⁹ Discours du Président de la République à l'occasion de la XIXème Conférences des Ambassadeurs, 31 août 2011, <http://www.rpfance-otan.org/Conference-des-Ambassadeurs> (staženo 8. 3. 2016).

¹⁶⁰ Pollentine. Jeangène Vilmer.

¹⁶¹ Ibidem.

¹⁶² Discours du Président de la République à l'occasion de la XXème Conférences des Ambassadeurs, 27 août 2012, <http://www.elysee.fr/declarations/article/discours-du-president-de-la-republique-a-l-occasion-de-la-xxeme-conferences-des-ambassadeurs/> (staženo 8. 3. 2016).

Nezávislost je zaručena tím, že Francie se vždy rozhoduje v plné svrchovanosti, přičemž zachovává věrnost spojenectvím, evropské solidaritě a bilaterálním dohodám. Svoboda je podle francouzského prezidenta atributem, který z Francie činí užitečného aktéra ve světě a pro mír.

Druhý princip - respektování mezinárodního práva - shledává Hollande nejlepší zárukou pro zachování hranic a urovnání sporů a také coby základ kolektivní bezpečnosti. Hollande v tomto směru podotkl, že mezinárodní právo se musí vyvíjet, aby se nestalo výmluvou pro páchání masových zločinů. Na tomto místě vysvětlil, že „právě proto uznává princip Odpovědnost chránit civilní obyvatelstvo, jež Valné shromáždění OSN odhlasovalo v roce 2005.“¹⁶³

Třetí řečený princip zahraniční politiky v Hollandově pojetí spočívá v politickém dialogu. Ten vychází z tvrzení, že Francie chce být mostem mezi kontinenty a vyhnout se střetu civilizací. Chce být referenční mocností (*puissance repère*), kterou prezident definuje jako stát, který se vyjadřuje i k otázkám, které přesahují jeho národní zájem. Hollande k těmto třem principům závěrem dodal, že aby byly efektivní, je nutné opřít se o vhodné nástroje. Mezi ně řadí jednak diplomatický sbor a vojenské kapacity, díky je Francii svěřena zvláštní role, ale též křeslo v Radě bezpečnosti OSN, které tyto nástroje umocňují.

4.1.5 Humanitární strategie Francouzské republiky

Také v rámci strategického dokumentu humanitární pomoci Francie potvrdila svůj závazek k R2P. Politiku humanitární pomoci spadá do oblasti vnější činnosti státu, neboť je v gesci Ministerstva zahraničních věcí a mezinárodního rozvoje. Nevládní organizace dlouhou dobu kritizovaly neexistenci celkové strategie Francie v oblasti humanitární pomoci. Doporučení vytvořit rámcový dokument, jímž by se humanitární činnost řídila, se objevilo ve zprávě Alain Boineta¹⁶⁴ a Benoit Miribela¹⁶⁵ z roku 2010 adresované tehdejšímu ministru zahraničních věcí Kouchnerovi.¹⁶⁶ V listopadu 2011 se konala Národní konference o humanitárních otázkách (*Conférence Nationale sur*

¹⁶³ Allocution du président de la République à l'occasion de la Conférence des Ambassadeurs, 27 août 2013, <http://www.elysee.fr/declarations/article/allocution-du-president-de-la-republique-a-l-occasion-de-la-conference-des-ambassadeurs/> (staženo 12. 3. 2016).

¹⁶⁴ Zakladatel a generální ředitel humanitární asociace *Solidarités International*.

¹⁶⁵ Generální ředitel *Fondation Mérieux* a čestný předseda *Action Contre la Faim*.

l'Humanitaire), která byla vyvrcholením procesu iniciovaného Kouchnerem v roce 2008. Doporučení výše zmiňované zprávy byla během konference zopakována. V roce 2012 bylo doporučení uskutečněno, když byla vydána vůbec první Humanitární strategie Francouzské republiky. Ta vytyčila základní linie humanitární činnosti Francie na pětileté období, tedy do roku 2017. Jedná se o poměrně krátký dokument, který čítá 30 stran. I v tomto dokumentu Francie potvrdila svoji podporu principu Odpovědnost chránit. Strategie je rozčleněna do čtyř kapitol, kterými jsou „Nové faktory ovlivňující humanitární strategii“ (1), „Řídící principy humanitární činnosti Francie“ (2), „Pracovní metody a operativní nástroje“ (3) a „Krátkodobé a střednědobé cíle“ (4).

Strategie identifikuje pro humanitární činnost pět řídicích principů, kterými jsou mezinárodní humanitární právo (1), mezinárodní právo lidských práv (2), humanitární principy (3), Evropský konsensus o humanitární pomoci (4) a zásady Dobrého humanitárního dárcovství přijaté ve Stockholmu v roce 2003 (5). Mezi druhý okruh zabývající se mezinárodním právem lidských práv je řazen i princip Odpovědnost chránit. Francie se zde hlásí k širokému pojetí humanitární pomoci, jejímž cílem nemá být pouze organizace záchranných operací, ale rovněž obnovení všech základních práv dotčených osob. Na tomto místě zdůrazňuje, že aktivně prosazuje koncept „ochrany civilního obyvatelstva“ a potvrzuje, že „obzvláště lpí na principu Odpovědnost chránit“.¹⁶⁷

Z analýzy koncepčních dokumentů jasně vyplývá, že od roku 2008 Francie plně přijala princip Odpovědnost chránit a zavázala se jej naplňovat. Princip v rétorické rovině podporovali oba prezidenti, kteří úřad ve sledovaném období zastávali. Francouzská republika vyjádřila podporu třípilířovému pojetí principu, tedy triádě prevence-intervence-rekonstrukce. Francie učinila z konsolidace tohoto principu prioritu své zahraniční politiky. Bílé knihy v oblasti obrany předvídaly možnost vojenského angažmá na bázi R2P.

¹⁶⁶ Rapport „Analyses et propositions sur l'action humanitaire dans les situations de crise et post-crise“, présenté par Alain Boinet et Benoit Miribel, mars 2010, http://www.urd.org/IMG/pdf/Rapport_Analyses_et_propositions_mars_2010.pdf (staženo 18. 4. 2016).

¹⁶⁷ *Stratégie humanitaire de la République française*, 12.

4.2 R2P v praxi

V předcházející části této kapitoly jsme mohli vidět, jakým způsobem Francie zařadila princip R2P do strategických koncepčních materiálů. Od roku 2008 tak Francie považovala R2P mezi řídicí principy zahraniční, obranné i humanitární politiky. V roce 2011 se naskytla první příležitost konfrontovat deklarované principy s konkrétní činností. V tomto roce totiž Rada bezpečnosti přijala rezoluci, v níž na základě principu R2P povolovala použití síly. V letech 2011 až 2013 byly provedeny celkem tři vojenské intervence na bázi R2P. Všech z nich se Francie aktivně účastnila, některých v rámci mezinárodní koalice spolu s dalšími státy a posléze pod hlavičkou NATO (Libye) či na posílení již probíhající mise OSN na udržení míru (Pobřeží slonoviny), jiné provedla Francie sama, než dojde k mobilizaci mise Africké unie (Středoafriická republika). Cílové země vojenských intervencí jsou vyznačeny na následující mapě:

Mapa č. 1: Cílové země intervencí na bázi R2P v Africe, 2011 - 2013 (vyznačeno zeleně)

(Zdroj: www.datemplate.com, vyznačení zemí doplněno autorkou)

Analýza každého případu sleduje stejné schéma, což usnadňuje orientaci a umožňuje případy srovnat. U každého případu je stručně nastíněna situace v cílové zemi předcházející zahájení vojenské intervence. Následuje popis geneze mezinárodní reakce s důrazem na roli Francie v tomto procesu. Dalším krokem je analýza motivů, které Francii k tomuto jednání vedly. Ty vycházejí z preferencí popsaných v úvodu práce (alternativní národní zájem nebo vlastní zájem na škále vymezené etickou zahraniční politikou a realpolitikou). Na základě těchto motivů lze vytvořit soubor preferencí, které stojí v pozadí současných francouzských vojenských akcí. Motivy vyplývají z geopolitických daností a z dostupných primárních a sekundárních zdrojů. U každého případu je také sledován oficiální diskurz, ve kterém práce hledá případné potvrzení nalezených motivů. Konstruktivismus, který poskytuje teoretické východisko této práci, zdůrazňuje roli diskurzu a přikládá mu významné místo, protože v něm lze nalézt evidenci svědčící o aktérových preferencích. Analýza je soustředěna na hlavní představitele Francie, kteří zemi reprezentují na veřejnosti v oblasti zahraniční a obranné politiky.

Práce vychází z teorie konstruktivismu, alternativního národního zájmu a předpokládá, že se Francie řídila normami a etickými principy a vojenské intervence představovaly prostředek, jak jednat v zájmu lidstva nikoliv na posílení mocenského postavení či ekonomického zisku. Cílem tedy měla být primárně ochrana obyvatelstva v cílových zemích, protože to Francie považovala za správné, nikoli proto, že by tím sledovala jiný cíl. Konstruktivismus neodmítá použití síly jako cesty k dosažení bezpečnosti jedinců. Otázkou tedy je, zda motivům, kvůli kterým se Francie vojenských operací účastnila, dominovaly její vlastní zájmy nebo zájmy ostatních, tedy civilního obyvatelstva v cílových zemích. Zjištěné motivy jsou následně konfrontovány s oficiální rétorikou hlavních představitelů státu, s přednostním důrazem na prezidenta republiky. Případy mají osvětlit povahu současného francouzského vojenského angažmá na bázi R2P, jejich porovnání následně slouží k vyvození závěrů a otestování stanovené hypotézy.

4.2.1 Libye 2011

Libyjská krize propukla v únoru 2011 jako součást vlny povstání proti diktátorským režimům v severní Africe a na Blízkém východě v rámci procesu tzv. arabského jara. Tato vlna měla svůj počátek v Tunisku, kde proběhlo na konci roku

2010 povstání proti prezidentu Bin Alímu, a nepokoje se počátkem roku 2011 rozšířily do dalších zemí v regionu. V Libyi vypukly v půlce února 2011 protesty proti Muammaru Kaddáfí, který zemi vládl od roku 1969. Nepokoje začaly v druhém největším města Lybie Benghází, které leží na východě země. Libyjské bezpečnostní složky proti protestujícím tvrdě zasáhly a neváhaly použít zbraně. Protesty se rychle šířily a přerostly v celostátní povstání. Benghází se stalo baštou opozice vůči režimu a terčem brutálních útoků ze strany armády pod vedením Kaddáfího. S rostoucí intenzitou protestů rostlo i odhodlání Kaddáfího režimu povstání potlačit a libyjský vůdce nařídil letecký úder proti povstalcům. Kaddáfí dal své úmysly najevo v projevu vysílaném 22. února 2011, ve kterém slíbil, že bude „bojovat do poslední kapky krve“ a hrozil „vyčištěním Libye dům od domu“ a „zabíjením protestujících jako krys“.¹⁶⁸

Reakce mezinárodního společenství a role Francie

Mezinárodní společenství bylo vypuknutím arabského jara zaskočeno. Stejně tak Francie v počátcích tohoto procesu nedokázala odhadnout význam protestů a dokonce nejprve podpořila tuniského prezidenta Bin Alího při potlačování nepokojů. Její pozice vzhledem k Libyi byla na začátku opatrná, v průběhu krize ale převzala Francie iniciativu a stala se horlivým zastáncem tvrdého postupu vůči Kaddáfímu a propagátorem ustavení bezletové zóny nad Libyí. K Francii se záhy přidal i britský premiér David Cameron. Tento postoj kontrastoval s pozicí Spojených států amerických, které se od počátku stavěly k vojenskému řešení krize nepříznivě. Sarkozy se zároveň snažil na poli Evropské unie prosadit ekonomické sankce vůči Kaddáfímu.¹⁶⁹ Na krizi reagovaly na konci února také regionální organizace. Signál vyslala nejprve Liga arabských států, tradiční zastánce politiky nevměšování, když pozastavila členství Libye v organizaci, dokud nedojde k ukončení násilností ze strany libyjského režimu. Následovalo odsouzení represí ze strany Africké unie.¹⁷⁰

Prvním pokusem o vyřešení libyjské krize bez použití síly byla rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1970 přijatá 26. února 2011. Ta uvalila na Kaddáfího režim sankce

¹⁶⁸ Lindström, Madelene a Zetterlund, Kristina. „Setting the Stage for the Military Intervention in Libya - Decisions Made and Their Implications for the EU and NATO“, Report FOI-R--3498--SE, October 2012.

¹⁶⁹ Davidson, „France, Britain and the intervention in Libya“, 317.

¹⁷⁰ Bellamy, Alex J. a Williams, Paul D. „The new politics of protection? Côte d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect“, *International Affairs* 87, č. 4 (2011): 839, <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=e0c2ff31-2478-477f-a18c-d32087519f91%40sessionmgr4003&vid=10&hid=4204> (staženo 25. 2. 2016).

a postoupila řešení situace v Libyi Mezinárodnímu trestnímu soudu, aby vyšetřil možné spáchání zločinů proti lidskosti.¹⁷¹

Od konce února Sarkozy prosazoval vytvoření bezletové zóny.¹⁷² V tomto směru našla spojence ve Velké Británii, se kterou podepsala v roce 2010 bilaterální obrannou smlouvu.¹⁷³ Francie považovala za vhodné a dostačující řešení vzdušnou intervenci s nízkými náklady a vyloučila nasazení pozemních sil. Stavěla se proti tomu, aby vojenská operace v reakci na libyjskou krizi proběhla pod hlavičkou Severoatlantické aliance, pokládané arabskými státy za mocenský nástroj USA.¹⁷⁴ Francouzský ministr zahraničních věcí Juppé se obával negativní reakce ze strany arabských států.¹⁷⁵ Podpora regionálních organizací byla nutnou podmínkou pro francouzské angažmá v Libyi.

10. března Sarkozyho vláda jako první země uznala Přechodnou národní radu (*National Transitional Council*, NTC). Významnou roli v tomto procesu sehrál francouzský filozof a mediálně známá osobnost Bernard-Henri Lévy, který zprostředkoval kontakty mezi předsedou NTC Mustafou Mohamedem Abdul Al Džalílem a francouzským prezidentem.¹⁷⁶ Francie a Velká Británie se snažily najít podporu pro intervenci u evropských partnerů. Na výjimečném summitu Evropské unie 11. března Francie lobbovala u členských států, aby podpořily nálety. Francie sehrála vedoucí roli při vytváření a prosazení rezoluce 1973.

Do procesu se vložila i Liga arabských států, která 12. března požádala Organizaci spojených národů o zavedení bezletové zóny nad Libyí. Její vytvoření bylo umožněn přijetím rezoluce 1973 RB OSN 17. března 2011. Rezoluce byla přijata poměrem deseti hlasů ku pěti. Kromě Číny a Ruska se hlasování zdržely také Indie, Brazílie a Německo. Rezoluce v preambuli připomněla „odpovědnost libyjské vlády chránit libyjské obyvatelstvo“. Rada bezpečnosti v rezoluci dále uvážila, že „systematické útoky na civilní obyvatelstvo by mohly mít charakter zločinů proti

¹⁷¹ UN Doc. S/RES/1970 (2011).

¹⁷² Watt, Nicholas a Wintour, Patrick. „Libya no-fly zone call by France fails to get David Cameron's backing“, *The Guardian*, 23. února 2011, <http://www.theguardian.com/world/2011/feb/23/libya-nofly-zone-david-cameron> (staženo 2. 4. 2016).

¹⁷³ Lindström a Zetterlund, „Setting the Stage for the Military Intervention in Libya - Decisions Made and Their Implications for the EU and NATO“, 19.

¹⁷⁴ Ibidem.

¹⁷⁵ Ibidem.

¹⁷⁶ Lévy, Bernard-Henri. „Behind the Scenes of France's Lead on Libya“, *New Perspectives Quarterly* 28, č. 2 (2011).

lidskosti“.¹⁷⁷ V článku 4 proto povolovala „členským státům jednajícím samostatně či prostřednictvím regionálních organizací (...) použít všechna nezbytná opatření k ochraně civilistů a oblastí obývaných civilisty“.¹⁷⁸ Rada bezpečnosti v rezoluci dále zavedla „zákaz všech letů ve vzdušném prostoru Libye, za účelem přispění k ochraně civilistů“. Zároveň zmocnila státy jednající samostatně či prostřednictvím regionálních organizací, aby použily „všechna nezbytná opatření“ k vynucení dodržování bezletové zóny ustanovené touto rezolucí.

Rezoluce se stala základem pro vojenskou intervenci v Libyi. Vpředvečer zahájení vojenské intervence se opět chopila iniciativy Francie a uspořádala v Elysejském paláci summit, na němž členové koalice a zástupci Ligy arabských států, EU, OSN, USA a Kanady schválily použití síly v Libyi. Další důkaz toho, že pro Francii bylo získání regionální a mezinárodní podpory zásadní podmínkou pro zahájení intervence. Operace, která byla spuštěna 19. března, tak byla vedena mezinárodní koalicí ochotných států, v jejímž čele stály Francie a Velká Británie podporované materiálně Spojenými státy americkými. Jednalo se o první vojenskou intervenci na základě R2P. Francie svou účast koncipovala jako operaci, kterou nazvala *Harmattan*.¹⁷⁹ Na konci března převzalo velení operace NATO a zásah byl pojmenován jako operace *Unified Protector*. K operaci pod hlavičkou NATO se přidalo dalších čtrnáct států.

Motivy Francie a oficiální diskurz

Libye nespadá do tradiční frankofonní sféry vlivu v Africe. Francie tak nebyla s Libyí spjata historickými vazbami a neměla v této severoafrické zemi specifické zájmy. Od počátku dominovaly oficiálním projevům humanitární důvody. Sarkozy na konci února prohlásil, že „brutální a krvavá represe libyjského civilního obyvatelstva je pobuřující“.¹⁸⁰ Stejně tak ministr zahraničí Alain Juppé v projevu na půdě OSN lobbboval za přijetí rezoluce 1973 a naléhal, aby Rada bezpečnosti zakročila, protože

¹⁷⁷ UN Doc. S/RES/1973 (2011).

¹⁷⁸ Ibidem.

¹⁷⁹ "Les Temps Forts De L'opération Harmattan En Libye," Ministerstvo obrany Francouzské republiky, <http://www.defense.gouv.fr/air/dossiers/les-temps-forts-de-l-operation-harmattan-en-libye> (staženo 26. 4. 2016).

¹⁸⁰ Déclaration de M. Nicolas Sarkozy, Président de la République, sur la situation politique en Libye, 23. února 2011, <http://discours.vie-publique.fr/notices/117000497.html> (staženo 1. 3. 2016).

„každým dnem, každou hodinou se utahuje svěrák represivních sil kolem civilního obyvatelstva, obzvláště toho v Běnhází“.¹⁸¹

V prohlášení o zahájení intervence 19. března se francouzský prezident přímo odkazoval na jazyk R2P. Intervence měla podle něj za cíl „ochránit civilní obyvatelstvo před vražedným šílenstvím režimu, který ztratil veškerou legitimitu vražděním vlastního lidu.“ Prezident v deklaraci vyloučil, že by Francie usilovala o nastolení politického řešení a prohlásil, že „o budoucnosti Libye rozhodnou Libyjci sami“. Podle Sarkozyho Francie jednala „ve jménu univerzálního svědomí, které nemůže tolerovat takové zločiny“ a toto jednání bylo „naší povinností“. Sarkozy dále v projevu zdůraznil, že intervence v Libyi měla mandát Rady bezpečnosti OSN a podporu arabských států.¹⁸² Tuto pozici obhajoval i o týden později při příležitosti summitu Evropské unie. Vojenská intervence, bez níž by se obyvatelstvo Běnhází stalo „obětí masakru“ podle Sarkozyho „zabránila tisícům a tisícům mrtvých“.¹⁸³ Z projevu francouzského prezidenta vyplývají jako zásadní humanitární motivy, zejména obava z Kaddáfího varování při postupu na Běnhází o tom, že s rebely nebude mít „žádnou milost“.¹⁸⁴ Ve stejném duchu se neslo i prohlášení premiéra Fillona před Národním shromážděním. Ten upřesnil, že intervence v Libyi měla za cíl „ochránit civilní obyvatelstvo“.¹⁸⁵ Během debaty, která následovala, Juppé zdůraznil, že koncept vměšování (*ingérence*) již není na pořadu dne a byl zavržen ve prospěch Odpovědnosti chránit.¹⁸⁶ Dodal, že přesně v tomto rámci Francie při libyjské krizi operuje. Paříž pečlivě zdůrazňovala, že v zemi nezasahovala sama, ale jako člen koalice s jinými státy. Juppé podtrhl, že Francie zasahovala spolu s ostatními a že se jedná o „operaci koalice“.¹⁸⁷

Nezdá se, že by mezi francouzskými motivy zaujímal významné místo ekonomické zájmy. Francie nepatřila mezi země s klíčovými ekonomickými zájmy

¹⁸¹ Conseil de sécurité - Libye - Intervention de M. Alain Juppé, ministre d'Etat, ministre des Affaires étrangères et européennes, 17. března 2011, <http://www.franceonu.org/17-mars-2011-Conseil-de-securite> (staženo 1. 3. 2016).

¹⁸² „Verbatim – Sarkozy justifie l'intervention militaire en Libye,“ *Le Point*, 19 mars 2011, http://www.lepoint.fr/monde/verbatim-sarkozy-justifie-l-intervention-militaire-en-libye-19-03-2011-1308723_24.php (staženo 28. 4. 2016).

¹⁸³ „Libye : les insurgés seraient entrés dans Ajdabiya“, *Le Figaro*, 25. března 2011, <http://www.lefigaro.fr/international/2011/03/23/01003-20110323ARTFIG00797-l-otan-va-diriger-les-operations-en-libye.php> (staženo 26. 4. 2016).

¹⁸⁴ „Verbatim – Sarkozy justifie l'intervention militaire en Libye,“ *Le Point*, 19 mars 2011, http://www.lepoint.fr/monde/verbatim-sarkozy-justifie-l-intervention-militaire-en-libye-19-03-2011-1308723_24.php (staženo 28. 4. 2016).

¹⁸⁵ Déclaration du Gouvernement sur l'intervention des forces armées en Libye et débat sur cette déclaration, 22. března 2011, <http://www.assemblee-nationale.fr/13/cr/2010-2011/20110144.asp> (staženo 1. 3. 2016).

¹⁸⁶ *Ibidem*.

v Libyi. V době před vypuknutím revoluce dovážela Francie 15% ropy z Libye.¹⁸⁸ Pro některé evropské státy, například Německo či Itálie, představoval dovoz ropy z Libye mnohem větší podíl. Kromě ropy Francie od roku 2004, kdy Evropská unie ukončila zbrojní embargo uvalené na Libyi, profitovala z prodeje zbraní.¹⁸⁹ Nabízí se ale logická úvaha toho, že bylo-li záměrem Francie stabilizovat situaci v zemi v zájmu hladkého pokračování vzájemného obchodování, nepředstavovala vojenská intervence nejrychlejší způsob, jak toho dosáhnout.¹⁹⁰ Jednání vycházející z realpolitiky by se v tomto ohledu projevilo spíše pragmatickým vyjednáváním s Kaddáfím, ne-li jeho podporou při potlačení povstání. Konkrétně by zde existoval prostor pro strategii ústupků, jejímž cílem by bylo minimalizovat riziko vypuknutí ozbrojeného konfliktu, které by ohrozilo ekonomické zájmy.

Co se týče bezpečnostní zájmů, hrozbu představovala obava z přílivu velkého množství uprchlíků do Francie vycházející z geografické blízkosti obou zemí. Druhé bezpečnostní riziko potom představovala zvýšená možnost teroristické hrozby pocházející z Libye. Zahájení intervence s cílem minimalizovat příliv uprchlíků a zabránit teroristickému činu se jeví jako paradoxní.¹⁹¹ Kaddáfího režim totiž po dlouhou dobu poskytoval bezpečnostní hradbu, která příliv nežádoucích uprchlíků do Evropy omezovala. Jeho svržení by vedlo k nastolení nestabilní situace, která by spustila přísun uprchlíků do Evropy přes Středozemní moře. Stejně jako u výše zmíněných úvah o zajištění dobrých ekonomických vztahů by i zde pro Francii bylo pragmatictější dohodnout se s Kaddáfím a zajistit pokračování jeho režimu a tím i zajištění hranic. Co se týče eliminace teroristické hrozby, tím, že Paříž dala najevo své odhodlání vojensky zasáhnout proti Kaddáfímu, se riziko teroristické hrozby naopak zvýšilo, neboť Francie se veřejně postavila na nepřátelskou stranu.

V sázce byla také prestiž Francie, která se od počátku angažovala v diplomatické přípravě reakce na libyjskou krizi. Jako první uznala Přejídnou národní radu a dala tím najevo, že Kaddáfího nepovažuje za legitimního představitele Libye. Francie rovněž hostila summit předcházející intervenci. To vše naznačovalo, že Francie byla rozhodnuta jednat.¹⁹² Převzetí vedoucí pozice bylo o to lákavější v situaci, kdy USA

¹⁸⁷ Davidson, „France, Britain and the intervention in Libya“, 318.

¹⁸⁸ Ibidem, 319.

¹⁸⁹ Lindström a Zetterlund. „Setting the Stage for the Military Intervention in Libya“, 23

¹⁹⁰ Ibidem.

¹⁹¹ Davidson, „France, Britain and the intervention in Libya“, 319.

¹⁹² Ibidem, 317

daly najevo neochotu se v intervenci angažovat a prohlásily, že budou „vést z pozadí“ (*lead from behind*). Francii se tak dostalo prostoru, aby se projevila jako silný hráč.

Nabízejí se též další politické motivy. Objevuje se argument, že spuštění intervence, o níž rozhoduje prezident Francouzské republiky, mohlo pro Sarkozyho sloužit jako snaha zajistit si vítězství v nadcházejících prezidentských volbách. Tento argument také není přesvědčivý, vzhledem k tomu, že opoziční Socialistická strana stejně jako francouzská veřejnost byly intervenci nakloněny.¹⁹³ Francouzská politická scéna byla v tomto směru sjednocena a podniknutí intervence nemělo potenciál odlišit se od opozice, protože ta měla na celou záležitost stejný názor. Socialistická strana již 27. února vyhlásila podporu ustavení bezletové zóny v Libyi.¹⁹⁴ K těmto skutečnostem je třeba připojit argument, že zahájení vojenské operace představuje nejistou strategii pro volební úspěch kvůli nepředvídatelnosti toho, jakým způsobem se bude vyvíjet.

4.2.2 Pobřeží Slonoviny 2011

Konflikt, který propukl na Pobřeží slonoviny na jaře 2011, byl výsledkem povolební krize související s prezidentskými volbami, které proběhly v listopadu 2010. Pobřeží Slonoviny bylo až do roku 2002 poměrně stabilní zemí v neklidném regionu. Jedná se o zemi ležící v západní Africe na pobřeží Guinejského zálivu, která čítá přes 23 milionů obyvatel.¹⁹⁵ V roce 2002 zde vypukla občanská válka, která probíhala do roku 2004. Konflikt se odehrával mezi severní převážně muslimskou částí země a jižní křesťanskou. Po skončení občanské války zůstala země rozdělena podle těchto linií a sever ovládali rebelové, jih byl pod kontrolou vlády prezidenta Laurenta Gbagbo, který byl v úřadu od roku 2000.

Podle mírové dohody měly v roce 2007 proběhnout prezidentské volby, jejichž uspořádání bylo stávajícím režimem oddalováno. Volby nakonec proběhly v listopadu 2010 a skončily porážkou úřadujícího prezidenta Laurenta Gbagbo.¹⁹⁶ Vítězem se podle výsledků vyhlášených volební komisí 2. prosince 2010 stal jeho protikandidát Alassane

¹⁹³ Lindström a Zetterlund. „Setting the Stage for the Military Intervention in Libya“, 22.

¹⁹⁴ Davidson, „France, Britain and the intervention in Libya“, 320.

¹⁹⁵ „Côte d'Ivoire“, World Factbook, CIA, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iv.html> (staženo 26. 4. 2016).

¹⁹⁶ Bellamy a Williams, „The new politics of protection? Côte d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect“, 829.

Ouattara, který získal 54% hlasů.¹⁹⁷ Den nato vyhlásila Ústavní rada vítězem voleb Laurenta Gbagbo. OSN toto vyhlášení zpochybnila a postavila se na stranu Ouattary, kterého za vítěze voleb považovaly také regionální organizace Africká unie a ECOWAS i Evropská unie.

ECOWAS na Gbagboův režim uvalil ekonomické sankce a pozastavil jeho členství v organizaci. Gbagbo přesto odmítl vítězství svého protivníka uznat a dostal se tak do konfliktu jak s mezinárodním společenstvím, tak s rebely, kteří se rozhodli prezidenta svrhnout silou. Ouattara našel v situaci, kdy násilí eskalovalo, útočiště v hotelu v Abidjanu. Ochranu mu zde poskytovali vojáci z mise UNOCI. Od počátku roku 2011 bylo mezinárodní společenství konfrontováno s komplexní situací na Pobřeží slonoviny. Civilnímu obyvatelstvu hrozilo bezprostřední nebezpečí v situaci, kdy byly v zemi přítomny jednotky OSN i francouzští vojáci, kteří měli mandát „chránit civilní obyvatelstvo“.¹⁹⁸

Gbagbo měl stále na své straně armádu čítající 60 000 mužů.¹⁹⁹ Ouattara v březnu vytvořil novou armádu nazvanou Republikánské síly Pobřeží slonoviny (*Les Forces républicaines de Côte d'Ivoire*, FRCI), ve které pod velením premiéra Guillaumea Soro shromáždil vojáky, kteří mu zůstali věrni.²⁰⁰ Vytvoření FRCI oznámil Ouattara v projevu 8. března 2011. 17. března v útoku na část Abidjanu ovládanou příznivci Ouattary zahynulo nejméně 100 lidí.²⁰¹ Ouattarovi se podařilo získat několik měst na západu země a 28. března zahájily síly FRCI ofenzívu, během které docházelo k masakru civilistů, například ve městě Duékoué.²⁰² O dva dny později vstoupili Ouattarovi příznivci do hlavního města Yamoussoukro.

Reakce mezinárodního společenství a role Francie

O diplomatické vyřešení konfliktu se nejprve snažily regionální organizace. ECOWAS na Gbagboův režim uvalil ekonomické sankce, pozastavil jeho členství

¹⁹⁷ Doyle, Mark. „The politics of human rights in Ivory Coast“, *BBC*, 25. května 2011, <http://www.bbc.com/news/world-africa-13528781> (staženo 26. 4. 2016).

¹⁹⁸ Podle rezoluce Rady bezpečnosti 1528 z roku 2004.

¹⁹⁹ Watt, Fergus. „Ivory Coast: lessons for responsibility to protect“, May 2011, <https://www.worldfederalistscanada.org/mondial0511/p11%20R2P%20Ivory%20Coast.pdf> (staženo 23. 4. 2016).

²⁰⁰ *Ibidem*.

²⁰¹ Bellamy a Williams, „The new politics of protection? Côte d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect“, 834.

²⁰² *Ibidem*, 824.

v organizaci a vyzval Gbagba k odstoupení. Zástupci členských zemí ECOWAS rovněž podnikli vyjednávací cestu s cílem přimět Gbagba k odstoupení. Tyto snahy však neměly na situaci významný účinek a iniciativu převzala OSN. V zemi působila od roku 2004 mise OSN na udržení míru UNOCI (*United Nations Operation in Côte d'Ivoire*) pověřená dohlížením nad dodržováním mírové dohody a nad přechodem země k demokratickému civilnímu režimu.²⁰³ Kromě toho byli v zemi od roku 2002 přítomni také francouzští vojáci v rámci jednotky *Licorne* skrze bilaterální dohodu mezi Francií a Pobřežím slonoviny.²⁰⁴

Francie spolu s Nigérií, která v té době předsedala společenství ECOWAS, předložily návrh rezoluce na řešení situace na Pobřeží slonoviny. Ta byla Radou bezpečnosti jednomyslně přijata 30. března 2011 jako rezoluce 1975.²⁰⁵ V úvodní preambuli rezoluce potvrdila primární odpovědnost každého státu chránit civilisty. A vzala v potaz na útoky proti civilnímu obyvatelstvu, které by mohly dosáhnout intenzity zločinů proti lidskosti. Klíčový je článek 6 této rezoluce, ve kterém Rada bezpečnosti povoluje misi UNOCI použití všech nezbytných prostředků k ochraně civilistů, kteří se nachází v bezprostředním ohrožení fyzickým násilím. Rezoluce dávala mandát k zabránění použití těžkých zbraní proti civilistům. Generální tajemník OSN Pan Ki-mun požádal v dopise z 3. dubna francouzského prezidenta, aby jednotky *Licorne*, které již měly mandát Rady bezpečnosti, podpořily misi UNOCI ve výkonu činností, který jí stanovila rezoluce 1975.²⁰⁶ Tato žádost byla postavena na ustanovení rezoluce 1528 Rady bezpečnosti OSN z roku 2004, která povolovala francouzským vojákům v zemi použít „všechna nezbytná opatření“ na ochranu civilistů a zasáhnout na žádost UNOCI.²⁰⁷ Paříž výzvu přijala a ve dnech 4. až 10. dubna se francouzští vojáci po boku OSN účastnili leteckých útoků za účelem zničení skladů s těžkými zbraněmi Gbagbovy armády.²⁰⁸ Cílem útoků bylo předejít použití zbraní k útokům na civilní obyvatelstvo.

²⁰³ Oficiální webové stránky OSN, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unoci/elections.shtml> (staženo 25. 3. 2016).

²⁰⁴ „Les forces françaises en Côte d'Ivoire“, Ministerstvo obrany Francouzské republiky, <http://www.defense.gouv.fr/operations/autres-operations/operations-achevees/operation-licorne-2002-2015/dossier-de-presentation-de-l-operation-licorne/les-forces-francaises-en-cote-d-ivoire> (staženo 27. 4. 2016).

²⁰⁵ UN Doc. S/RES/1975 (2011).

²⁰⁶ Intervention d'Alain Juppé au Sénat, 7. dubna 2011, <http://www.rpfFrance-otan.org/Intervention-d-Alain-Juppe-au> (staženo 1. 3. 2016).

²⁰⁷ UN Doc. S/RES/1528 (2004).

²⁰⁸ „Les forces françaises en Côte d'Ivoire“, Ministerstvo obrany Francouzské republiky, <http://www.defense.gouv.fr/operations/autres-operations/operations-achevees/operation-licorne-2002-2015/dossier-de-presentation-de-l-operation-licorne/les-forces-francaises-en-cote-d-ivoire> (staženo 15. 4. 2016).

Tyto útoky Gbagba výrazně oslabily a 11. dubna byl zadržen jednotkami FRCI s podporou UNOCI a francouzských vojáků. V květnu proběhla inaugurace prezidenta Ouattary za přítomnosti světových státníků. Mezinárodní trestní soud spustil vyšetřování zločinů spojených s příznivci Laurenta Gbagbo. Z páchání zločinů podle mezinárodního práva byly ale podezřelé obě strany, tedy i stoupenci prezidenta Ouattary.

Oficiální diskurz a motivy Francie

Pobřeží slonoviny je bývalou francouzskou kolonií, po získání nezávislosti v roce 1960 podepsala země spolu s Francií smlouvu o obraně. Nicolas Sarkozy v lednu 2011 prohlásil, že jakákoli intervence na Pobřeží slonoviny ze strany Francie je vyloučena.²⁰⁹ V projevu před francouzským vojenským sborem na vojenské základně v Saint-Dizier řekl, že posláním Francie není vměšovat se do vnitřních záležitostí země. Za primární úkol vojenské mise *Licorne* označil ochranu francouzských občanů v zemi.

Tento postoj se o tři měsíce později změnil a Francie se rozhodla vojensky podpořit ONUCI. Tématem, které se v oficiálních projevech týkajících se této intervence objevovalo nejčastěji, byla skutečnost, že hlavní slovo při vedení operace měla OSN. Paříž usilovala o to, aby se vyhnula vnímání bývalé koloniální mocnosti, která v zemi zasahuje unilaterálně, aby odstranila nepřátelský režim.²¹⁰ Francie si dala záležet na tom, aby při každé příležitosti pečlivě zdůraznila, že v zemi zasahovala na požádání OSN. Ministr zahraničních věcí Alain Juppé hovořil 5. dubna 2011 před Národním shromážděním, kde podotkl, že Francie se do konfliktu zapojila až poté, co generální tajemník OSN Francii požádal, aby vojenská sestava *Licorne* zasáhla na podporu mise ONUCI.²¹¹ Také Sarkozy prohlásil, že Francie jednala v úzké spolupráci s regionálními africkými organizacemi a přísně respektovala rezoluce OSN. Francie pomohla vyhnout se nejhoršímu. V zemi zasáhla „na obranu demokracie ale rovněž, tak jako v Libyi, na ochranu civilních obyvatel ve jménu dnes již mezinárodně uznaného

²⁰⁹ „Côte d'Ivoire : Sarkozy exclut une intervention militaire“, *Le Monde*, 4. ledna 2011, <http://www.lefigaro.fr/international/2011/01/04/01003-20110104ARTFIG00477-cote-d-ivoire-sarkozy-exclut-une-intervention-militaire.php> (staženo 23. 3. 2016).

²¹⁰ Melly, Paul. „Why France must tread carefully in Ivory Coast“, *BBC*, 12 April 2011, <http://www.bbc.com/news/world-africa-13047838> (staženo 26. 4. 2016).

²¹¹ Déclaration de M. Alain Juppé, ministre des affaires étrangères et européennes, en réponse à une question d'actualité à l'Assemblée nationale sur la Côte-d'Ivoire, Paris le 5 avril 2011, <http://discours.vie-publique.fr/notices/113000870.html> (staženo 23. 4. 2016).

principu Odpovědnost chránit“.²¹² Ministr zahraničí opakovaně kladl velký důraz na to, že Francie jednala na základě „rezoluce RB OSN přijaté jednomyslně“. Juppé rezolutně odmítl, že by se jednalo o „francouzskou vojenskou intervenci“. Zdůraznil, že *Licorne* do krizové situace nezasahovala, dokud ji k tomu nevyzvala OSN.²¹³ V rozhovoru pro RFI připomněl, že Francie se nerozhodla intervenovat znenadání. Od počátku jednaly vojenské síly *Licorne* s mandátem OSN na podporu mise ONUCI.²¹⁴ Do té doby byly v zemi rozmístěny na ochranu francouzských občanů žijících v zemi.

Francie nesporně měla v Pobřeží slonoviny jisté ekonomické zájmy. Země je silným ekonomickým hráčem regionu a druhou největší ekonomikou Hospodářského společenství západoafrických států ECOWAS. V zemi působí na sto francouzských firem, mezi nimi například stavební firma Bouygues, logistická firma Bolloré, hotelový řetězec Sofitel či Air France.²¹⁵ Kromě toho byly známy Sarkozyho blízké osobní vztahy s Alassanem Ouattarou. Ze způsobu, jakým Paříž neustále zdůrazňovala lze vyvozovat nechuť být zobrazována jako bývalá koloniální mocnost zasahující v někdejší kolonii.

4.2.3 Středoafriická republika 2013

Středoafriická republika (SAR) byla od získání nezávislosti na Francii v roce 1960 zemí politické nestability, opakujících se převratů, povstání a humanitárních krizí. Čtyři z pěti prezidentů v době od získání nezávislosti se k moci dostali na základě převratů a ne standardní demokratickou volební procedurou. Situace v zemi je navíc komplikována výskytem několika náboženských skupin v zemi. Nejpočetnější náboženskou skupinou ve Středoafriické republice jsou křesťané s podílem 50%.²¹⁶ Muslimové představují 15% obyvatelstva země, zbytek se hlásí k místním africkým

²¹² Déclaration de M. Nicolas Sarkozy, Président de la République, sur les relations entre la France et la Côte d'Ivoire, à Paris le 26 janvier 2012, <http://discours.vie-publique.fr/notices/127000238.html> (staženo 2. 4. 2016).

²¹³ Alain Juppé à RFI : la Côte d'Ivoire doit «repartir sur la voie du développement», *RFI*, 6. dubna 2011, <http://www.rfi.fr/afrique/20110406-alain-juppe-rfi-cote-ivoire-doit-repartir-voie-developpement> (staženo 1. 4. 2016).

²¹⁴ Entretien de M. Alain Juppé, ministre des affaires étrangères et européennes, avec "France 2" le 5 avril 2011, sur la place et l'engagement de la France sous mandat de l'ONU en Côte d'Ivoire et en Libye, <http://discours.vie-publique.fr/notices/113000871.html> (staženo 25. 4. 2016).

²¹⁵ Mitter, Siddharta. „The French are back in booming Côte d'Ivoire—but so is everyone else“, *Quartz*, 21 October 2015, <http://qz.com/529441/the-french-are-back-in-booming-cote-divoire-but-so-is-everyone-else/> (staženo 1. 5. 2016).

²¹⁶ „Central African Republic“, Central Intelligence Agency, The World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ct.html> (staženo 1. 5. 2016).

náboženstvím. Nestabilita země souvisí rovněž s nestabilitou celého regionu, který se opakovaně stal místem vnitrostátních i mezistátních konfliktů. Ty zapříčinily výskyt velkého množství uprchlíků a nuceně vysídlených osob v regionu. Tato vnitrozemská země, jejíž obyvatelstvo čítá 4,6 milionu lidí, patří mezi nejchudší země světa.²¹⁷

V prosinci 2012 se země opět ponořila do hluboké politické, bezpečnostní a humanitární krize. Na severu země se začala formovat muslimská povstalecká skupina Séléka, která se postavila proti prezidentu François Bozizému, který se dostal k moci roku 2003 cestou vojenského převratu. Během vzpoury docházelo v zemi k závažným porušováním lidských práv, jejichž terčem se stalo většinové křesťanské obyvatelstvo. Hnutí Séléka přitom nemělo úplnou kontrolu nad všemi svými složkami, které páchaly zločiny na civilním obyvatelstvu.²¹⁸ Povstání hnutí Séléka vyvrcholilo v březnu 2013, kdy byl prezident Bozizé svržen. Novým prezidentem se prohlásil vůdce hnutí Séléka, Michael Djotodia. Od převzetí moci hnutím Séléka v zemi zavládl chaos a pokračovaly útoky na civilní obyvatelstvo. Jako protiváha Séléka vznikly milice Anti-Balaka složené převážně obyvatel hlásících se ke křesťanství či jiným náboženstvím, kteří žijí na severu a západě země.²¹⁹ Tyto skupiny podnikaly odvetné útoky za předchozí represálie a útočily na muslimské komunity. Objevovaly se obavy z toho, že násilí páchané v bojích mezi oběma náboženskými skupinami, přeroste v genocidu.²²⁰ Ofenziva proti Séléka vyvrcholila 5. a 6. prosince 2013 útokem milic Anti-Balaka na hlavní město Bangui a částečným dobytím města Bossangoa.²²¹

Krize měla za následek uprchlickou krizi. Počet vnitřně vysídlených osob dosáhl sedmi set deseti tisíc, což představuje šestinu veškerého obyvatelstva.²²² Množství lidí, kteří začali prchat na jih do sousední Demokratické republiky Kongo, se

²¹⁷ „République centrafricaine“, Ministerstvo zahraničních věcí a mezinárodního rozvoje, http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/republique_centrafricaine_cle039cd1.pdf (staženo 29. 4. 2016).

²¹⁸ Nossiter, Adam a Sengupta, Somini. „Clashes Erupt in Capital of Central African Republic“, *New York Times*, 5 December 2013, <http://www.nytimes.com/2013/12/06/world/africa/central-african-republic-fighting.html> (staženo 27. 4. 2016).

²¹⁹ „Crisis in the Central African Republic“, *International Coalition for the Responsibility to Protect*, <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-the-central-african-republic> (staženo 27. 4. 2016).

²²⁰ Bolopion, Philippe. „The Central African Republic facing its R2P moment of truth“, *Human Rights Watch*, 20. prosince 2013, <https://www.hrw.org/news/2013/12/20/central-african-republic-facing-its-r2p-moment-truth> (staženo 27. 4. 2016).

²²¹ Upholding the Responsibility to Protect in the Central African Republic“, *Global Centre for the Responsibility to Protect*, Policy Brief, 12 May 2014, <http://www.globalr2p.org/media/files/car-may-2014-brief.pdf> (staženo 20. 4. 2016).

²²² „Carte : pourquoi la France intervient en Centrafrique“, *Le Monde*, 20. prosince 2013, http://www.lemonde.fr/international/visuel_interactif/2013/12/20/carte-pourquoi-la-france-intervient-en-centrafrique_4338182_3210.html (staženo 23. 3. 2016).

přiblížil sedmdesáti pěti tisícům.²²³ Více než milion obyvatel SAR se v důsledku sílícího násilí dostala do situace vyžadující okamžitou humanitární pomoc.²²⁴ K humanitární krizi se navíc připojila obava z etnicky a nábožensky motivovaného násilí, které začínalo mít znaky genocidy. Přestože náboženství a etnická příslušnost se staly základními kategoriemi, skrze něž bylo na krizi nahlíženo, konflikt ve Středoafrické republice byl také politickou krizí, při níž byly náboženství a etnická identity byly zneužívány a manipulovány soupeřícími politickými elitami k prosazování politických cílů.

Reakce mezinárodního společenství a role Francie

Pozornost mezinárodního společenství k situaci v SAR přenesla Francie již v září 2013. V projevu před Valným shromážděním OSN tehdy François Hollande upozorňoval na chaos, který se usadil ve Středoafrické republice a jehož oběťmi se stali civilisté. Hollande v projevu dále vyjádřil přání, „aby Rada bezpečnosti svěřila mandát a přidělila logistické a finanční prostředky africké misi, jejímž primárním posláním by bylo obnovit stabilitu ve Středoafrické republice“.²²⁵ Na situaci se od počátku snažila reagovat Africká unie.²²⁶ Od roku 2008 v zemi působila regionální mise na udržení míru MICOPAX (*Mission for the Consolidation of Peace in Central African Republic*), která byla v gesci sousedních států zasahujících v zemi pod hlavičkou Hospodářského společenství středoafričských států (*Economic Community of Central African States, ECCAS*).²²⁷

V zemi bylo též od roku 2002 rozmístěno 450 francouzských vojáků v rámci operace *Boali*, kteří měli zajišťovat ochranu francouzských občanů v zemi.

V říjnu 2013 byla přijata rezoluce RB OSN č. 2121, která připomenula „primární odpovědnost Středoafrické republiky chránit své obyvatelstvo“. Zvláštní poradce OSN

²²³ Eichler, Jan. „Operace Sangaris 2013: Francouzská intervence ve střední Africe“, *Vojenské rozhledy* 23 (55), č. 2 (2014): 43, <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/operace-sangaris-2013-francouzska-intervence-ve-stredni-africe> (staženo 1. 5. 2016).

²²⁴ Ibidem.

²²⁵ Intervention du président de la République à l'Assemblée Générale des Nations Unies, 24 septembre 2013, <http://www.elysee.fr/declarations/article/intervention-du-president-de-la-republique-a-l-assemblee-generale-des-nations-unies/> (staženo 26. 4. 2016).

²²⁶ „Crisis in the Central African Republic“, <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-the-central-african-republic> (staženo 26. 4. 2016).

²²⁷ „Upholding the Responsibility to Protect in the Central African Republic“, *Global Centre for the Responsibility to Protect*, Policy Brief, 12 May 2014, <http://www.global2p.org/media/files/car-may-2014-brief.pdf> (staženo 20. 4. 2016).

pro prevenci genocidy Adama Dieng potvrdil na počátku listopadu, že rozsah porušení lidských práv v SAR by mohl představovat válečné zločiny a zločiny proti lidskosti.²²⁸

Francouzští politici a diplomaté sehráli zásadní roli při tvorbě rezoluce Rady bezpečnosti 2127 z 5. prosince 2013.²²⁹ Rezoluce 2127, která byla přijata jednomyslně, je neobvykle rozsáhlá a obsahuje celkem 62 článků. V úvodní preambuli Rada bezpečnosti vyjadřuje znepokojení nad rostoucím porušováním mezinárodního humanitárního práva a rozšířeného porušování lidských práv ze strany Séléka i Anti-Balaka. Dále je zde zdůrazněna obava z dynamiky násilí a potenciálu krize přerůst v nekontrolovatelnou situaci, v rámci níž by hrozilo páchání zločinů podle mezinárodního práva, zejména válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Ve druhé části rezoluce jsou vymezena konkrétních opatření. Článek 28 povoluje nasazení mise MISCA (*Mission internationale de soutien à la Centrafrique sous conduite africaine*) pod vedením Africké unie s mandátem použít všechna nezbytná opatření, aby přispěla k ochraně civilistů, obnovení bezpečnosti a veřejného pořádku v zemi a obnovení autority státu na celém území SAR. Další činností, již byla MISCA pověřena, byla rozhodná podpora procesu odzbrojování, demobilizace, repatriace, reintegrace a znovu obydlování občanskou válkou postižené země. Článek 50 poté povoluje francouzským vojákům přítomným v zemi použít všechny nezbytné prostředky na podporu MISCA při výkonu tohoto mandátu.²³⁰

V souladu s rezolucí 2127 Francie rozhodla o vyslání 1600 vojáků, respektive navýšení počtu již přítomných čtyř set vojáků na 1600. Operace nazvané *Sangaris*, jejímž úkolem bylo podporovat misi Africké unie MISCA s povolením použít všech nezbytných prostředků, byla spuštěna 5. prosince 2013. Operace *Sangaris* měla trvat šest měsíců a vykonávat svěřené úkoly dokud nebude MISCA schopna situaci plně převzít do svých rukou.

²²⁸ Statement of Under Secretary-General/Special Adviser on the Prevention of Genocide, Mr. Adama Dieng, on the Human Rights and Humanitarian situation in the Central African Republic, United Nations, 1 November 2013, <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/178-other-rtop-concerns/5212-statement-to-the-security-council-by-un-special-adviser-on-the-prevention-of-genocide-on-the-situation-in-the-car> (staženo 26. 4. 2016).

²²⁹ Heisbourg, François. „Mobilisons l'Europe pour la République centrafricaine !“, *Le Monde*, 27. prosince 2013, http://www.lemonde.fr/idees/article/2013/12/27/mobilisons-l-europe-pour-la-rca_4340266_3232.html (staženo 1. 5. 2016).

²³⁰ UN Doc. S/RES/2127 (2013).

Oficiální diskurz a motivy Francie

Středoafriická republika je bývalou francouzskou kolonií a spolu s Čadem představuje dlouhodobě nejdůležitějšího spojence Francie v regionu. V šedesátých letech 20. století podepsaly obě země smlouvu o obraně, která je stále v platnosti. Francie v zemi již několikrát zasahovala a jak bylo zmíněno, od roku 2002 v zemi působili francouzští vojáci v rámci operace *Boali*. Od svého nástupu k moci dal François Hollande najevo, že chce přehodnotit vztahy s Afrikou. V říjnu 2012 v Dakaru prohlásil, že doba *Françafrique* skončila a že vztahy mezi Francií a Afrikou budou nadále založeny na partnerství a nezávislosti každé strany.²³¹ V prosinci téhož roku Hollande důrazně odmítl, že by francouzští vojáci v zemi mohli zasáhnout na žádost prezidenta Bozizého. Ten vyslal směrem k Paříži žádost o podporu proti vzestupu hnutí Séléka. Francouzský prezident prohlásil, že úkolem francouzských vojáků v zemi není ochrana režimu, ale ochrana francouzských občanů a zájmů. Pokračoval slovy: „v žádném případě nebudeme zasahovat do vnitřních záležitostí země. Ty dny jsou u konce“.²³²

Francie se do krize ve Středoafriické republice vložila až v prosinci 2013, kdy se zhoršila humanitární situace v zemi a podle francouzského ministra zahraničí byla země „na pokraji genocidy“.²³³ V případě Středoafriické republiky v projevech francouzských činitelů jasně dominovaly humanitární důvody. Hollande v prohlášení, ve kterém oznamoval zahájení intervence, řekl že „Francie nemá jiný cíl než záchranu lidských životů.“²³⁴ Intervenci dále obhajoval „povinností asistence a solidarity Francie k malé přátelské zemi, jedné z nejchudších na světě, která k nám volá o pomoc“. Prezident podotkl, že od Francie se očekává, že sehraje roli v úsilí o zamezení humanitární katastrofy a že Francie tomuto očekávání dostojí.²³⁵

²³¹ „François Hollande à Dakar : Le temps de la Françafrique est révolu“, *Le Monde*, 12. října 2012, http://www.lemonde.fr/afrique/article/2012/10/12/hollande-exprime-sa-grande-confiance-dans-le-senegal-et-l-afrique_1774886_3212.html (staženo 3. 4. 2016).

²³² Hirsch, Afua, „Central African Republic rebels advance towards capital“, 27. prosince 2012, <http://www.theguardian.com/world/2012/dec/27/central-african-republic-rebels-capital> (staženo 1. 3. 2016).

²³³ „Laurent Fabius : la Centrafrique est "au bord du génocide", *France24*, 21. listopadu 2011, <http://www.france24.com/fr/20131121-laurent-fabius-centrafrique-genocide-seleka-bozize-onu> (staženo 2. 3. 2016).

²³⁴ „Centrafrique : Hollande annonce le début d'une intervention française“, *Le Monde*, 5. prosince 2013, http://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/12/05/centrafrique-hollande-annonce-une-intervention-francaise-des-ce-soir_3526488_3212.html (staženo 1. 5. 2016).

²³⁵ *Ibidem*.

Francouzská intervence byla od počátku zamýšlena jako krátkodobá a rychlá akce. To se odrazilo i při výběru názvu této vojenské mise. Operace byla nazvána *Sangaris*, podle exotického motýla, který žije velmi krátkou dobu. Deklarovaným cílem bylo zajistit alespoň minimální bezpečnost, aby mohly do země vstoupit humanitární organizace.²³⁶ Úkolem francouzské armády bylo podle slov ministra obrany Jean-Yves Le Driana také zajistit bezpečnost přístupových cest k nemocnicím v Bangui.²³⁷ Francouzi počítali se setrváním v zemi maximálně šest měsíců.

Hollande svolal do Paříže na 6. a 7. prosince 2013 summit o míru a bezpečnosti v Africe. V projevu, který při této příležitosti přednesl, opět zdůraznil především humanitární důvody a podotkl, že zásah byl „naší povinností“. Dal si záležet, aby zdůraznil, že se nejednalo o unilaterální francouzskou intervenci, ale že Francie zasahovala „po boku Afričanů, s podporou Evropanů a na základě mandátu Rady bezpečnosti.“²³⁸

Pět dní po zahájení intervence navštívil Hollande hlavní město Středoafričké republiky Bangui. I zde zopakoval, že vojenská intervence v zemi byla „povinností Francie“. Zdůraznil fakt, že Francie měla k jejímu provedení právo, protože jednala s podporou mezinárodního společenství vyjádřenou v rezoluci Rady bezpečnosti OSN a také s podporou všech afrických zemí. Dále řekl, že Francie operací sledovala jediný cíl, kterým byla „obrana důstojnosti lidského života“. Prezident se dotkl otázky, proč se právě Francie rozhodla podpořit zemi v nouzi. Angažmá Francie zdůvodnil následujícím způsobem: „ (...) my jsme jednali jako první protože jsme Francie. Ano, Francie se svou historií, hodnotami, principy (...)“.²³⁹

V tomto tvrzení lze vidět úsilí připomenout, že Francie jednala v souladu s mezinárodním právem, když k zásahu v SAR získala mandát Rady bezpečnosti OSN. Tento mandát měl o to větší legitimitu, neboť byl Radou bezpečnosti přijat jednomyslně. Francouzskou intervenci neznemožnily ani Rusko a Čína, které jsou velmi opatrné vůči jakémukoli zpochybnění suverenity a nevzdávají se v této oblasti možnosti

²³⁶ „République centrafricaine : début de l'intervention française“, *Le Monde*, 6. prosince 2013, http://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/12/06/centrafrique-debut-de-l-intervention-francaise_3526584_3212.html (staženo 1. 4. 2016).

²³⁷ *Ibidem*.

²³⁸ Allocution du Président de la République pour l'ouverture du Sommet de l'Élysée pour la Paix et la Sécurité en Afrique, 6. prosince 2013, <http://www.elysee.fr/declarations/article/allocution-du-president-de-la-republique-pour-l-ouverture-du-sommet-de-l-elysee-pour-la-paix-et-la-securite-en-afrique/> (staženo 1. 4. 2016)

²³⁹ Déclaration de M. François Hollande, Président de la République, sur l'intervention militaire française en Centrafrique, Bangui, le 10 décembre 2013, <http://discours.vie-publique.fr/notices/137002908.html> (staženo 5. 5. 2016).

použití práva veta. Mandát Francie nadto neoslabil ani tím, že by se některá z obou zemí zdržela hlasování tak jako v případě Libye. Francie navíc i v tomto případě získala diplomatický souhlas ze strany zemí regionu i regionálních organizací.²⁴⁰ To zvýšilo politickou legitimitu francouzské vojenské intervence, která byla s ohledem na výše zmíněné okolnosti legální podle mezinárodního práva. V tomto ohledu lze sledovat snahu Francie být prezentována jako stát, který nepodniká unilaterální vojenské operace bez mandátu oprávněné autority, kterou je Rada bezpečnosti OSN a který je dále zesílen souhlasem regionálních aktérů.

Francie, které hrála klíčovou roli při vytváření rezoluce 2127, se zasloužila o to, že mandát byl svěřen pouze Francii, nikoli Evropské unii, jak tomu bylo například v roce 2003 při operaci Artemis, kdy se Paříži podařilo prosadit mandát pro EU. Evropská unie nakonec v případě Středoafričké republiky ustavila společnou misi EUFOR RCA, došlo k tomu ovšem až v únoru 2014.

Premiér Jean-Marc Ayrault, jehož povinností bylo informovat o intervenci francouzské Národní shromáždění, zopakoval přesně vymezený a ohraničený dvojí cíl operace *Sangaris*. Zaprvé úsilí o obnovení bezpečnosti ve Středoafričské republice a s tím spojené ukončení cyklu násilí, umožnění návratu humanitárních organizací do země a obnovu státních struktur. Zadruhé posílení mise MISCA tak, aby mohla být nasazena a plně funkční a mohla převzít kontrolu nad bezpečnostní situací, odzbrojit milice a umožnit politický přechod. Zopakoval, že intervence je koncipována jako krátkodobá, protože africká bezpečnost je odpovědností Afričanů. Premiér dále zdůraznil, že Francie jednala na bázi mandátu OSN a v odpověď na výzvu Africké unie z 13. listopadu 2013 a na žádost o asistenci ze strany přechodné středoafričské vlády.²⁴¹

Při návštěvě ve Francouzské Guyaně prezident prohlásil, že intervence ve Středoafričské republice byla „ctí Francie“ a také její „odpovědností“. Prezident se tázal na to, kdo jiný by v případě nečinnosti Francie pomohl ohroženým obyvatelům a provedl základní úkol, kterým je odzbrojení válčících stran. Dotkl se také citlivé otázky francouzských intervencí v zemi. Připustil, že po třicet let Francie v zemi zasahovala na podporu diktátorů či na jejich svržení, tentokrát byla francouzská intervence zcela jiná,

²⁴⁰ Webster, Jackson. „Following France: a new formula for military intervention“, 23 January 2015, <https://strifeblog.org/2015/01/23/following-france-a-new-formula-for-military-intervention/> (staženo 30. 4. 2016).

²⁴¹ Déclaration du Gouvernement sur l'engagement des forces armées en République centrafricaine et débat sur cette déclaration, Assemblée nationale XIVe législature Session ordinaire de 2013-2014, Compte rendu intégral, Première séance du mardi 10 décembre 2013, <http://www.assemblee-nationale.fr/14/cri/2013-2014/20140103.asp> (staženo 19. 4. 2016).

neboť měla za cíl „zachránit životy“.²⁴² Tento nový způsob vojenského angažmá odlišný od vměšování Francie v bezprostředním období po ukončení koloniální vlády kdy Francie vojáky nasazuje jako doplněk mezinárodní a africké mise, je některými autory označován jako „humanitárně-bezpečnostní intervence“.²⁴³

Cílem realpolitiky je ochrana vlastních zájmů a posilování vlastní moci. V tomto ohledu lze prakticky vyloučit, že by jednání Francie bylo motivováno vidinou ekonomického zisku. Francouzská republika nemá v zemi klíčové ekonomické zájmy a vzájemná obchodní výměna mezi oběma zeměmi není příliš významná.²⁴⁴ Jak již bylo řečeno, SAR patří mezi nejchudší země na světě. I když se na území země vyskytují ložiska nerostných surovin, zejména diamantů, mědi, zlata, kvůli nedostatku infrastruktury země nedokáže z tohoto nerostného bohatství těžit.

Ze strategického mohla určitou motivaci představovat snaha zvýšit vliv v regionu, o který se začínají stále více zajímat konkurenti jako USA, Čína, Indie a Brazílie.²⁴⁵ Intervence tak poskytovala prostředek, skrze nějž se Francie mohla dostat zpět na kontinent, kam se po desetiletí vměšovala, což následně vystřídal období relativního nezájmu.²⁴⁶

Odhlédneme-li od ekonomických a strategických úvah, nabízí se jako motivace bezpečnostní zájmy. Ty vyplývají z geografické polohy SAR, která je obklopena nestabilními zeměmi a konfliktními zónami. Jedná se o Súdán a Somálsko na východě, oblast Sahelu a Nigérie na západě.²⁴⁷ Tyto úvahy se v oficiálním diskurzu objevovaly okrajově. Například v projevu ministra zahraničí, který k bezpečnostnímu aspektu krize uvedl, že „anarchie ve Středoafrické republice je hrozbou pro již tak nestabilní region oblasti Velkých jezer, obou Súdánů a Čadu. Varoval před hrozbou, že by se

²⁴² „Centrafrique: pour Hollande, «c'est l'honneur de la France» d'être intervenu“, *Libération*, 14. prosince 2013, http://www.liberation.fr/planete/2013/12/14/centrafrique-pour-hollande-c-est-l-honneur-de-la-france-d-etre-intervenu_966600 (staženo 1. 4. 2016).

²⁴³ Melly, Paul. „Central African Republic crisis: Another French intervention?“, *BBC*, 2. prosince 2013, <http://www.bbc.com/news/world-africa-25183377> (staženo 6. 4. 2016).

²⁴⁴ Darracq, Vincent. „France in Central Africa: The reluctant interventionist“, *Al Jazeera*, 11. února, 2014, <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/02/france-central-africa-reluctant--20142975859862140.html> (staženo 26. 4. 2016).

²⁴⁵ Melly, Paul a Darracq, Vincent. „A New Way to Engage? French Policy in Africa from Sarkozy to Hollande“, *Africa* 1 (2013): 22, https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/Africa/0513pp_franceafrica.pdf (staženo 12. 3. 2016).

²⁴⁶ Haski, Pierre. „Pourquoi François Hollande envoie des troupes en Centrafrique“, 26. listopadu 2013, *Rue89*, <http://rue89.nouvelobs.com/2013/11/26/pourquoi-francois-hollande-envoie-troupes-centrafrique-247881> (staženo 3. 4. 2016).

²⁴⁷ Carnegie, Hugh a Blas, Javier. „Clashes in Central African Republic highlight risk to France“, *Financial Times*, 5. prosince 2013, <https://next.ft.com/content/d62081ac-5dac-11e3-b3e8-00144feabdc0> (staženo 28. 4. 2016).

země mohla stát útočištěm teroristů. Řekl, že v sázce je i „naše bezpečnost a bezpečnost Evropy.“²⁴⁸

Ve prospěch etické politiky svědčí ochota Francie nést materiální náklady vyplývající z dodržování morálních zásad. Nasazení vojenské síly v počtu 1600 vojáků představovalo pro zemi jistou finanční zátěž. Ministr obrany oznámil, že náklady na operaci *Sangaris* v únoru 2014 činily 100 milionů euro.²⁴⁹

²⁴⁸ Ibidem.

²⁴⁹ „100 millions d'euros : le coût de l'intervention française en Centrafrique“, 26. února 2014, <http://www.latribune.fr/actualites/economie/france/20140226trib000817243/100-millions-d-euros-le-cout-de-l-intervention-francaise-en-centrafrique.html> (staženo 7. 4. 2016).

Závěr

Předkládaná práce si vytyčila za cíl analyzovat zahraniční politiku Francie v období 2008 až 2013 prostřednictvím principu Odpovědnost chránit. Dosavadní výzkum staví princip R2P do středu bádání a zkoumá jej zejména z právního hlediska coby koncept rozšiřující škálu nástrojů v oblasti ochrany jedinců. Nebo zkoumá, zda kontroverzní aplikace použití síly, které R2P předvídá, povede k minimalizaci možnosti použití tohoto principu v budoucnosti. Tato práce jej použila jako prostředek k analýze povahy zahraniční politiky Francie. Pokoušela se zjistit, zda ji lze lépe popsat jako etickou zahraniční politiku založenou na morálních principech a vycházející z alternativního národního zájmu, nebo jako realpolitiku založenou na sledování úzce vymezeného národního zájmu, posílení bezpečnosti a moci. Práce tedy sledovala, do jaké míry se Francie drží etických principů, které si vymezila. Z výzkumu vyplývá, že přinejmenším v rovině lidskoprávních norem má francouzská zahraniční politika etický základ a tato tradice započala již na přelomu 80. a 90. let 20. století. Francie tehdy iniciovala inovativní morální princip, kterým bylo právo na humanitární asistenci, jež představuje modifikovanou verzi konceptu *droit d'ingérence*. Nejenže Francie tento princip stavící do centra pozornosti všeobecná lidská práva úspěšně prosadila v mezinárodním prostředí, ale rovněž její praktická činnost byla v souladu s tímto normativním rámcem. Francie tak byla ochotna nést materiální náklady vyplývající z naplňování tohoto morálního principu, při zásahu v Iráku v roce 1991. Určitým omezením zde bylo nedodržení univerzální aplikace tohoto práva, kdy byl aplikován pouze vzhledem k jedné ze dvou skupin ohroženého obyvatelstva. Na základě projevů francouzského prezidenta můžeme říci, že Francie tento princip dodržovala, protože se domnívala, že je správný, nikoli proto, že by k tomu byla donucena. Celkově lze tedy říci, že etická zahraniční politika převažovala nad realpolitikou.

Tato tradice etické zahraniční politiky se projevila i s ohledem na princip R2P přijatý v roce 2005 na půdě OSN. V tomto směru můžeme říci, že Francie jednala nadstandardně. V okamžiku, kdy se objevil nový morální princip, jehož nebyla Francie iniciátorem, zanesla jej do svých strategických koncepčních materiálů v oblasti zahraniční politiky, což Závěrečná zpráva Světového summitu OSN z roku 2005 nepředpokládala a po státech nevyžadovala. Vzhledem k charakteru této rodící se normy nemohlo dojít k podpisu či ratifikaci, která by se projevila v začlenění normy do právního rámce státu či do strategických dokumentů. Francie tak učinila dobrovolně

a z vlastní iniciativy. V tomto trendu pokračovala a do roku 2013 obsáhla princip R2P ve všech strategických dokumentech vydaných v oblasti obrany či humanitární činnosti. O vstřícném postoji vzhledem k R2P svědčí fakt že, Francie tento princip nejen vzala na vědomí jako jiné státy, ale zařadila jeho aplikaci mezi své priority. Jedním z principů doktríny lidských práv, kterou Francouzská republika v roce 2008 ohlásila, tak bylo předcházení masivním porušováním lidských práv a jejich potlačování, zejména v rámci Odpovědnosti chránit. Bílá kniha o obraně a národní bezpečnosti z roku 2013 pak učinila z konsolidace R2P přímo prioritu francouzské zahraniční politiky. Francie Odpovědnost chránit ve zkoumaném období podporovala v rétorické rovině. V projevech ji vyzdvihovali a veřejně se k ní ve sledovaném období hlásili oba francouzští prezidenti, ale rovněž ministři zahraničí a premiéři. Můžeme tedy říci, že Francie princip Odpovědnost chránit plně akceptovala a tímto postojem se zavázala k určitému typu chování, které od ní bude očekáváno.

Druhou mincí zahraniční politiky je praktická činnost, tedy implementace definovaných zásad. Etická zahraniční politika předpokládá, že příslušnost k normativnímu rámci bude v souladu s praktickou činností. Jedním z prostředků, které předvídá R2P je použití síly na základě povolení Rady bezpečnosti OSN, za účelem ochrany lidských práv a zajištění bezpečnosti jedinců pokud odpovědný stát selže. Státy se tak zavazují nést materiální a finanční náklady vyplývající z členství v normě. V případě zkoumaných vojenských intervencí je bilance následující.

V případě Libye vše nasvědčuje tomu, že humanitární motivy dominovaly při rozhodnutí použít sílu proti libyjskému režimu masakrujícímu civilisty. Libye nespadá do tradiční sféry vlivy Francie v Africe a Paříž v zemi neměla významné ekonomické zájmy. Bezpečnost byla lépe zajištěna pevnou rukou Kaddáfího, jehož svržení mohlo naopak bezpečnostní situaci zhoršit a vyvolat uprchlickou vlnu. Francie si před zahájením vojenské intervence pojistila souhlas regionálních aktérů, mandát Rady bezpečnosti OSN a partnery, se kterými operaci provedla v koalici.

Co se týče Pobřeží slonoviny, Francie se do poslední chvíle zdráhala v zemi vojensky angažovat a učinila tak až na vyzvání generálního tajemníka OSN. Koloniální historie a úzké osobní vazby Sarkozyho s Ouattarou vedly k tomu, že při této intervenci Francie velmi zdůrazňovala mandát OSN, což se odrazilo i v oficiálním diskurzu. Dojem zde do určité míry zkalil fakt, že Francie nevyžadovala vyšetření podezření ze spáchání zločinů podle mezinárodního práva, jichž se měli dopustit také Ouattarovi příznivci. Mezinárodnímu trestnímu soudu byl vydán pouze Gbagbo.

V posledním zkoumaném případě, Středoafričké republiky, v oficiálním diskurzu jasně převažovaly humanitární důvody stejně jako v případě Libye. Francie odmítla zasáhnout na podporu středoafričského prezidenta Bozizého a do situace se vložila až v momentě, kdy eskalovalo násilí mezi hnutím Séléka a milicemi Anti-Balaka a existovaly obavy, že toto násilí přeroste v genocidu. Ekonomické zájmy Francie v zemi byly zanedbatelné. V oficiálním diskurzu se do jisté míry objevovaly bezpečnostní úvahy, ale dominovalo znepokojení nad žalostnou humanitární situací v zemi.

Humanitární důvody naznačuje ochota Francie vojenskou operaci prodloužit, nedošlo-li ke splnění bezpečnostní situace v cílové zemi ve stanoveném termínu. Francie své vojáky z cílové země nestáhla v plánovaném termínu, aniž by se zajímala o budoucí vývoj v zemi. Operace v Libyi byla jednorázovou. Na Pobřeží slonoviny se angažovala až do roku 2015, operace ve Středoafričké republice oproti plánovaným šesti měsícům v roce 2016 stále nebyla ukončena.

Motivace použít sílu na bázi R2P nelze s určitostí stanovit, protože zde budou vždy roli hrát i strategické úvahy. To však etická zahraniční politika nevyklučuje, protože jak bylo uvedeno v teoretické části, při zohledňování zájmů druhých neztrácí ze zřetele své vlastní zájmy. O tom, že lze francouzskou zahraniční politiku ve sledovaných případech označit za etickou, ale vypovídá způsob, jímž byly intervence provedeny. Etická zahraniční politika klade důraz na mezinárodní právo, mezinárodní spolupráci a multilateralismus. V tomto směru vykazovaly všechny tři intervence shodný postup. Francie dbala na to, aby intervencím, jichž se účastnila po boku jiných států anebo sama zajistila legalitu a legitimitu. Legalita byla zajištěna získáním mandátu Rady bezpečnosti OSN. V případě intervencí na Pobřeží slonoviny a ve Středoafričké republice se Francii podařilo získat mandát jednomyslný, v případě Libye většinový. Legitimita vycházela ze skutečnosti, že si Francie pojistila také souhlas regionálních aktérů a mezinárodního společenství. Souhlas regionálních aktérů vyhledávala o to důsledněji, protože všechny tři intervence byly provedeny na území Afriky, s níž Francie sdílí úzké historické a kulturní vazby, vztah je ovšem zatížen koloniálním dědictvím. Dvě ze tří intervencí byly provedeny v bývalých francouzských koloniích.

Práce dále usilovala o to zjistit, zda je možné najít kontinuitu mezi konceptem *droit d'ingérence* R2P ve způsobu, jakým ji Francie chápe a aplikuje ve své současné zahraniční politice. Jak bylo zmíněno, hlavní rozdíl mezi *droit d'ingérence* a principem Odpovědnost chránit je škála použitelných nástrojů. *Droit d'ingérence* se omezuje na

použití síly, Odpovědnost chránit klade důraz na prevenci a postkonfliktní rekonstrukci. V tomto směru práce ukázala, že Francie se u tří analyzovaných případů soustředila obzvláště na druhý pilíř R2P, tedy vojenskou intervenci, na úkor dvou zbývajících pilířů. Zejména oblast rekonstrukce byla zanedbána.

Summary

Foreign policy is no longer limited to ensuring national security and economic interests. Since the end of the Cold War, its missions have broadened to include the protection of other states' citizens and upholding moral principles. This trend has been reinforced by the emergence of new moral principles and norms in the field of International Humanitarian Law and International Human Rights Law. One such norm is the Responsibility to Protect (R2P) created in 2001 and adopted at the UN World Summit in 2005. It has been established as a way to overcome the limits of humanitarian intervention with regards to state sovereignty. In fact, R2P puts individuals to the center of attention and abandons the understanding of sovereignty as inviolable when crimes under international law are committed against individuals. It stresses the primary responsibility of each state to guarantee the protection of its population. The international community has the responsibility to assist each state in ensuring this responsibility. In case a state fails in this responsibility, the international community has the right to act on its behalf and it can as a last resort have recourse to the use of force in order to protect civilians from atrocities, especially crimes against humanity, genocide, ethnic cleansing and war crimes.

France has been particularly supportive of R2P between 2008 and 2013. Firstly, it included *Responsibility to Protect* in strategic documents in the field of foreign policy, security and humanitarian strategy and made the consolidation of the principle a priority of its external action. French political leaders have supported the emerging norm rhetorically on many occasions. Secondly, France has been the only country which participated in military interventions in crises where R2P has been evoked in the examined period. With regards to Libya and Central African Republic, the analysis has shown that ethical foreign policy as defined in this thesis has prevailed over *Realpolitik*. Humanitarian motives dominated economic and strategic ones. In Côte d'Ivoire, the situation has been more complicated by France's colonial history and special ties with the country. As to the link between *droit d'ingérence* and Responsibility to Protect, it has been observed that France has been particularly involved in the second pillar of R2P - military intervention - and neglected the reconstruction component of R2P.

Použitá literatura

Primární zdroje

„Informační materiál o pojmu a obsahu koncepce Odpovědnosti za ochranu“, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Praha, březen 2014, http://www.cervenkykriz.eu/cz/nsmph_r2p/R2P.pdf (staženo 4. 5. 2016).

Rapport d' information fait au nom de la commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées par le groupe de travail “Sahel,” n° 513 (2012-2013), Chevènement et al., Sénat, 16 avril 2013.

La France et l'Europe dans le monde. Livre blanc sur la politique étrangère et européenne de la France 2008-2020 (La Documentation française, 2008), <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/084000459.pdf> (staženo 1. 2. 2016).

Défense et la sécurité nationale. Le Livre blanc (Paris: Odile Jacob/La Documentation Française, 2008), <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/084000341.pdf> (staženo 12. 2. 2016).

Défense et la sécurité nationale. Le Livre blanc (Paris: Direction de l'information légale et administrative, 2013), <http://fr.calameo.com/read/000331627d6f04ea4fe0e> (staženo 3. 5. 2016).

Stratégie humanitaire de la République française (Paris, 2012), http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/Strategie_Humanitaire_2012_cle421273.pdf (staženo 12. 2. 2016).

Rapport „Analyses et propositions sur l'action humanitaire dans les situations de crise et post-crise“, présenté par Alain Boinet et Benoit Miribel, mars 2010, http://www.urd.org/IMG/pdf/Rapport_Analyses_et_propositions_mars_2010.pdf (staženo 18. 4. 2016).

UN Doc. A/47/277-S/24111, *An Agenda for Peace Preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping*, Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, 17 June 1992.

UN Doc. A/60/L.1, *2005 World Summit Outcome*, 20 September 2005.

UN Doc. A/45/587, *Report of the Secretary-General on the implementation of resolution 43/131*, 24 October 1990.

UN Doc. S/PV/2982.

Annan, K. A. *Reflections on Intervention*, The 35th annual Ditchley Foundation Lecture, 26 June 1998.

Annan, K. A. *Two Concepts of Sovereignty*, Address to the 54th session of the UN General Assembly, New York, 18 September 1999.

Annan, K. A. „Two Concepts of Sovereignty“, *The Economist*, 16 September 1999.

Annan, K. A. *We The Peoples: The Role of the United Nations in the 21st Century*, United Nations, New York, 2000.

The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, December 2001.

Nicaragua v. United States of America, Judgment of 27 June 1986, International Court of Justice, <http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6503.pdf> (staženo 7. 4. 2016).

„The Fundamental Principles of the Red Cross and Red Crescent“, https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0513.pdf (staženo 7. 4. 2016).

Charta Organizace spojených národů, <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf> (staženo 1. 2. 2016).

Le Code pénal, <http://codes.droit.org/cod/penal.pdf> (staženo 4. 4. 2016).

Rezoluce OSN

UN Doc. S/RES/688, (1991).

UN Doc. S/RES/1528 (2004).

UN Doc. S/RES/1970 (2011).

UN Doc. S/RES/1973 (2011).

UN Doc. S/RES/1975 (2011).

UN Doc. S/RES/2127 (2013).

UN Doc. A/RES/43/131, *Humanitarian assistance to victims of natural disasters and similar emergency situations*, 8 December 1988.

UN Doc. A/RES/45/100, *Humanitarian assistance to victims of natural disasters and similar emergency situations*, 14 December 1990.

Oficiální projevy

Allocution du Président de la République à l'occasion du colloque « Droit et morale humanitaire, Paris, 26 janvier 1987, <http://discours.vie-publique.fr/notices/877002300.html> (staženo 3. 4. 2016).

Mitterand, François. *Discours du Président de la République devant l'Assemblée générale des Nations Unies*, New York, 29 septembre 1988.

Discours du Président de la République à l'occasion de la XIXème Conférences des Ambassadeurs, 31. srpna 2011, <http://www.rpfrance-otan.org/Conference-des-Ambassadeurs> (staženo 8. 3. 2016).

Discours du Président de la République à l'occasion de la XXème Conférences des Ambassadeurs, 27. srpna 2012, <http://www.elysee.fr/declarations/article/discours-du-president-de-la-republique-a-l-occasion-de-la-xxeme-conferences-des-ambassadeurs/> (staženo 8. 3. 2016).

Allocution du président de la République à l'occasion de la Conférence des Ambassadeurs, 27. srpna 2013, <http://www.elysee.fr/declarations/article/allocution-du-president-de-la-republique-a-l-occasion-de-la-conference-des-ambassadeurs/> (staženo 12. 3. 2016).

Déclaration de M. Nicolas Sarkozy, Président de la République, sur la situation politique en Libye, 23. února 2011, <http://discours.vie-publique.fr/notices/117000497.html> (staženo 1. 3. 2016).

Conseil de sécurité - Libye - Intervention de M. Alain Juppé, ministre d'Etat, ministre des Affaires étrangères et européennes, 17. března 2011, <http://www.franceonu.org/17-mars-2011-Conseil-de-securite> (staženo 1. 3. 2016).

Déclaration du Gouvernement sur l'intervention des forces armées en Libye et débat sur cette déclaration, 22. března 2011, <http://www.assemblee-nationale.fr/13/cr/2010-2011/20110144.asp> (staženo 1. 3. 2016).

Intervention d'Alain Juppé au Sénat, 7. dubna 2011, <http://www.rpfrance-otan.org/Intervention-d-Alain-Juppe-au> (staženo 1. 3. 2016).

Déclaration de M. Alain Juppé, ministre des affaires étrangères et européennes, en réponse à une question d'actualité à l'Assemblée nationale sur la Côte-d'Ivoire, Paris le 5 avril 2011, <http://discours.vie-publique.fr/notices/113000870.html> (staženo 23. 4. 2016).

Déclaration de M. Nicolas Sarkozy, Président de la République, sur les relations entre la France et la Côte d'Ivoire, à Paris le 26 janvier 2012, <http://discours.vie-publique.fr/notices/127000238.html> (staženo 2. 4. 2016).

Allocution du Président de la République pour l'ouverture du Sommet de l'Elysée pour la Paix et la Sécurité en Afrique, 6. prosince 2013, <http://www.elysee.fr/declarations/article/allocution-du-president-de-la-republique-pour-l-ouverture-du-sommet-de-l-elysee-pour-la-paix-et-la-securite-en-afrique/> (staženo 1. 4. 2016)

Déclaration de M. François Hollande, Président de la République, sur l'intervention militaire française en Centrafrique, Bangui, le 10 décembre 2013, <http://discours.vie-publique.fr/notices/137002908.html> (staženo 5. 5. 2016).

Déclaration du Gouvernement sur l'engagement des forces armées en République centrafricaine et débat sur cette déclaration, Assemblée nationale XIVe législature Session ordinaire de 2013-2014, Compte rendu intégral, Première séance du mardi 10 décembre 2013, <http://www.assemblee-nationale.fr/14/cri/2013-2014/20140103.asp> (staženo 19. 4. 2016).

Intervention du président de la République à l'Assemblée Générale des Nations Unies, 24. září 2013, <http://www.elysee.fr/declarations/article/intervention-du-president-de-la-republique-a-l-assemblee-generale-des-nations-unies/> (staženo 26. 4. 2016).

Statement of Under Secretary-General/Special Adviser on the Prevention of Genocide, Mr. Adama Dieng, on the Human Rights and Humanitarian situation in the Central African Republic, United Nations, 1 November 2013, <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/178-other-rtop-concerns/5212-statement-to-the-security-council-by-un-special-adviser-on-the-prevention-of-genocide-on-the-situation-in-the-car> (staženo 26. 4. 2016).

Evans, Gareth. „Foreign policy and good international citizenship“, Address by the Minister for Foreign Affairs, Senator Gareth Evans, Canberra, 6 March 1990.

Rozhovory

Mitterand, François, rozhovor v deníku *Vendredi*, 10. května 1991, <http://discours.vie-publique.fr/notices/917006000.html> (staženo 3. 4. 2016).

Mitterand, François, Interview du Président de la République accordée à T.F.1, Antenne 2, F.R.3 et La Cinq, 14 juillet 1991.

Entretien de M. Alain Juppé, ministre des affaires étrangères et européennes, avec "France 2" le 5 avril 2011, sur la place et l'engagement de la France sous mandat de l'ONU en Côte d'Ivoire et en Libye, <http://discours.vie-publique.fr/notices/113000871.html> (staženo 25. 4. 2016).

Alain Juppé à RFI : la Côte d'Ivoire doit «repartir sur la voie du développement», *RFI*, 6. dubna 2011, <http://www.rfi.fr/afrique/20110406-alain-juppe-rfi-cote-ivoire-doit-repartir-voie-developpement> (staženo 1. 4: 2016).

Internetové stránky

Oficiální webová stránka OSN, <http://www.un.org>.

Oficiální webová stránka *Médecins du Monde*, <http://www.medecinsdumonde.org>.

Oficiální webová stránka francouzského Ministerstva zahraničních věcí a mezinárodního rozvoje, <http://www.diplomatie.gouv.fr>.

Oficiální webová stránka Ministerstvo obrany Francouzské republiky, <http://www.defense.gouv.fr>.

Oficiální webová CIA, <https://www.cia.gov>.

Sekundární zdroje

Knihy a odborné články

Allen, Tim a Styan, David. „A Right to Interfere? Bernard Kouchner and the New Humanitarianism”, *Journal of International Development* 12, č. 6 (2000).

Barnett, Michael. „Duties beyond Borders“, in *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, ed Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne (Oxford: OUP, 2012).

Bellamy, Alex J. *Responsibility to Protect. The Global Effort to End Mass Atrocities* (Polity, 2009).

Bellamy, Alex J. „The Responsibility to Protect – Five Years On“, *Ethics & International Affairs* 24, č. 2 (2010).

Bellamy, Alex J. a Williams, P. “The new politics of protection? Côte d’Ivoire, Libya and the responsibility to protect” *International Affairs* 87 (2011), <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=e0c2ff31-2478-477f-a18c-d32087519f91%40sessionmgr4003&vid=10&hid=4204> (staženo 25. 2. 2016).

Beneš, Vít. „Teorie rolí. Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky“, *Mezinárodní vztahy* 4 (2010).

Benthall, Jonathan. „Le sans-frontiérisme,” *Anthropology Today* 7, č. 6 (1991), http://www.jstor.org/stable/pdf/3033043.pdf?_=1459586805415 (staženo 2. 4. 2016).

Bettati, Mario. *Le droit d’ingérence. Mutation de l’ordre international* (Paris: O. Jacob éd., 1996).

Bettati, Mario a Kouchner, Bernard. *Le Devoir d’ingérence* (Paris: Denoël, 1987).

Bettati, Mario. „L’ONU, promoteur de l’assistance humanitaire“, in *La France et l’ONU depuis 1945*, ed. André Lewin (Charles Corlet Eds, 1995).

Bílková, Veronika. *Odpovědnost za ochranu (R2P). Nová naděje nebo staré pokrytectví?* (Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010).

- Brockmeier, Sarah, Kurtz, Gerrit a Junk, Julian. „Emerging norm and rhetorical tool: Europe and a responsibility to protect“, *Conflict, Security & Development* 14, č. 4 (2014), <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14678802.2014.930587> (staženo 19. 1. 2016).
- Burchill, Scott, *The National Interest in International Relations Theory* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005).
- Bureš, Oldřich a Dušková, Lenka. „Čeští vojáci a operace na udržení míru OSN“, *Obrana a strategie* 2 (2007).
- Caroni a Seiberth in *The Responsibility to Protect (R2P): A new Paradigm of International Law?*, ed. Hilpold, Peter (Brill - Nijhoff, 2014).
- Chandler, David. „Hollow Hegemony: Theorising the Shift from Interest-Based to Value-Based International Policy-Making“, *Millennium* 35 č. 3 (2007).
- Davey, Eleanor. „Famine, Aid, and Ideology: The Political Activism of Médecins sans Frontières in the 1980s“, *French Historical Studies* 34, č. 3 (2011).
- Davey, Eleanor. *Idealism beyond Borders: The French Revolutionary Left and the Rise of Humanitarianism, 1954–1988* (Cambridge: CUP, 2015).
- Davidson, Jason W. „France, Britain and the intervention in Libya: an integrated analysis“, *Cambridge Review of International Affairs* 26, č. 2. (2013).
- Delpal, Marie-Christine. *Politique extérieure et diplomatie morale : le droit d'ingérence humanitaire en question* (Paris: Fondation pour les études de défense nationale, 1993).
- Drulák, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál, 2003).
- Eichler, Jan. „Operace Sangaris 2013: Francouzská intervence ve střední Africe“, *Vojenské rozhledy* 23 (55), č. 2 (2014): 43, <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/operace-sangaris-2013-francouzska-intervence-ve-stredni-africe> (staženo 1. 5. 2016).
- El Moustouai, Fatima. *Mitterand et le Moyen-Orient* (Paris: L'Harmattan, 2011).
- Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect: Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All* (Washington: Brookings Institution Press, 2009).
- Finnemore, Martha. *National Interests in International Society* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1996).
- Franck, Thomas M. „Interpretation and change in the law of humanitarian intervention” in *Humanitarian Intervention. Ethical, Legal and Political Dilemmas*, ed. Holzgrefe a Keohane (Cambridge: CUP, 2003).
- Hajjami, Nabil. *La responsabilité de protéger* (Bruxelles: Bruylant, 2013).

Jeangène Vilmer, Jean-Baptiste. „De la mythologie française du droit d'ingérence à la responsabilité de protéger : une clarification terminologique“, *Annuaire Français de Relations Internationales* 13 (2012), <http://www.jbjv.com/De-la-mythologie-francaise-du.html> (staženo 11. 2. 2016).

Jean-Baptiste Jeangène Vilmer, *La guerre au nom de l'humanité : tuer ou laisser mourir* (Paris: Presses universitaires de France, 2012).

Kessler, Marie-Christine. *La politique étrangère de la France: acteurs et processus* (Paris: Presses de Sciences Po, 1999).

Kořan, Michal. „Jednopřípadová studie“ in *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*, ed. Drulák, Petr a kol (Praha: Portál, 2008).

Kratochvíl, Petr. „Návrat k normativitě: Národní zájem jako teoretická kategorie“, *Politologický časopis* XVI č. 1 (2009).

Laurent Lombart, „François Mitterrand et le droit international. Un tropisme personnel conjugué à une nécessité géopolitique“, 6 juin 2007, <http://www.mitterrand.org/Francois-Mitterrand-et-le-droit.html> (staženo 13. 2. 2016).

Lévy, Bernard-Henri. „Behind the Scenes of France's Lead on Libya“, *New Perspectives Quarterly* 28, č. 2 (2011).

Lindström, Madelene a Zetterlund, Kristina. „Setting the Stage for the Military Intervention in Libya - Decisions Made and Their Implications for the EU and NATO“, Report FOI-R--3498--SE, October 2012.

Melly, Paul a Darracq, Vincent. „A New Way to Engage? French Policy in Africa from Sarkozy to Hollande“, *Africa* 1 (2013): 22, https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/Africa/0513pp_franceafrica.pdf (staženo 12. 3. 2016).

Østergaard Breitenbauch, Henrik. „Exploring Bernard Kouchner's “Media Fit and Brutal Concept of Ingérence”“, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, 2003.

Pattison, James. *Humanitarian intervention and the responsibility to protect: who should intervene?* (New York: Oxford University Press, 2010).

Pellet, Alain. „688(1991) : Iraq“ in *Les Grandes Résolutions du Conseil de sécurité des Nations unies* (Daloz, 2012).

Peters, Anne. „Le droit d'ingérence et le devoir d'ingérence: vers une responsabilité de protéger“, *Revue de droit international et de droit comparé* 79 (2002).

Petrič, Ernest. *Foreign policy: from conception to diplomatic practice* (Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2013).

Pollentine, Marc. „Constructing the Responsibility to Protect“ (doktorská dizertace, Cardiff University, 2012).

Ramesh, Thakur. *The Responsibility to Protect: Norms, Laws and the Use of Force in International Politics*, (Routledge, 2001).

Rittberger, Volker. „Approaches to the Study of Foreign Policy Derived from International Relations Theories“, *Tübinger Arbeitspapiere zur Internationalen Politik und Friedensforschung* 46 (2004).

Siad, Arnaud, „La "responsabilité de protéger" et le recours à la force : leçons libyennes“, In: *Regards des doctorants IHEDN sur le Livre blanc défense et sécurité nationale*, (Paris: IHEDN, 2014).

Smouts, Marie-Claude. „France and the United Nations System“, in *The United Nations System: The Policies of Member States*, ed. C. F. Alger et al. (Tokyo: United Nations University Press, 1995).

Spiry, Emmanuel. „Interventions humanitaires et intervention d'humanité la pratique française face au droit international“, *Revue générale de droit international public* 102, č. 2 (1998).

Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne, *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases* (Oxford: OUP, 2012).

van Landingham, R. „The Stars Aligned: The Legality, Legitimacy and Legacy of 2011's Humanitarian Intervention in Libya“ *Valpariso University Law Review* 46 (2012).

Watt, Fergus. „Ivory Coast: lessons for responsibility to protect“, May 2011, <https://www.worldfederalistscanada.org/mondial0511/p11%20R2P%20Ivory%20Coast.pdf> (staženo 23. 4. 2016).

McMahon, Joseph A. „The responsibility to Protect- Questions and Answers?“, SSRN, 2 September 2013, <http://ssrn.com/abstract=2344942> (staženo 25. 4. 2016).

Syedfarshi, Amir. „French Interventionism in the Age of R2P: A Critical Examination of the Case of Mali“, *Creighton International and Comparative Law Journal* 6, č. 2 (2015).

Staunton, Eglantine. „France and the Responsibility to Protect“, Asia Pacific Centre for the Responsibility to Protect Brief 5, č. 4 (2015).

Svaček, Ondřej. „Dárfúr - přes humanitární intervenci k odpovědnosti chránit a mírovým operacím“, *Časopis pro právní vědu a praxi* č. 3 (2008).

Waisová, Šárka. *Tíha volby: Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011).

Weiss, Thomas. *Humanitarian intervention: Ideas in Action* (Cambridge: Polity Press, 2007).

Weissman, Fabrice. „L'éthique de l'action humanitaire“ in *Ethiques des relations internationales*, ed. Jean-Baptiste Jeangène Vilmer a Ryoa Chung (Paris: PUF, 2013).

Internetové zdroje

„Défense et sécurité : les quatre Livres blancs (1972-2013)“, 3. května 2013, <http://www.vie-publique.fr/focus/defense-securite-quatre-livres-blancs-1972-2013.html> (staženo 18. 4. 2016).

„Crisis in the Central African Republic“, *International Coalition for the Responsibility to Protect*, <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-the-central-african-republic> (staženo 27. 4. 2016).

Bolopion, Philippe. „The Central African Republic facing its R2P moment of truth“, *Human Rights Watch*, 20. prosince 2013, <https://www.hrw.org/news/2013/12/20/central-african-republic-facing-its-r2p-moment-truth> (staženo 27. 4. 2016).

„Upholding the Responsibility to Protect in the Central African Republic“, *Global Centre for the Responsibility to Protect*, Policy Brief, 12 May 2014, <http://www.globalr2p.org/media/files/car-may-2014-brief.pdf> (staženo 20. 4. 2016).

„Crisis in the Central African Republic“, <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-the-central-african-republic> (staženo 26. 4. 2016).

„Upholding the Responsibility to Protect in the Central African Republic“, *Global Centre for the Responsibility to Protect*, Policy Brief, 12 May 2014, <http://www.globalr2p.org/media/files/car-may-2014-brief.pdf> (staženo 20. 4. 2016).

Webster, Jackson. „Following France: a new formula for military intervention“, 23 January 2015, <https://strifeblog.org/2015/01/23/following-france-a-new-formula-for-military-intervention/> (staženo 30. 4. 2016).

Tisk

„100 millions d'euros : le coût de l'intervention française en Centrafrique“, 26. února 2014, <http://www.latribune.fr/actualites/economie/france/20140226trib000817243/100-millions-d-euros-le-cout-de-l-intervention-francaise-en-centrafrique.html> (staženo 7. 4. 2016).

„Carte : pourquoi la France intervient en Centrafrique“, *Le Monde*, 20. prosince 2013, http://www.lemonde.fr/international/visuel_interactif/2013/12/20/carte-pourquoi-la-france-intervient-en-centrafrique_4338182_3210.html (staženo 23. 3. 2016).

„République centrafricaine : début de l'intervention française“, *Le Monde*, 6. prosince 2013, http://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/12/06/centrafrique-debut-de-l-intervention-francaise_3526584_3212.html (staženo 1. 4. 2016).

„Centrafrique: pour Hollande, «c'est l'honneur de la France» d'être intervenu“, *Libération*, 14. prosince 2013, http://www.liberation.fr/planete/2013/12/14/centrafrique-pour-hollande-c-est-l-honneur-de-la-france-d-etre-intervenu_966600 (staženo 1. 4. 2016).

„François Hollande à Dakar : Le temps de la Françafrique est révolu“, *Le Monde*, 12. října 2012, http://www.lemonde.fr/afrique/article/2012/10/12/hollande-exprime-sa-grande-confiance-dans-le-senegal-et-l-afrique_1774886_3212.html (staženo 3. 4. 2016).

„Laurent Fabius : la Centrafrique est "au bord du génocide", *France24*, 21. listopadu 2011, <http://www.france24.com/fr/20131121-laurent-fabius-centrafrique-genocide-seleka-bozize-onu> (staženo 2. 3. 2016).

„Centrafrique : Hollande annonce le début d'une intervention française“, *Le Monde*, 5. prosince 2013, http://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/12/05/centrafrique-hollande-annonce-une-intervention-francaise-des-ce-soir_3526488_3212.html (staženo 1. 5. 2016).

„Verbatim – Sarkozy justifie l'intervention militaire en Libye“, *Le Point*, 19 mars 2011, http://www.lepoint.fr/monde/verbatim-sarkozy-justifie-l-intervention-militaire-en-libye-19-03-2011-1308723_24.php (staženo 28. 4. 2016).

„Libye : les insurgés seraient entrés dans Ajdabiya“, *Le Figaro*, 25. března 2011, <http://www.lefigaro.fr/international/2011/03/23/01003-20110323ARTFIG00797-l-otan-va-diriger-les-operations-en-libye.php> (staženo 26. 4. 2016).

„Côte d'Ivoire : Sarkozy exclut une intervention militaire“, *Le Monde*, 4. ledna 2011, <http://www.lefigaro.fr/international/2011/01/04/01003-20110104ARTFIG00477-cote-d-ivoire-sarkozy-exclut-une-intervention-militaire.php> (staženo 23. 3. 2016).

Carnegy, Hugh a Blas, Javier. „Clashes in Central African Republic highlight risk to France“, *Financial Times*, 5. prosince 2013, <https://next.ft.com/content/d62081ac-5dac-11e3-b3e8-00144feabdc0> (staženo 28. 4. 2016).

Darracq, Vincent. „France in Central Africa: The reluctant interventionist“, *Al Jazeera*, 11. února, 2014, <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/02/france-central-africa-reluctant--20142975859862140.html> (staženo 26. 4. 2016).

Doyle, Mark. „The politics of human rights in Ivory Coast“, *BBC*, 25. května 2011, <http://www.bbc.com/news/world-africa-13528781> (staženo 26. 4. 2016).

Haski, Pierre. „Pourquoi François Hollande envoie des troupes en Centrafrique“, 26. listopadu 2013, *Rue89*, <http://rue89.nouvelobs.com/2013/11/26/pourquoi-francois-hollande-envoie-troupes-centrafrique-247881> (staženo 3. 4. 2016).

Heisbourg, François. „Mobilisons l'Europe pour la République centrafricaine !“, *Le Monde*, 27. prosince 2013, http://www.lemonde.fr/idees/article/2013/12/27/mobilisons-l-europe-pour-la-rca_4340266_3232.html (staženo 1. 5. 2016).

Hirsch, Afua. „Central African Republic rebels advance towards capital“, 27. prosince 2012, <http://www.theguardian.com/world/2012/dec/27/central-african-republic-rebels-capital> (staženo 1. 3. 2016).

Melly, Paul. „Central African Republic crisis: Another French intervention?“, *BBC*, 2. prosince 2013, <http://www.bbc.com/news/world-africa-25183377> (staženo 6. 4. 2016).

Melly, Paul. „Why France must tread carefully in Ivory Coast“, *BBC*, 12 April 2011, <http://www.bbc.com/news/world-africa-13047838> (staženo 26. 4. 2016).

Mitter, Siddharta. „The French are back in booming Côte d'Ivoire—but so is everyone else“, *Quartz*, 21 October 2015, <http://qz.com/529441/the-french-are-back-in-booming-cote-divoire-but-so-is-everyone-else/> (staženo 1. 5. 2016).

Nossiter, Adam a Sengupta, Somini. „Clashes Erupt in Capital of Central African Republic“, *New York Times*, 5 December 2013, <http://www.nytimes.com/2013/12/06/world/africa/central-african-republic-fighting.html> (staženo 27. 4. 2016).

Watt, Nicholas a Wintour, Patrick. „Libya no-fly zone call by France fails to get David Cameron's backing“, *The Guardian*, 23. února 2011, <http://www.theguardian.com/world/2011/feb/23/libya-nofly-zone-david-meron> (staženo 2. 4. 2016).